

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sara Slana

Predlog strategije za implementacijo Istanbulske konvencije

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sara Slana

Mentorica:izr. prof. dr. Alenka Švab

Somentorica: doc. dr. Barbara Rajgelj

Predlog strategije za implementacijo Istanbulske konvencije

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

Zahvala gre mentorici,izr. prof. dr. Alenki Švab, in somentorici, doc. dr. Barbari Rajgelj, za vso strokovno pomoč, predloge in usmeritve pri pisanju magistrske naloge.

Zahvaljujem se tudi vsem svojim najbližjim, ki so me v tem času spodbujali in mi stali ob strani.

Predlog strategije za implementacijo Istanbulske konvencije

Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (Istanbulska konvencija) je prvi regionalni pravni instrument, ki celovito določa obveznosti držav za oblikovanje ukrepov za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini. Hkrati je prvi regionalni dokument, v katerem je vzpostavljena povezava med odpravo vseh oblik nasilja nad ženskami in doseganjem resnične enakosti spolov. Z ratifikacijo Istanbulske konvencije se je Slovenija zavezala, da bo spoštovala njena načela in jih tudi uresničevala, zato je glavni cilj magistrske naloge priprava predloga celostnega pristopa k oblikovanju, izvajanju in spremljanju politik in ukrepov Istanbulske konvencije za zaščito in podporo žrtvam nasilja nad ženskami in nasilja v družini. V teoretskem delu magistrske naloge je naprej predstavljena feministična perspektiva o nasilju nad ženskami, sledita kratek pregled statističnih podatkov in raziskav o nasilju nad ženskami in o nasilju v družini ter opredelitev vloge nevladnih organizacij pri preprečevanju tovrstnega nasilja v Sloveniji. Nadalje je predstavljena mednarodna in nacionalnopravna ureditev politike enakosti spolov, enakega obravnavanja in področja nasilja nad ženskami, vključno z nasiljem v družini. V zaključnem delu so podrobneje predstavljene Istanbulska konvencija, dobri praktični primeri Španije in Bosne in Hercegovine pri njenem izvajanju ter analiza stanja v Sloveniji, ki pomembno prispevajo k pripravi predstavljenega predloga akcijskega načrta za njeno implementacijo. S predlogom celostnega pristopa odpiramo prostor za večje ozaveščanje družbe o obstoju nasilja nad ženskami in nasilja v družini, z namenom oblikovanja okolja, ki bo podpiralo vrednote za zagotavljanje in prizadevanje za ničelno toleranco do nasilja ter ustvarjanje družbe brez nasilja.

Ključne besede

Istanbulska konvencija, nasilje nad ženskami in nasilje v družini, feministična perspektiva, strategija

Strategy proposal for the implementation of the Istanbul convention

Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention) is the first regional legal instrument, which comprehensively sets out the obligations of Parties to prevent violence against women and domestic violence. It is also the first international document, which establishes the link between eliminating of all forms of violence against women and the achievement of de facto gender equality. With the ratification of the Istanbul Convention, Slovenia has committed to respect and enforce its principles. Therefore the main objective of the masters' thesis is to prepare a proposal for the comprehensive approach to the designing, implementing and monitoring policies and measures included in the Istanbul Convention in order to protect and support victims of violence against women and domestic violence. In the theoretical part, the feminists' perspective on violence against women and domestic violence is presented, followed by a brief overview of the statistical data and existing research on violence against women and domestic violence, as well as the role of the NGOs in preventing such violence in Slovenia. Further, the international and national legislative regulation of the gender equality, equal opportunities and violence against women, including domestic violence, is presented. The final part consists of detailed explanation of the Istanbul Convention, presentation of good practices from Spain and Bosnia and Herzegovina on its implementation and the analysis of the situation in Slovenia, which significantly contribute to the preparation of the proposed action plan for the implementation of the Istanbul Convention in Slovenia. The proposal for the comprehensive approach opens space for raising awareness in the society on the existence of violence against women and domestic violence, in particular with the aim to create a society that will support the values to promote zero tolerance towards violence and create a violence-free society.

Key words

Istanbul Convention, violence against women and domestic violence, feminist perspective, strategy

KAZALO

1	UVOD.....	8
2	TEORETIČNA IZHODIŠČA IN KONCEPTUALIZACIJA OBRAVNAVANE TEME.....	13
2.1	Feministična perspektiva nasilja nad ženskami.....	16
3	ZBIRANJE PODATKOV IN PREGLED RAZISKAV O NASILJU NAD ŽENSKAMI, VKLJUČNO Z NASILJEM V DRUŽINI.....	22
4	VLOGA NEVLADNIH ORGANIZACIJ PRI PREPREČEVANJU NASILJA NAD ŽENSKAMI IN NASILJA V DRUŽINI.....	32
5	PRAVNA UREDITEV POLITIKE ENAKOSTI SPOLOV IN ENAKEGA OBRAVNAVANJA.....	35
5.1	Nacionalnopravna ureditev politike enakosti spolov in enakega obravnavanja.....	35
5.2	Mednarodnopravna ureditev politike enakosti spolov in enakega obravnavanja.....	38
6	PRAVNA UREDITEV PODROČJA NASILJA NAD ŽENSKAMI IN NASILJA V DRUŽINI.....	42
6.1	Mednarodnopravna ureditev področja nasilja nad ženskami in nasilja v družini.....	42
6.2	Nacionalnopravna ureditev področja nasilja nad ženskami in nasilja v družini.....	44
7	KONVENCIJA SVETA EVROPE O PREPREČEVANJU NASILJA NAD ŽENSKAMI IN NASILJA V DRUŽINI TER O BOJU PROTI NJIMA – ISTANBULSKA KONVENCIJA.....	47
7.1	Mehanizmi za spremljanje izvajanja Istanbulske konvencije.....	51
7.2	Ratifikacija Istanbulske konvencije v Sloveniji.....	53
7.2.1	<i>Vloga nevladnih organizacij pri ratifikaciji Istanbulske konvencije.....</i>	56
7.3	Ratifikacija Istanbulske konvencije s strani EU.....	58
8	PREDLOG CELOSTNEGA PRISTOPA IZVAJANJA ISTANBULSKE KONVENCIJE V SLOVENIJI.....	61
8.1	Mednarodno primerjalna analiza dobrih praks.....	61
8.1.1	<i>Španija.....</i>	61
8.1.2	<i>Bosna in Hercegovina.....</i>	65
8.2	Stanje v Sloveniji.....	67
8.3	Akcijski načrt za izvajanja Istanbulske konvencije v Sloveniji.....	82

9 SKLEP.....	90
10 LITERATURA.....	96
PRILOGA: Intervju s članico GREVIO.....	109

1 UVOD

Nasilje nad ženskami in nasilje v družini sta eni izmed najpogostejših kršitev človekovih pravic in oblika diskriminacije žensk. Čeprav so ženske vedno bolj udeležene na vseh področjih družbenega življenja, lahko trdimo, da so zahodne družbe še vedno strukturno utemeljene v spolnih neenakostih. Kljub vidnim zakonodajnim spremembam se še vedno pogosto spoprijemamo s prikrito in odkrito diskriminacijo žensk na javnem in zasebnem področju. Na vseh ravneh družbenega življenja se srečujemo s spolno hierarhijo, ki je dojeta kot nekaj običajnega in sprejemljivega. Posledica neenakosti v družbi, ukoreninjena v družbene in ekonomske odnose, je predvsem neenaka obravnava žensk in moških, zaradi katere so ženske v neenakem položaju z moškimi (Hearn in Holmgren 2006, 2). Prav ta neenakost pa se eksplicitno zrcali v nasilnem odnosu, v katerem je moški opredeljen kot storilec, ženska pa kot žrtev nasilja, saj feministična teorija predpostavlja, da nasilno vedenje in zloraba izhajata iz neenakega položaja žensk in moških v družbi, tega pa ohranjajo sedanji tradicionalni in kulturni družbeni vzorci ter neenakomerna porazdelitev družbene moči med spoloma, kar je privedlo do nadvlade moških in podrejenosti žensk (Ferguson 1998, 95).

Seksistične kulturne norme so tako opravičevale in tolerirale obstoj moškega nasilja nad ženskami ter tako ohranjale njegovo neprepoznanost (nasilje ni bilo razumljeno kot družbeni problem). V tradicionalnih, patriarhalnih družbah je popolnoma normalno sprejemljiva moška nadvlada in posledično ženska podrejenost v partnerskem razmerju. Jasno je določeno, kakšno vlogo ima moški ter kje je mesto ženski. To neenakomerno razmerje moči se izraža tudi v osmišljanju ženske kot objekta, s katerim je moškemu dovoljeno delati praktično vse. »Nasilje nad ženskami tako predstavlja glavni steber moškega nadzora nad njimi in posledično pomeni podreitev spolnega objekta« (Giddens 2000, 127). Zaradi svojega statusa in vloge je ženska v sodobni družbi postala »glavni krivec« za moške probleme in nezmožnosti reševanja in shajanja s problemi, s katerimi se je po eni strani srečeval v javni sferi, torej v sferi dela, moški pa so ženske uporabljali kot mehanizem za reševanje svojih problemov, in sicer na način, da so svoje travme in občutek nemoči lajšali z uporabo sile v sferi doma (Giddens 2000, 128). Po drugi strani pa je moško nasilje nad ženskami posledica emancipacije in neodvisnosti žensk ter zahtev po doseganju enakega statusa, kot ga imajo moški.

»Veliko moškega spolnega nasilja danes ne izvira iz nepretrganega nadaljevanja patriarhalne nadvlade, temveč iz občutka negotovosti in neprimernosti, ki jo občutijo moški. Nasilje je destruktivni odziv na to, da ženske nočejo več biti soudeležene« (Giddens 2000, 128). V patriarhalnem sistemu je tako moško nasilje nad ženskami, do katerega pride zaradi nujne potrebe po zadovoljitvi lastnih potreb s strani moških, na neki način legitimno, saj država v nasilje med spoloma poseže le v izrednih razmerah (Walby 1997, 5–6). Prav zaradi omenjenega so kršenje pravic žensk, njihova podrejenost moškim ter neenake možnosti na številnih področjih družbenega življenja prispevale k temu, da so bile ženske kot žrtve dolgo časa prisiljene potihoma trpeti zaradi dejanj in posledic nasilja. Toda v današnjem času, ko je spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin temeljna družbena vrednota, je tudi nasilje nad ženskami prepoznano kot družbeni problem in ne kot problem zasebne sfere. To je razvidno tudi iz številnih mednarodnih dokumentov, kot sta na primer Konvencija Organizacije združenih narodov (OZN) o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (Združeni narodi 1979) in Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (Istanbulska konvencija) (Svet Evrope 2011a).

Istanbulska konvencija je prva mednarodna pogodba, ki vključuje definicijo družbenega spola. Če sta prava izraza za opredelitev biološkega spola moški in ženska¹, družbeni spol določa moškost in ženskost, ki se ju posamezniki/-ce naučimo šele z življenjem v družbi in družini, s socializacijo, vzgojo, izobraževanjem, prek medijev in politike (Giddens 2006, 461–462). Moški je predstavljen kot absolutni človeški tip, ženska pa zaradi posebnih bioloških okoliščin (jajčniki, maternica) definirana glede na moškega in ne kot avtonomno bitje². Drugi je ženska znotraj totalitete, v kateri sta oba člena, tako ženska kot moški, nujno potrebna (Beauvoir 1999, 13–17). Ženske so kot druga kategorija našega človeštva vedno obstajale. Prav to je med drugim vplivalo tudi na oblikovanje hierarhičnih razmerij moči med spoloma, pri čemer je bila moč med moškim in žensko neenakomerno porazdeljena. Ženski je bila v omenjenem razmerju moči namenjena podrejena vloga. Prepoznanje spola kot družbene, in s tem variabilne, kategorije nosi pomembne implikacije, saj omogoča, da o spolu razmišljamo kot o variabilni kategoriji, kar v nasprotju z biologizacijo spola omogoča

¹ Sicer poznamo veliko več oblik spolov oziroma spolne identitete, vendar pa se zahodna percepcija biološkega spola veže na eksterne oziroma sekundarne spolne znake na telesu, kar pa ne pomeni objektivnega definiranja spola kot takega.

² Kategorija drugega pa se ne izraža le v razlikah med spoloma, temveč se je ta dvojnost kot temeljna kategorija človeškega mišljenja oblikovala že v najprimitivnejših družbah. »Nobena skupnost se ne definira kot Eno, ne da bi sebi nasproti postavila Drugega« (Beauvoir 1999, 13–17).

predpostavko o družbenih spremembah, na kar je že leta 1948 v delu *Drugi spol* opozorila francoska filozofinja Simone de Beauvoir: »Ženska se ne rodi kot ženska, ženska to postane.« Pozneje je nadgradila feministične teoretičarke v okviru feminizma drugega vala.

Pravni dokumenti so pomemben del procesa spreminjanja spolnih razmerij in odpravljanja družbenih hierarhij. K temu pomembno prispeva tudi Istanbulska konvencija (Svet Evrope 2011a), ki prispeva k nekaterim pomembnim premikom na tem področju, in sicer:

- nasilje nad ženskami in nasilje v družini sta prepoznani kot kršitev človekovih pravic in oblika diskriminacije žensk. Tako je zdaj odgovornost na strani držav, če se ne odzovejo ustrezno;
- kriminalizira nekatere oblike nasilja, ki do zdaj niso bile prepoznane kot kaznivo dejanje, npr. prisilne poroke, zalezovanje, obrezovanje žensk;
- zahteva participacijo, povezovanje ter medsebojno sodelovanje vseh ključnih akterjev z namenom preprečevanja nasilja nad ženskami in nasilja v družini, kar pomeni sprejetje ustreznih protokolov medsebojnega sodelovanja.

Za zagotovitev, da bodo pogodbenice učinkovito izvajale določbe Istanbulske konvencije, konvencija zahteva oblikovanje celostnega pristopa k oblikovanju, izvajanju in spremljanju politik ter ukrepov za zaščito in podporo žrtvam nasilja nad ženskami in nasilja v družini. Hkrati spodbuja sodelovanje različnih akterjev v boju proti tovrstnemu nasilju na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni. S tem namenom vzpostavlja poseben nadzorni mehanizem, in sicer oblikovanje skupine neodvisnih strokovnjakinj in strokovnjakov za ukrepanje proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini (v nadaljevanju GREVIO), katere naloga je nadzorovati izvajanje določb konvencije v državah, ki so konvencijo ratificirale (Svet Evrope 2011a).

Glavni cilj magistrske naloge je tako priprava predloga celostnega pristopa k oblikovanju, izvajanju in spremljanju politik in ukrepov Istanbulske konvencije za zaščito in podporo žrtvam nasilja nad ženskami in nasilja v družini. Preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini zahteva celosten in učinkovit pristop, ki vključuje šest elementov, in sicer preventivo, zaščito žrtev in tistih, ki so priča nasilju, pregon storilcev, sprejetje ustreznih podpornih mehanizmov za žrtve, participacijo vseh glavnih akterjev ter sprejetje ustreznih politik za njeno implementacijo (Svet Evrope 2011a). Z mednarodno primerjalno analizo sedanjih praks drugih držav ter ob upoštevanju veljavne slovenske zakonodaje in priporočil

mednarodne skupnosti bom v magistrski nalogi poskušala oblikovati predlog strategije za implementacijo Istanbulske konvencije. Z njim bom poskušala pokazati enega od mogočih načinov primera povezovanja in medsebojnega sodelovanja ustreznih akterjev za učinkovito izvajanje njenih določb na nacionalni ravni.

Namen magistrske naloge je tako odgovoriti na naslednja raziskovalna vprašanja in spodbuditi normativno preprečevalno ukrepanje:

1. Zakaj je pomembno, da je bila sprejeta posebna Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (tako imenovana Istanbulska konvencija), ter kaj nam prinaša?
2. Kakšen je njen prispevek k zagotavljanju enakosti spolov?
3. Kako Slovenija uresničuje določbe konvencije, kakšno je stanje njene implementacije in vzroki za to?
4. Kakšna je vloga glavnih akterjev pri njenem izvajanju?
5. Ali obstajajo dobre prakse drugih držav za izvajanje konvencije? Ali je katera izmed njih primerna za Slovenijo?
6. Kako se lahko na nacionalni ravni zagotovi učinkovitost izvajanja njenih določb?

Pri raziskovanju si bom pomagala z izbranimi raziskovalnimi metodami in tehnikami:

- a) Za teoretični okvir naloge bom analizirala primarne in sekundarne vire: izvirne znanstvene prispevke, strokovne članke in poročila z omenjenega področja; mednarodne dokumente in nacionalno zakonodajo s področja nasilja nad ženskami in nasilja v družini; raziskave ter statistične podatke. Analiza navedenih primarnih in sekundarnih virov mi bo v pomoč pri iskanju odgovorov na zastavljena raziskovalna vprašanja.
- b) Za pripravo predloga celostnega pristopa bom primerjala prakse drugih držav, jih ustrezno prilagodila slovenski zakonodaji ter družbenim razmeram in politični strukturi. Interpretacijo in analizo primarnih in sekundarnih virov bom dopolnila z ugotovitvami iz individualnih polstrukturiranih intervjujev z ustreznimi akterji na mednarodni ravni.

Magistrsko delo je poleg uvodnega dela, v katerem so predstavljeni obravnavana tema, cilji, raziskovalna vprašanja ter raziskovalne metode in tehnike, sestavljeno iz treh večjih vsebinskih sklopov. Prvi sklop obsega tri poglavja, ki vključujejo feministično perspektivo nasilja nad ženskami, kratek pregled statističnih podatkov in raziskav nasilja nad ženskami in

nasilja v družini ter vlogo nevladnih organizacij za preprečevanje tovrstnega nasilja v Sloveniji. V naslednjem vsebinskem sklopu sta v dveh poglavjih predstavljeni mednarodno- in nacionalnopravna ureditev politike enakosti spolov in politike enakega obravnavanja ter ureditev področja nasilja nad ženskami in nasilja v družini. V zadnjem vsebinskem sklopu so v enem poglavju podrobneje predstavljeni Istanbulska konvencija, mehanizmi za spremljanje njenega izvajanja, njena ratifikacija s strani Evropske unije (EU) in v Sloveniji ter vloga nevladnih organizacij pri tem. V drugem poglavju je predstavljen predlog celostnega pristopa izvajanja Istanbulske konvencije v Sloveniji, ki poleg predloga akcijskega načrta za implementacijo Istanbulske konvencije v Sloveniji vključuje tudi dobri praksi Španije in Bosne in Hercegovine ter analizo stanja v Sloveniji.

2 TEORETIČNA IZHODIŠČA IN KONCEPTUALIZACIJA OBRAVNAVANE TEME

V teoriji obstajajo številne definicije pojma nasilja. Pojmovanje nasilja v ožjem smislu, kot izhaja tudi iz Slovarja slovenskega knjižnega jezika (Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša SRC SAZU 2015) definira nasilje kot »dejavnen odnos do koga, značilen po uporabi sile, pritiska; nasilno dejanje, ravnanje; dejanje ali ravnanje, ki ni v skladu z bistvenimi, resničnimi značilnostmi, zakonitostmi česa«. V nasprotju z ožjo definicijo nasilja, ki ne vključuje verbalnega nasilja, poniževanja, psihološkega nasilja itn., pa drugi strokovnjaki in strokovnjakinje na področju definirajo pojem nasilja širše in v definicijo zajamejo več oblik nasilnega vedenja. Primer širše definicije je definicija Svetovne zdravstvene organizacije (2002, 4). Nasilje opredeljuje kot »grožnjo ali resnično uporabo fizične sile ali moči proti samemu sebi, drugi osebi ali proti skupini oziroma skupnosti, ki povzroča ali pa je zelo verjetno, da povzroči poškodbo, smrt, psihološko škodo, trajne razvojne poškodbe ali pomanjkanje«. Omenjena splošna definicija pokriva tako medosebno nasilje in samomor kot tudi vojaške spopade ter z vključevanjem psihološkega nasilja in zanemarjanja presega le fizična nasilna dejanja.

V Pekinških izhodiščih za ukrepanje (Združeni narodi 1995), sprejetih na četrti svetovni konferenci o ženskah leta 1995 v Pekingu, je nasilje nad ženskami opredeljeno kot

vsako dejanje nasilja na podlagi spola, zaradi katerega ženske utrpijo oziroma bi lahko utrpele fizično, spolno ali psihološko škodo ali trpljenje, vključno z grožnjami takšnih dejanj, prisilo ali samovoljnim odvzemom prostosti; in je izraz zgodovinskega neenakopravnega razmerja moči med moškimi in ženskami, kar je privedlo do nadvlade moških, diskriminacije žensk in preprečevanja njihovega celovitega razvoja.

Nasilja nad ženskami ni mogoče posplošiti le na uporabo moči, temveč je treba pri njegovem opredeljevanju gledati širše in upoštevati delovanje družbe kot celote ter vključiti družbene norme in vrednote, razmerja moči, tradicijo in kulturo ter stereotipe in predsodke. Posledično je tudi Istanbulska konvencija nasilje nad ženskami opredelila celo kot

kršitev človekovih pravic in obliko diskriminacije žensk ter vsa nasilna dejanja zaradi spola, ki povzročijo ali bi lahko povzročila fizične, spolne, psihične ali ekonomske posledice ali trpljenje žensk, vključno z grožnjami s takimi dejanji, prisilo ali samovoljni odvzem prostosti, ne glede na to, ali do njih pride v javnem ali zasebnem

življenju; nasilje nad ženskami zaradi spola pa kot »nasilje, ki je usmerjeno proti ženski, ker je ženska, ali nesorazmerno prizadene ženske« (Svet Evrope 2011a).

Zaradi kompleksnosti, specifičnega družbenega okolja in pojavnih oblik nasilja je v tem trenutku nemogoče doseči soglasje o enotni definiciji. Zaradi lažjega raziskovanja problema in razjasnitve pojmov so se oblikovale številne tipologije nasilja oziroma klasifikacije pojavnih oblik, ki so nam v pomoč pri oblikovanju holistične in celostne strategije za njegovo odpravljanje. Svetovna zdravstvena organizacija (2002, 4–5) pri svojem delu uporablja tipologijo, s katero nasilje na podlagi odnosa žrtev – storilec deli na tri podskupine:

- nasilje, usmerjeno proti samemu sebi (zloraba samega sebe in samomor),
- medosebno nasilje (razdeljeno na nasilje v družini oziroma nasilje v intimnem partnerskem razmerju ter na nasilje v skupnosti, ki ga povzroči posameznik oziroma majhna skupina ljudi),
- kolektivno nasilje (družbeno, politično in ekonomsko nasilje velike skupine ljudi).

V magistrski nalogi se bom osredotočila le na drugo podskupino, medosebno nasilje, in sicer na nasilje v partnerskem razmerju, ki vključuje tudi fizično, spolno in psihološko nasilje ter zanemarjanje. Vse štiri oblike nasilja v V. poglavju opredeljuje tudi Istanbulska konvencija, v slovenski zakonodaji pa je mogoče definicijo omenjenih oblik nasilja najti v 3. členu Zakona o preprečevanju nasilja v družini (2008), ki določa, da je

fizično nasilje vsaka uporaba fizične sile, ki pri družinskem članu povzroči bolečino, strah ali ponižanje, ne glede na to, ali so nastale poškodbe; so spolno nasilje ravnanja s spolno vsebino, ki jim družinski član nasprotuje, je vanje prisiljen ali zaradi svoje stopnje razvoja ne razume njihovega pomena; so psihično nasilje ravnanja, s katerimi povzročitelj nasilja pri družinskem članu povzroči strah, ponižanje, občutek manjvrednosti, ogroženosti in druge duševne stiske; je ekonomsko nasilje neupravičeno nadzorovanje ali omejevanje družinskega člana pri razpolaganju z dohodki oziroma upravljanju s premoženjem, s katerim družinski član samostojno razpolaga oziroma upravlja ali neupravičeno omejevanje razpolaganja oziroma upravljanja s skupnim premoženjem družinskih članov; ter je zanemarjanje oblika nasilja, kadar oseba opušča dolžno skrb za družinskega člana, ki jo potrebuje zaradi bolezni, invalidnosti, starosti, razvojnih ali drugih osebnih okoliščin.

Posilstvo in spolno nasilje sta kot kaznivi dejanje opredeljeni tudi v Kazenskem zakoniku (2012), in sicer je v 170. in 171. členu posilstvo opredeljeno kot »prisiljenje osebe drugega

ali istega spola k spolnemu občevanju ali s tem izenačenemu spolnemu ravnanju, tako da uporabi silo ali zagrožitev z neposrednim napadom na življenje ali telo«, spolno nasilje pa kot »uporaba sile ali zagrožitev osebi drugega ali istega spola z neposrednim napadom na življenje ali telo in jo tako prisili, da stori ali trpi kakšno spolno dejanje, ki ni opredeljeno kot posilstvo«.

Poleg omenjenih pa ne smemo pozabiti tudi na druge oblike nasilja nad ženskami, kot so zalezovanje, prisilne poroke, spolno nadlegovanje in prisilna prekinitev nosečnosti, ki so prav tako opredeljene v Istanbulske konvenciji ter so v Kazenskem zakoniku (2012) in v Zakonu o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (2015) opredeljene kot samostojna kazniva dejanja. V nalogi omenjam definicije le najbolj značilnih primerov kaznivih dejanj v povezavi z nasiljem nad ženskami, saj se lahko v nekaterih primerih nasilna dejanja preganjajo tudi skladno z drugimi kaznivimi dejanji, kot so lahka in težja telesna poškodba, protipravni odvzem prostosti in podobno. Zalezovanje je v slovenski zakonodaji kot kaznivo dejanje definirano v 134. a členu Kazenskega zakonika, in sicer kot dejanje, kadar kdo »koga drugega ali njegovega bližnjega s ponavljajočim se opazovanjem, zasledovanjem ali vsiljivim prizadevanjem vzpostavitve neposrednega stika ali stika prek elektronskih komunikacijskih sredstev zalezuje in pri njem ali pri njegovem bližnjem s tem povzroči prestrašenost ali ogroženost«. Prisilna sklenitev zakonske zveze ali vzpostavitev podobne skupnosti določa 132. a člen Kazenskega zakonika in je definirana kot kaznivo dejanje, kadar kdo »s silo ali grožnjo, da bo uporabil silo, ali z zlorabo podrejenega ali odvisnega položaja drugega prisili v sklenitev zakonske zveze ali v vzpostavitev podobne skupnosti, ki je v skladu z zakonom v določenih pravnih posledicah izenačena z zakonsko zvezo«. (Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (2015) Prisilna prekinitev nosečnosti je kot kaznivo dejanje opredeljena v 121. členu Kazenskega zakonika (2012). Spolno nadlegovanje je definirano v 7. členu Zakona o delovnih razmerjih (2013) kot »karkršna koli oblika neželenega verbalnega, neverbalnega ali fizičnega ravnanja ali vedenja spolne narave z učinkom ali namenom prizadeti dostojanstvo osebe, zlasti kadar gre za ustvarjanje zastraševalnega, sovražnega, ponižujočega, sramotilnega ali žaljivega okolja«.

Predstavljene definicije so nam v pomoč pri razumevanju pojma nasilje, ki je z vidika implementacije Istanbulske konvencije predmet mojega raziskovanja. Zaradi konceptualizacije obravnavane teme bom v nadaljevanju predstavila feministično teorijo, ki obravnava in išče vzroke nasilja nad ženskami in nasilja v družini pri zlorabi moči in

izvajanju kontrole povzročitelja nad žrtvijo. Feministična perspektiva nasilja nad ženskami je osredotočena na patriarhalno družbo, v kateri ima moški moč na žensko (Hyde-Nolan in Juliao 2012, 5).

2.1 Feministična perspektiva nasilja nad ženskami

Skozi moderno zgodovino so se oblikovala feministična gibanja, ki so spolno neenakost poskušala razložiti z med seboj povezanimi družbenimi procesi, kot so seksizem, patriarhizem in kapitalizem. Njihov namen sta bila odprava podrejenosti žensk in zagotavljanje enakih možnosti žensk in moških na različnih področjih družbenega življenja (zaposlovanje, izobraževanje, politika, zdravstvo itn.). Feminizem je tako poskus predstavljanja ženskih interesov zaradi preseganja neenakosti med spoloma, zaradi katere so ženske v slabšem položaju v primerjavi z moškimi (Holmes 2007, 110). Feminizem se v osnovi deli na feminizem prvega in feminizem drugega vala. Prvi val feminizma se povezuje z mobilizacijo močnih feminističnih gibanj v Evropi in Ameriki sredi devetnajstega in v začetku dvajsetega stoletja. Omenjena gibanja so se zavzemala za enake pravice žensk na številnih področjih družbenega življenja, za reformo na področju izobraževanja, za odpravo suženjstva ter pridobitev volilne pravice žensk ter pravic do lastnine, razveze, skrbništva nad otroki itn. V tem času so se začele mlajše ženske ukvarjati tudi z vprašanjem reproduktivnih pravic in pravic do kontracepcije, kar je vplivalo na to, da so se začele spraševati o svoji vlogi znotraj zakona in družine, v kateri so bili v tistem času ženske in otroci pogosto dojeti kot moška lastnina in tako v nekaterih primerih tudi žrtve posilstva in drugih oblik nasilja svojih partnerjev (Hammer and Kellner 2009, 221–223).

Čeprav se je boj za pravice žensk nadaljeval tudi po tem, ko je večina žensk v začetku 20. stoletja pridobila volilno pravico, pa o drugem valu feminizma govorimo šele v 60. letih 20. stoletja. Leta 1968 so množice žensk zahtevale osvoboditev od patriarhalne dominacije. Njihove zahteve in prizadevanja za osvoboditev od patriarhata so se izražali v okviru številnih novih družbenih gibanj, ki so se poleg pravic žensk zavzemala tudi za pravice etničnih skupin, mir in spremembe na področjih okolja. Omenjena gibanja so se uprta tradicionalnim demokratičnim idejam, ki so bile v tistem času na agendi političnega odločanja (Holmes 2007, 111–112). V primerjavi s feminizmom prvega vala so bile najpomembnejše zahteve feminizma drugega vala pridobitev reproduktivnih pravic žensk, dostop do brezplačne kontracepcije in splava ter zagotovitev enakih možnosti v družini

(Hammer and Kellner 2009, 224), poleg tega pa tudi enako plačilo za enako delo, enake možnosti na področju izobraževanja ter 24-urno varstvo za otroke (Holmes 2007, 112). Feminizem drugega vala je »družbeno gibanje z jasnimi političnimi cilji preobrazbe obstoječe moderne družbe, v kateri imajo ženske podrejen položaj«, za katerega je značilno, da (Švab 2002, 199):

- je obenem družbeno gibanje po drugi strani pa skupek različnih teorij;
- se ukvarja predvsem z vprašanji družbenih razmerij moči in hierarhije;
- je poudarek na tistem, kar ženske delijo v svojih poskusih spreminjanja sedanjih družbenih vzorcev, in na tistem, kar ženske deli oziroma med ženskami ustvarja razlike;
- ni notranje enoten, saj so se v okviru drugega vala razvili številni pristopi, ki so radikalni feminizem, marksistični in socialistični feminizem ter liberalni feminizem.

Zaradi pridobitve večjega števila podpornic in podpornikov v svojem boju za pravice žensk so aktivistke feminističnega družbenega gibanja želele izoblikovati teorijo, ki bo pojasnila izvor podrejenosti žensk in vzroke za njeno ohranjanje skozi čas. V luči omenjenega poskusa so se v okviru feminizma drugega vala izoblikovale štiri feministične smeri, radikalni, socialistični, marksistični in liberalni feminizem, kar kaže na raznovrstne perspektive, ki jih feministična teorija obsega (Švab 1997, 644). Rdeča nit drugega vala feminizma je razprava o tem, ali naj bodo ženske v razmerju do moških enake ali različne. Najbolj viden razcep glede omenjenega vprašanja se kaže med liberalnim feminizmom, ki zagovarja enakost, in radikalnim feminizmom, ki zagovarja razlike glede na nasprotni spol. Feministične razprave so se tako na začetku ukvarjale predvsem z vprašanjem enakosti proti razlikam (Švab 1997, 646), feminizem pa je pri tem izhajal iz predpostavke, da ni razlik med ženskami in da je podrejenost njihova skupna lastnost (Švab 2002, 200). Tako gre kljub jasnemu razlikovanju med liberalnim in radikalnim feminizmom v prvem obdobju za dve vrsti pojmovanja enakosti, ki je prisotna v obeh smereh feminizma, saj sta obe smeri temeljili na univerzalnem razumevanju zatiranja žensk (Švab 1997, 647).

Konec 70. let so se z razpravo o razlikah v kategoriji žensk odprla nova vprašanja in dileme, povezane s konceptom enakosti in razlik. Razmerje se je tako razširilo od razmerja moški : ženska na razlike med ženskami in razlike med moškimi (Švab 1997, 645). Zaradi pritiskov žensk, ki so bile v slabšem položaju, ne le zaradi spola, temveč tudi zaradi drugih osebnih okoliščin, so se v feminizmu pojavila nova vprašanja in se je osredotočil tudi na razlike, ki

diferencirajo ženske glede na starost, raso, etnično pripadnost, spolno usmerjenost, družbeni razred itn. (Švab 1997, 647). To je sprva za feminizem pomenilo, da sta se »s prepoznavanjem razlik med ženskami oziroma s spoznanjem, da podrejenost žensk ni univerzalna, izgubili (navidezna) enotnost in moč gibanja«, pozneje pa se je izkazalo, da je prav to prepoznanje razlik med ženskami feminizmu pomagalo preživeti (Švab 2002, 201). V zadnjem obdobju feminizma drugega vala se je razprava osredotočila na postmodernizem oziroma novejšo družbene spremembe predvsem glede razmerij med spoloma. Kljub nekaterim spremembam je še vedno mogoče opaziti, da v času postmoderne družbe družbene hierarhije ne izginjajo, temveč, da celo prispevajo k ohranjanju in nastajanju novih modernih družbenih hierarhij (Švab 2002, 201–202).

Konec 60. in v začetku 70. let 20. stoletja so feministične aktivistke in zagovornice začele opozarjati na obstoj nasilja nad ženskami v družbi (Cunningham in drugi 1998, 20). Tako so želele preseči takratno prepričanje, da so ženske redko izpostavljene nasilju, če pa že so, se to zgodi v okviru zakonske zveze ali zunajzakonske zveze zaradi dinamike posameznega partnerskega odnosa. Torej ni bilo govora o povzročiteljih in žrtvah, temveč se je nasilje opravičevalo s tem, da je to del partnerske zasebnosti. S poudarjanjem, da nasilje v partnerskem odnosu ni nekaj zasebnega, temveč je družbeni problem, s preprečevanjem katerega bi se morala ukvarjati celotna družba, so feministke sprva v družbi naleteli na številne negativne odzive, ki pa so le spodbudili nadaljnje dejavnosti za ozaveščanje obstoja nasilja nad ženskami in nasilja v družini, kot so zavzemanje za vzpostavitev varnih hiš, oblikovanje programov za povzročitelje nasilja ter kaznovanje povzročiteljev (Cunningham in drugi 1998, 20–21). Pomemben pečat pri obravnavani temi v tistem času je pustila teoretičarka Susan Brownmiller s knjigo *Proti naši volji – moški, ženske in posilstvo*, v kateri je posilstvo definirala kot dejanje, ki je več kot individualno dejanje moškega proti ženski, saj predstavlja močan mehanizem za moško prevlado nad žensko. Posilstvo je sredstvo za izvajanje moči in ustrahovanje, s katerim moški ohranjajo ženske v nenehnem strahu pred moškim nasiljem in tako v podrejenem položaju (Brownmiller 1993, 256). Omenjena paradigma je poudarjala, da preprečevanje nasilja nad ženskami pomeni preseganje institucionalne neenakosti med ženskami in moškimi, drugačen način vzgajanja dečkov ter spreminjanje normativne definicije moškosti v smeri večje enakosti (Messner in drugi 2015, 11).

Feministična teorija predpostavlja, da nasilno vedenje in zloraba izhajata iz neenakega položaja žensk in moških v družbi, tega pa ohranjajo tradicionalni in kulturni družbeni vzorci ter neenakomerna porazdelitev družbene moči med spoloma, kar je privedlo do nadvlade moških in podrejenosti žensk (Ferguson 1998, 95). Prav ta neenakost po mnenju feminističnih avtoric vodi v nasilen odnos med partnerjema, v katerem je moški opredeljen kot storilec, ženska pa kot žrtev nasilja. Dolgo časa so seksistične kulturne norme opravičevale in tolerirale obstoj moškega nasilja nad ženskami ter tako ohranjale njegovo neprepoznavnost; nasilje torej ni bilo razumljeno kot družbeni problem. V patriarhalnem sistemu je tako moško nasilje nad ženskami, do katerega pride zaradi nujne potrebe po zadovoljitvi lastnih potreb moških, na neki način legitimno, saj država v nasilje med spoloma poseže le v izrednih razmerah (Walby 1997, 5–6). Prav zaradi omenjenega so omejene pravice žensk, njihova podrejenost moškim in neenake možnosti na številnih področjih družbenega življenja botrovale temu, da so bile ženske kot žrtve dolgo časa prisiljene potihoma trpeti zaradi dejanj in posledic nasilja. Med štirimi smermi feminizma drugega vala ima največ vpliva na sociološko raziskovanje nasilja nad ženskami prav radikalni feminizem, ki poudarja, da so moški nasilni do žensk zaradi potrebe po nadzoru in kontroli nad njimi. Ravno zaradi neupoštevanja vpliva družbenega razreda in dojemanja, da so vsi moški enako podvrženi izvajanju nasilja nad ženskami, je radikalni feminizem doživel kar nekaj kritik, saj so nekatere skupine moških, čeprav se nasilje pojavlja v vseh družbenih razredih in poklicih, veliko bolj podvržene nasilnim dejanjem kot druge (DeKeseredy in Schwartz 2011, 12–13).

Feministična teorija je doživela številne kritike tudi od drugih raziskovalcev, saj so po njihovem mnenju tudi ženske lahko prav pogosto povzročiteljice nasilja nad moškimi. Na tem mestu omenjamo ameriškega avtorja Donalda G. Dutton, ki v svojem delu *Ponovni razmislek o nasilju v družini* močno kritizira feministično teorijo. Feministično teorijo opisuje kot paradigmo, sestavljeno iz niza predpostavk, ki so skupne neki skupini ljudi in jim služi za ubranitev domnev, ki niso skladne z načeli osnovne paradigme. Teorija vse družbene odnose vidi skozi prizmo odnosov med spoloma. Moške opredeljuje kot tiste, ki imajo v patriarhalni družbi moč nad ženskami, in trdi, da je moško nasilje način, kako ohraniti moč, nasilje žensk v intimnem odnosu pa je vedno predstavljeno kot samoobramba (Dutton 2006, 110). V njegovi knjigi najdemo trditve, kot so: ženske so enako nasilne v intimnem odnosu kot moški; feministično raziskovanje je politično obarvano in zaradi tega neveljavno; feministke ponujajo enostransko razlago nasilja nad ženskami; feministke ignorirajo oziroma zanikajo nasilno vedenje žensk, saj nasilno vedenje žensk opravičujejo z ravnanjem v

samoobrambi. V podporo svojim trditvam se Dutton nanaša na raziskovanje Murrayja Strausa, avtorja prve reprezentativne mednarodne študije o nasilju v času, ko posamezniki še niso v neki dalj časa trajajoči partnerski skupnosti, temveč hodijo na zmenke. V študiji se je izkazalo, da so v povprečju ženske tiste, ki v tem času bolj izvajajo fizično nasilje nad svojimi partnerji (Straus 2008, 258–259). Feministična teorija izhaja iz dejstva, da živimo v patriarhalni družbi in se moško nasilje nad ženskami uporablja za ohranjanje moške nadrejenosti in podrejenosti žensk ter da so primeri nasilnega vedenje žensk povezani z ravnanjem v samoobrambi. Izkazalo se je, da obstajajo tudi številni drugi vzroki za nasilje žensk nad moškimi. Archer (v Dutton 2006, 101) je med svojim raziskovanjem ugotovil, da je primernejša teorija za pojasnjevanje odnosa med emancipacijo žensk in njihovo viktimizacijo teorija socialnega učenja, saj temelji na predpostavki, da razlike v družbenem vedenju žensk in moških posameznikom in posameznicam niso prirojene, temveč so odraz različnih družbenih vlog.

V tem poglavju sem predstavila feministično perspektivo pojasnjevanja nasilja nad ženskami. Obstajajo številni modeli in teorije, s katerimi raziskovalke in raziskovalci poskušajo pojasniti tovrstno nasilje, vključno z nasiljem v družini, kljub temu pa ne obstaja ena sama teorija, ki bi v celoti pojasnila njegov obstoj (DeKeseredy in Schwartz 2011, 9), saj imajo pri pojasnjevanju tovrstnega nasilja pomembno vlogo številni dejavniki, ki jih v celoti ne more zajeti ena sama teorija (Hyde-Nolan in Juliao 2012, 16). Ključni pomen pri pojasnjevanju obstoja in pojavnosti nasilja nad ženskami pa imajo statistični podatki. V nadaljevanju bom naredila kratek pregled načina zbiranja podatkov in reprezentativnih ter pilotskih raziskav o nasilju nad ženskami, vključno z nasiljem v Sloveniji in Evropi. Do leta 1970 so raziskave o nasilju nad ženskami v zahodni družbi temeljile predvsem na kriminološkem pristopu ali na empiričnih študijah, s katerimi so raziskovalke in raziskovalci želeli identificirati vzroke za nasilje. Nasilje nad ženskami tako ni bilo obravnavano kot samostojno področje raziskovanja v okviru družbenega raziskovanja družine, partnerskega nasilja in podobnega. Prve raziskave, ki so vključevale predpostavko, da bolj ko je neko razmerje intimno, večja je verjetnost, da bo prišlo do nasilne interakcije, so bile raziskave o nasilju v družini, kar so dokazovali tudi statistični podatki policije. V 70. letih je tako nasilje nad ženskami postalo vidno tudi javnosti in tako postalo zanimivo tudi z vidika znanstvenega raziskovanja. Raziskave v tistem času pa še vedno niso upoštevale vidika spola, niso vključevale enotne definicije, prav tako ni bila uporabljena prava metodologija za zbiranje reprezentativnih podatkov. Zaradi feminističnega

prispevka je raziskovanje področja pridobilo pomen, saj so bili uporabljeni novi metodološki in teoretični pristopi, ki so pomagali k pojasnjevanju pojava nasilja v družini z vidika odnosov moči. Nasilje je tako postalo samostojni koncept in del družbene realnosti (Toffanin 2011, 16–18).

3 ZBIRANJE PODATKOV IN PREGLED RAZISKAV O NASILJU NAD ŽENSKAMI, VKLJUČNO Z NASILJEM V DRUŽINI

Za učinkovito oblikovanje politik za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini je najpomembnejše sistematično in ustrezno zbiranje statističnih podatkov, kot so administrativni podatki, zbrani iz statističnih evidenc zdravstva, socialnega varstva, policije, pravosodja, nevladnih organizacij (NVO) in podobnega. Kljub potrebi na evropski in mednarodni ravni ne prihaja do sistematičnega zbiranja reprezentativnih, med državami primerljivih in zanesljivih podatkov in statistik, kar prinaša slabo razumevanje pojavnosti in razvoja tega problema. Tako konvencija od držav pogodbenic zahteva v rednih časovnih presledkih zbiranje ustreznih statističnih podatkov o žrtvah in storilcih, ločenih vsaj po spolu, starosti, vrsti nasilja, razmerju med žrtvijo in storilcem ter geografskem položaju (Svet Evrope 2011b, 13).

Iz poročila Evropskega inštituta za enakost spolov (EIGE) o *Administrativnih virih podatkov na področju nasilja nad ženskami zaradi spola v EU* je razvidno, da države članice EU sistematično zbirajo podatke o pojavnosti intimnopartnerskega nasilja, spolnega nasilja in posilstva, po drugi strani pa zalezovanje in spolno nadlegovanje nista vključena v evidence administrativnih podatkov v vseh državah članicah (Evropski inštitut za enakost spolov 2015, 108). V Sloveniji med administrativne podatke na področju nasilja nad ženskami in nasilja v družini štejemo (glej tabelo 3.1) statistične evidence policije in sodišč, ki zbirajo podatke o intimnopartnerskem nasilju, spolnem nasilju ter posilstvu, centrov za socialno delo, ki zbirajo podatke le o intimnopartnerskem nasilju, ter nevladnih organizacij, ki zbirajo podatke o intimnopartnerskem nasilju, spolnem nasilju, posilstvu, spolnem nadlegovanju in zalezovanju (Evropski inštitut za enakost spolov 2015, 149–151).

Tabela 3.1: Administrativni viri podatkov glede na vrsto nasilja v Sloveniji

Administrativni viri/vrste nasilja	Intimnopartnersko nasilje	Spolno nasilje	Posilstvo	Spolno nadlegovanje	Zalezovanje
Policija	X	X	X		
Pravosodje	X	X	X		
Socialne službe	X				

NVO	X	X	X	X	X
-----	---	---	---	---	---

Vir: Evropski inštitut za enakost spolov (2015).

Podatki, ki so zbrani od policije, so ločeni po spolu, starosti in državljanstvu žrtve in povzročitelja ter njunem razmerju. Poleg omenjenih policija zbira tudi nekatere druge informacije o žrtvah in povzročiteljih, kot sta na primer zakonski stan in podatki o otrocih. Policija zbira podatke tudi o dejanju, in sicer vrsti poškodbe, lokaciji nasilnega dejanja, številu prijavljenih primerov, številu obravnavanih primerov ter številu aretacij. Evidence pravosodja vključujejo podatke o starosti in spolu ter še nekatere druge dodatne informacije o povzročitelju nasilja. Prav tako pravosodje zbira podatke o pregonu povzročiteljev, in sicer o številu obravnavanih primerov, o številu primerov na sodišču, o številu obtožb, o številu sodb, o vrsti kršitve ter o povprečnem času trajanja kazenskega postopka, podatke o zapornih kaznih in pogojnih kaznih. Centri za socialno delo poleg podatkov o starosti, spolu ter odnosu med žrtvijo in povzročiteljem razpolagajo tudi s podatki o reviktimizaciji oziroma o ponovitvi nasilnega dejanja. Podatki nevladnih organizacij poleg vseh naštetih kategorij, razen državljanstva, vključujejo tudi informacijo o tem, kolikokrat je omenjeni povzročitelj storil nasilno dejanje (Evropski inštitut za enakost spolov 2015, 151–177). Podatke o intimnopartnerskem nasilju, spolnem nasilju in posilstvu v Sloveniji zbira tudi Statistični urad RS. Ti podatki ponujajo informacije o povzročitelju, pregonu, spolu, stalnem bivališču, lokaciji nasilnega dejanja, predhodnih sankcijah, pridržanju in letu kršitve ter o izidu preгона (Evropski inštitut za enakost spolov 2015, 148).

Poleg uradnih statističnih podatkov je treba podpirati izvajanje raziskav o nasilju nad ženskami in nasilju v družini. Večina evropskih držav je v obdobju 2000–2010 izvedla vsaj eno reprezentativno raziskavo o pojavnosti nasilja v partnerskem odnosu, v kateri se jih je večina osredotočila le na nasilje nad ženskami, nekatere pa so vključevale tudi moške (Reingarde in drugi 2012). V Sloveniji sta bili v tem obdobju izvedeni dve reprezentativni raziskavi.

Leta 2005 je v Sloveniji na reprezentativnem vzorcu potekala javnomnenjska raziskava Nasilje v družinah, v kateri je sodelovalo 1006 oseb, starejših od 18 let (50 % žensk in 50 % moških). Njen cilj je bil analizirati in interpretirati trenutno stanje ter splošno družbeno in socialno klimo v odnosu do vprašanj glede nasilja v družini (Sedmak in drugi 2006, 6). Omenjena raziskava je pokazala, da je po mnenju 57,3 % (57,7 % žensk in 42,3 % moških) anketiranih nasilje v družini v Sloveniji zelo pogost pojav. Osebno je nasilje v družini doživel

vsak peti (23,7 %) vprašani, in sicer kar 73 % v družini, v kateri so odraščali, 38,6 % vprašanih pa v družini, v kateri so živeli kot odrasla oseba. Podatki glede na spol dokazujejo, da je bilo tistih, ki so doživljali nasilje v družini kot odrasla oseba, precej več žensk (71,4 %) kot moških (28,6 %). Med tistimi, ki so doživljalo nasilje v družini kot otroci, pa je bilo več moških (59,5 %) kot žensk (40,5 %), pri čemer so bile psihičnemu in spolnemu nasilju bolj izpostavljene ženske (Sedmak in drugi 2006, 35–38). Na vprašanja o pojavu nasilja med partnerjema je vsak peti (22,6 %) odgovoril, da pozna eno, dve ali več kot dve družini, v kateri se izvaja nasilje nad partnerico. Pri tem jih je 16,6 % odgovorilo, da gre za psihično nasilje, 15,6 % za fizično nasilje, 4,8 % za ekonomsko nasilje ter 2,8 % za spolno nasilje nad partnerico od njenega partnerja. Izkazalo se je, da ženske poznajo več družin, v katerih se izvaja psihično nasilje nad partnerico v primerjavi z moškimi, moški pa poznajo več družin, v katerih se izvaja nasilje nad partnerjem, v primerjavi z ženskami (Sedmak in drugi 2006, 26–27).

V nacionalno raziskavo o pojavnosti nasilja v zasebni sferi in v partnerskih odnosih, izvedeno leta 2010 v Sloveniji, je bilo vključenih 3000 žensk, starih od 18 do 80 let. Analiza, ki je bila narejena na podlagi 750 vrnjenih vprašalnikov, je pokazala, da je od dopolnjenega 15. leta vsaka druga ženska (56,6 %) doživela eno izmed oblik nasilja. 49,3 % jih je doživelo psihično nasilje, 23 % fizično, 14,1 % ekonomsko ter 6,5 % spolno nasilje. 5,6 % žensk je nasilje doživljajo v nosečnosti, 4 % pa ga v intimnih zvezah doživlja od več oseb. Izkazalo se je, da so v 90,8 % primerov povzročitelji nasilja moški, nasilni pa postajajo že zelo zgodaj (od 14. leta naprej). Raziskava je pokazala, da se »nasilje lahko začne kadar koli v življenju, od zgodnjega otroštva do pozne starosti, pri nekaterih pa lahko traja vse življenje«. Žrtve o nasilju še vedno redko spregovorijo, razlogi za to pa so precej tradicionalni, in sicer, ker je to še vedno tabu tema, ker upajo, da bo storilec prenehal nasilna dejanja, da se bo spremenil in da nasilja ne bo ponovil, druge molčijo, ker se storilca bojijo zaradi njegovega vpliva v družbi in jih je strah, da jim bo vzel otroke (Leskošek in drugi 2010). Ena izmed pomanjkljivosti te raziskave je, da se je osredotočila le na pojavnost nasilja nad ženskami in ob tem zanemarila moške ter fante, žrtve nasilja v družini in partnerskem odnosu.

Na tem mestu velja omeniti tudi reprezentativno raziskavo o spolnem nadlegovanju na delovnem mestu, ki jo je v okviru Slovenskega javnega mnenja leta 1999 izvedla Maca Jogan, ter raziskavo Nasilje nad ženskami ali kako doseči ničelno toleranco, katere namen je bil analizirati stanje na področju obravnavanja nasilja nad ženskami v družini v Sloveniji.

Raziskava Mace Jogan, katere namen je bil prikazati oblike spolnega nadlegovanja ter pogostost njihovega pojavljanja, je pokazala, da »spolno nadlegovanje na delovnem mestu doživlja vsaka osma ženska in vsak štirinajsti moški«. Vsaka druga ženska je odgovorila, da jo je nadlegoval sodelavec, moške pa so večinoma nadlegovale sodelavke, njihove podrejene ali druge osebe ženskega spola (Jogan 2003). Analiza strokovnih, znanstvenih in statističnih podatkov o nasilju nad ženskami v družini za Slovenijo od leta 1998 do 2003 (Černič Istenič in Knežević 2003, 4–5) je pokazala, da je malo publikacij s problematiko nasilja nad ženskami v partnerskem odnosu in da je zatov Sloveniji omejen vpogled v stanje na področju nasilja nad moškimi in ženskami iz ranljivih skupin (Rominje in tujke), zlasti pa primanjkuje raziskav o povzročiteljih nasilja in pomoči povzročiteljem nasilja. Poleg tega je bilo z analizo publikacij pokazano, da so moški pogosteje povzročitelji nasilja kot ženske (razmerje 9 : 1) ter da so ženske najpogosteje žrtve spolnega in fizičnega nasilja od trenutnega ali nekdanjega partnerja. Raziskovalke so že leta 2003 opozorile na to, da

v Sloveniji nimamo urejenega registra statističnih podatkov, ki bi omogočil vpogled v razsežnost pojava nasilja nad ženskami v družini na ravni prijav, ukrepov, intervencij, pomoči in posledic. Zaradi pomanjkanja enotne metodologije zajemanja statističnih podatkov v institucijah, ki prihajajo v stik z nasiljem v družini (policija, zdravstveni domovi, centri za socialno delo, sodišča, vzgojno-izobraževalne ustanove idr.), so podatki o nasilju v družini razdrobljeni, pomanjkljivi ali pa jih sploh ni (Černič Istenič in Knežević 2003, 6).

Prvo reprezentativno vseevropsko raziskavo o pojavnosti nasilja nad ženskami, ki je vključila 28 držav članic EU, je leta 2014 izvedla Agencija Evropske unije za temeljne pravice (FRA). Omenjena raziskava je rezultat zahtev Evropskega parlamenta o podatkih o nasilju nad ženskami v EU. V raziskavo je bilo vključenih 42 000 žensk, starih od 18 do 74 let, s katerimi so raziskovalci in raziskovalke opravili/-e osebne intervjuje v vseh 28 državah članicah EU. V Sloveniji je bilo 12 odstotkov vprašanih žensk žrtev katere izmed oblik fizičnega nasilja, 4 odstotke žrtev spolnega nasilja, vsaka tretja anketiranka pa je bila žrtev psihičnega nasilja svojega partnerja od 15. leta starosti. Nadalje podatki za žrtve spolnega nadlegovanja in zalezovanja kažejo, da je bila skoraj vsaka druga anketirana Slovenka žrtev katere koli od oblik spolnega nadlegovanja od svojega 15. leta, 14 odstotkov pa jih je bilo žrtev ene izmed oblik zalezovanja. Kljub temu pa v Sloveniji do leta 2015 zalezovanje ni bilo opredeljeno kot kaznivo dejanje, razen v primeru nasilja v družini, zato je bil eden izmed zaključkov raziskave, da bi morali »države članice EU, ki nimajo celovite zakonodaje o

zalezovanju, spodbuditi k sprejetju zakonodaje, ki zadovoljuje potrebe žrtev« (Agencija Evropske unije za temeljne pravice 2014, 12). V času informacijske dobe ne smemo pozabiti na oblike nasilja, ki se lahko pojavi v različnih oblikah in z različnimi sredstvi, kot je na primer prek interneta, zato na tem mestu posebej omenimo tudi podatke za zalezovanje in nadlegovanje po spletu. 7 odstotkov vprašanih Slovenk je odgovorilo, da so se od 15. leta srečale z neprimernim približevanjem na družbenih straneh, dobivale elektronsko pošto ali SMS-sporočila s spolno vsebino, 3 odstotki pa, da so bile žrtev zalezovanja po spletu. Prav zato je pomembno, da je tudi to področje zakonsko urejeno.

Pomembna ugotovitev raziskave je, da

se kaže jasna potreba po izboljšanju in uskladitvi zbiranja podatkov o nasilju nad ženskami, in sicer v posameznih državah članicah in med njimi, saj bo le tako mogoče učinkoviteje uporabljati podatke pri spopadanju z zlorabami na ravni EU. V okviru pristojnosti EU si je treba prizadevati za preučitev in uzakonitev zbiranja podatkov na ključnih področjih, na katerih se ženske srečujejo z nasiljem. Pri tem bi na primer prevzel vodilno vlogo Eurostat in se oprl na dobre prakse, ki so se pokazale v državah članicah na področju zbiranja podatkov o nasilju nad ženskami (Agencija Evropske unije za temeljne pravice 2014, 10).

Statistični podatki iz nacionalne raziskave o pojavnosti nasilja v zasebni sferi in v partnerskih odnosih, izvedene leta 2010 v Sloveniji, ter iz vseevropske raziskave o pojavnosti nasilja nad ženskami, ki je vključila 28 držav članic EU, iz leta 2014 kažejo na to, da je oblika nasilja, ki jo ženske najpogosteje doživljajo, psihično nasilje, sledijo pa fizično, ekonomsko in spolno nasilje (glej tabelo 3.2). Nacionalna raziskava kaže na to, da več žensk v Sloveniji doživlja eno izmed omenjenih oblik nasilja, kot to dokazuje raziskava FRA. Po podatkih raziskave FRA doživlja psihično nasilje vsaka tretja ženska v Sloveniji (povprečje EU je skoraj vsaka druga), po podatkih nacionalne raziskave pa vsaka druga. Fizično nasilje po podatkih nacionalne raziskave doživlja kar 11 odstotkov, ekonomsko 5,1 odstotka, spolno pa 2,5 odstotka več žensk v primerjavi z raziskavo FRA. Izkaže se, da so podatki nacionalne raziskave prej primerljivi s podatki, ki veljajo za povprečje EU kot pa za Slovenijo. Ko primerjamo rezultate, je treba imeti v mislih, da metodologiji, ki sta bili uporabljeni za zbiranje podatkov, nista popolnoma primerljivi. Prav tako je treba upoštevati specifično vzorca in načina zbiranja podatkov ter časovni okvir.

Tabela 3.2: Primerjava podatkov nacionalne raziskave in raziskave FRA

%	Leskošek in drugi 2010*	FRA 2014**	
	Slovenija	Slovenija	EU
Fizično	23	12	20
Spolno	6,5	4	7
Psihično	49,3	34	43
Ekonomsko	14,1	9	12

Vir: Agencija Evropske unije za temeljne pravice (2014), Leskošek in drugi (2010).

*od 18. leta starosti

**od 15. leta starosti

Poleg omenjenih reprezentativnih raziskav so bile v Sloveniji izvedene številne manjše pilotne raziskave, ki so se osredotočile na eno izmed oblik nasilja nad ženskami in/ali na ožjo ciljno skupino. Omenjene raziskave zaradi majhnega vzorca in različne metodologije niso reprezentativne in med seboj primerljive, zato na podlagi njihovih rezultatov ne moremo posplošiti ugotovitev na celotno populacijo.

Leta 2004 je Urad za enake možnosti (UEM) opravil raziskavo o nasilju nad starejšimi, v kateri so na vprašalnike odgovarjali predstavnice in predstavniki centrov za socialno delo in patronažnih služb ter društvo upokojenk in upokojenecv. Na podlagi rezultatov se je izkazalo, da so starejše ženske najpogosteje žrtve čustvene in psihične, fizične in telesne ter finančne zlorabe svojega partnerja.

Med glavnimi vzroki za nasilje nad starejšimi ženskami so po oceni sodelujočih v raziskavi moška nasilnost, miselnost, da so ženske podrejene moškim, moški od žensk nimajo več koristi – upad spolnosti, bolezni, družbena strpnost do nasilja, brezposelnost odraslih otrok, osamljenost, pomanjkanje socialnih stikov, potreba po tuji pomoči oziroma odvisnost od pomoči, neurejeni odnosi v družini, medgeneracijski konflikti ter preobremenjenost in izčrpanost osebe, ki izvaja oskrbo (Urad za enake možnosti 2004).

Tri leta pozneje je UEM opravil raziskavo o spolnem in drugem nadlegovanju na delovnem mestu (Urad za enake možnosti 2007), v kateri je sodelovalo 13 sindikatov in s katero so želeli oceniti pojavnosti spolnega in drugih oblik nadlegovanja na delovnih mestih v Sloveniji. Rezultati raziskave so pokazali, da je bila v zadnjem letu žrtev verbalnega spolnega nadlegovanja skoraj vsaka tretja ženska, žrtev fizičnega spolnega ter neverbalnega spolnega

nadlegovanja svojih sodelavcev pa vsaka šesta. Moški so bili najpogosteje žrtve verbalnega spolnega nadlegovanja, in sicer vsak četrti, prav tako od svojih sodelavcev.

UEM je leto pozneje izvedel raziskavo o nasilju nad invalidnimi osebami, v zasebni sferi in ali partnerskih odnosih, v kateri so sodelovali zveze oziroma krovne organizacije, društva invalidov, zdravstveni domovi oziroma patronažne službe ter centri za socialno delo. Raziskava predstavlja poskus ocene pojavnosti nasilja nad invalidnimi osebami v Sloveniji (Urad za enake možnosti 2008). Na podlagi 132 izpolnjenih vprašalnikov je bilo ugotovljeno, da:

- je nasilje nad invalidnimi osebami v našem prostoru še vedno prikrito nasilje;
- so invalidne ženske pogosteje žrtve nasilja kot invalidni moški;
- so invalidne ženske najpogosteje žrtve zanemarjanja, telesne ali fizične zlorabe ter psihične ali čustvene zlorabe svojih partnerjev, žrtve finančne ali materialne zlorabe pa od svojih otrok;
- so med najpogostejšimi vzroki za nasilje nad invalidnimi ženskami in moškimi nemoč invalidnih oseb zaradi invalidnosti, premajhna ozaveščenost invalidnih oseb ter njihova odvisnost od drugih.

Istega leta je raziskavo nasilja nad gibalno oviranimi ženskami za obdobje 1998–2008 izvedlo tudi Društvo gibalno oviranih invalidov Slovenije VIZIJA. Namen raziskave je bil preučiti stanje, pojavnost in vrste zlorab, ki jih gibalno ovirane ženske doživljajo v družini, predstaviti podporne mreže pomoči ter raziskati družbene možnosti za izboljšanje razmer (Kralj 2008, 13). V prvem delu raziskave, v katerem je sodelovalo 118 gibalno oviranih žensk, so podatki za obdobje 2000–2006 pokazali, da čustvene zlorabe ter zatiranje doživlja vsaka tretja ženska, da verbalno nasilje in poniževanje zaradi invalidnosti doživlja vsaka četrta ženska ter da finančne in premoženjske zlorabe doživlja vsaka peta ženska (Kralj 2008, 16). Drugi del raziskave je želel pokazati na neenakosti in diskriminacijo, ki jo v Sloveniji doživljajo gibalno ovirane ženske z izkušnjo nasilja v družini (Kralj 2008, 20). Izkazalo se je, da slaba četrtina žensk ne živi v lastniškem stanovanju, ki tudi ni prilagojeno posebnim potrebam, večina žensk nima svojega ali drugega prevoznega sredstva, vse sodelujoče v raziskavi hkrati doživljajo različne oblike psihičnega in fizičnega nasilja ter so zaradi ekonomske zlorabe znotraj družine ogrožene in izkoriščene (Kralj 2008, 30–31).

Leta 2009 je UEM izvedel pilotno raziskavo o pojavnosti nasilja med »zmenkanjem« (Urad za enake možnosti 2009), v kateri je sodelovalo 208 naključno izbranih študentk in študentov

treh fakultet Univerze v Ljubljani. Namen pilotne raziskave je bil zbrati osnovne informacije o pojavnosti, oblikah, zaznavanju in stereotipnih predstavah o nasilju med »zmenkanjem« na vzorcu izbrane populacije. Te informacije so bile zbrane z anketnim vprašalnikom. 81 (med 75 študentk in 6 študentov) vprašalnikov je bilo razdeljenih na Fakulteti za socialno delo, 68 (med 62 študentk, 6 študentkov; 1 neznan) vprašalnikov na Fakulteti za družbene vede ter 58 (med 15 študentk in 43 študentov) vprašalnikov na Fakulteti za računalništvo in informatiko. V vzorec je bilo zajetih 152 žensk (73,4 odstotka) in 55 moških (26,6 odstotka)³, starejših od 18 let. Vprašalnik je bil v prvi vrsti namenjen tistim, ki so že imeli izkušnjo z »zmenkanjem«, saj je bil cilj raziskave ugotoviti, ali se populacija, vključena v vzorec, srečuje z nasiljem med »zmenkanjem« ter kakšno vlogo pri tem igra spol. Odgovori na vprašanje glede osebne izkušnje z nasiljem med »zmenkanjem« so pokazali, da je 9,1 odstotka študentk in študentov »zmenkalo« z nekom, ki je bil nasilen. Raziskava je pri tem vprašanju pokazala pomembne razlike glede na spol, saj je z nekom, ki je bil nasilen, zmenkalo 10,2 odstotka študentk in skoraj za polovico manj študentov (5,9 odstotka).

Jasna Podreka (2014, 64–69) je v okviru priprave doktorske disertacije analizirala 30 intimnopartnerskih umorov in ubojev ter njihovih značilnosti glede na spol za obdobje 2000–2011. Glavne ugotovitve njene analize so, da:

- gre za izrazito spolno zaznamovano obliko nasilja, ki se kaže v večjem deležu prizadetih žensk v primerjavi z moškimi in v različnih vzrokih, povodih in dinamikah izvedbe tovrstnega kaznivega dejanja;
- v Sloveniji ženske najpogosteje umorijo osebe, s katerimi imajo tesna intimna razmerja, kar ne velja za moške;
- da je prekinitev partnerske zveze ali grožnja s prekinitvijo pomemben dejavnik tveganja predvsem pri intimnopartnerskih umorih in poskusih umora žensk s strani moških partnerjev;
- da je za intimnopartnerske umore in poskuse umora žensk najpogostejši motiv ljubosumje.

Avtorica raziskave ugotavlja, da je »pri razumevanju intimnopartnerskih umorov zelo pomembno postaviti v središče obravnave nadzor, moč, prevlado in posestniško držo moškega nad žensko, ki so jedro izvora teh zločinov« (Podreka 2014, 71).

Inštitut RS za socialno varnost je istega leta opravil raziskavo o prisilnih porokah romskih deklic (Narat in drugi 2014). Namen raziskave je bil ugotoviti, kako razširjena je praksa prisilnega poročanja med Romi v Sloveniji, kaj so glavni razlogi za obstoj tovrstnih praks in kakšne posledice ima to za otroke. Raziskava je pokazala, da je bilo v zadnjih petih letih po podatkih centrov za socialno delo, šol in drugih nevladnih organizacij 134 deklic žrtev prisilne poroke kot neuradno sklenjene zakonske zveze na podlagi tradicije (Narat in drugi 2014, 45), posledice, s katerimi se spoprijemajo te deklice, pa sta zgodnja nosečnost in nedokončanje šolanja, ker so prisiljene skrbeti za družino in tako ostajajo izolirane v zasebni sferi (Narat in drugi 2014, 47). Na podlagi ugotovitev so raziskovalke pripravile nekatere predloge za sprejem rešitev, ki bi pripomogle k odpravi prisilnih porok (Narat in drugi 2014, 47–53), in sicer:

- kriminalizacija prisilnih porok;
- oblikovanje pravne definicije prisilnih porok;
- sprejetje preventivnih ukrepov, kot so ozaveščanje in izobraževanje, ki so utemeljeni tudi v Istanbulski konvenciji (kot so usposabljanje strokovnih delavk in delavcev, ki se pri svojem delu srečujejo z Romi, večja podpora programom krepitev moči romskih žensk, ozaveščanje moških o škodljivosti poročnih praks);
- pomoč žrtvam prisilnih porok (zagotavljanje anonimne pomoči in kriznih nastanitev);
- ozaveščanje splošne javnosti o škodljivosti in posledicah prisilnih porok (organizacija konferenc, strokovnih posvetov, seminarjev itn.);
- vzpostavitev evidence podatkov o številu prisilnih porok;
- vzpostavitev multidisciplinarnega pristopa k reševanju problema prisilnih porok (medsebojno sodelovanje vseh relevantnih institucij).

»Le z institucionalnim povezovanjem lahko uspešno preprečimo prisilne poroke in s tem zaščitimo človekove pravice žensk, pa tudi moških, in ohranimo njihovo dostojanstvo, pri čemer prizadevanja za odpravo škodljivih poročnih praks ne smejo biti osredotočena le na romske skupnosti, temveč na vse, ki jih ta pojav zadeva« (Narat in drugi 2014, 53).

Leta 2014 je Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja pripravilo poročilo o položaju in zaščiti žensk, ki doživljajo nasilje na lokalni ravni. Analizirali so vprašalnike o izkušnjah žensk, žrtev partnerskega, družinskega ali spolnega nasilja. Namen analize je bila priprava predloga sistemskih sprememb za izboljšanje pomoči ženskam z izkušnjo nasilja s strani policije in centrov za socialno delo (Veselič 2014, 9). Glavne ugotovitve analize 21 vprašalnikov so, da ekonomska odvisnost žensk pomembno vpliva na to, da ženske žrtve

nasilja vztrajajo v nasilnem odnosu; da so ženske tudi po prekinitvi nasilnega partnerskega odnosa še vedno ogrožene; da so ženske žrtve nasilja dolgotrajno, saj o nasilju predolgo molčijo (Veselič 2014, 29). Omenjena analiza kaže na pomembno vlogo nevladnih organizacij pri preprečevanju nasilja nad ženskami, zato bom v nadaljevanju na kratko predstavila, na kakšen način nevladne organizacije v Sloveniji prispevajo k odpravi tovrstnega nasilja in ničelni toleranci do nasilja.

4 VLOGA NEVLADNIH ORGANIZACIJ PRI PREPREČEVANJU NASILJA NAD ŽENSKAMI IN NASILJA V DRUŽINI

Začetki delovanja nevladnih organizacij na področju nasilja nad ženskami v Sloveniji, kot pomembnega dela civilne družbe, segajo v leto 1989, ko je bilo ustanovljeno Društvo SOS telefon za ženske in žrtve otrok, ki je kot prva nevladna organizacija ponudila psihosocialno pomoč ženskam in otrokom, ki so bili žrtve nasilja, v času, ko področje preprečevanja nasilja nad ženskami v Sloveniji še ni bilo sistemsko urejeno. »Prve nevladne organizacije s področja preprečevanja nasilja izhajajo iz feministične teorije in prakse feminističnega socialnega dela. Ženske nevladne organizacije so in še vedno igrajo pomembno vlogo pri razpoznavanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter njuno vmeščanje v družbeno in politično sfero« (Horvat 2008, 17). V 80. letih 20. stoletja so tako ženske, ki so se borile za pravice žensk na slovenskih tleh, prepoznale potrebo po vzpostavitvi svetovalnega telefona za pomoč ženskam in otrokom, žrtvam nasilja. Takratne družbene razmere pobudi niso bile preveč naklonjene, »krivdo za odkrivanje nasilja v družini pa je takrat nosil feminizem, saj so bili številni prepričani, da gre za zaroto žensk proti moškim« (Horvat in drugi 2008, 7). Ženske nevladne organizacije so pri opredelitvi nasilja izhajale iz feministične interpretacije, da je nasilje nad ženskami moška oblika nadzorovanja žensk in da izhaja iz neenakega razmerja moči med spoloma (Zaviršek 2004, 4). Danes na področju nasilja delujejo številne nevladne organizacije, ki vsaka na svojem področju in s svojim načinom dela dejavno prispeva k preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini. Poleg Društva SOS telefon je z neposredno feministično akcijo nastala tudi nevladna organizacija Ženska svetovalnica, Društvo za nenasilno komunikacijo⁴ in Združenje proti spolnim zlorabam pa sta nastali kot organizaciji z visoko stopnjo politične zavesti (Zaviršek 2004, 2–3). Temeljna načela za delovanje nevladnih ženskih organizacij na področju nasilja nad ženskami so, da je nasilje nad ženskami družbeni problem, da je nasilje zloraba moči tistih, ki jo posedujejo, da ni opravičila za nasilje in da je treba žrtvam verjeti, ter da »je za nasilje odgovoren izključno tisti, ki ga povzroča« (Vučenović 2007, 85).

Ravno feministično gibanje in delovanje nevladnih organizacij sta v Sloveniji vplivali na to, da so se z reševanjem problema nasilja nad ženskami začele počasi ukvarjati tudi državn

⁴ Društvo za nenasilno komunikacijo je bilo ustanovljeno leta 1996 in je prva in edina nevladna organizacija, ki ponuja program *Trening socialnih veščin* za povzročitelje nasilja nad ženskami in v družini (DNK 2016a).

institucije, kot so centri za socialno delo, policija in deloma izobraževalne institucije. »Tako lahko tudi pri nas do določene mere trdimo, da je radikalna feministična zahteva po nujni učinkoviti pomoči žrtvam nasilja postala del »mainstreama« in vsaj do določene mere prodrla v tradicionalnejše državne institucije« (Zaviršek 2004, 1–2). Na področju nasilja je tako zaradi vpliva delovanja ženskih nevladnih organizacij prišlo do naslednjih konceptualnih premikov (Zaviršek 2004, 6–12):

- premik od strukturiranega osredotočenja na povzročitelje do osredotočanja na pomoč žrtvam nasilja;
- podpora žrtvam nasilja je glavna naloga ženskih nevladnih organizacij in tako ukinjajo družbeno solidarnost s povzročitelji, kot je bilo značilno v preteklosti;
- ženske nevladne organizacije so na novo poimenovala problematiko nasilja, ki je bila v preteklosti predvsem povezana z družinskimi konflikti, alkoholizmom, brezposelnostjo itn.;
- krivda za nasilje nad ženskami se ne išče več pri žrtvah;
- v delo nevladnih organizacij so vključene ženske, ki imajo same izkušnje z nasiljem;
- pripomogle so k strukturnim spremembam na področju sociale, policije, sodstva, zdravstva in šolstva;
- pripomorejo k podiranju tabujev in številnih dvojnih meril, ki jih ima družba do ravnanja žensk in ga tako obravnavajo drugače, kot če isto dejanje stori moški;
- opozarjati so začele na vse druge oblike nasilja, ki nimajo nujno vidnih poškodb;
- svoja sporočila so začele usmerjati na ženske in tako pripomogle h krepitvi moči žensk žrtev nasilja, da zapustijo nasilneža.

Najpomembnejše naloge nevladnih organizacij pri zagotavljanju specializirane pomoči ženskam žrtvam nasilja so (Horvat 2008, 18):

- telefonsko, osebno ali elektronsko svetovanje,
- zagotavljanje namestitev v varnih hišah, kriznih centrih in materinskih domovih,
- zagotavljanje pomoči glede postopkov na institucijah,
- pravna pomoč,
- treningi socialnih veščin za povzročitelje,
- ozaveščanje javnosti o ničelni toleranci do nasilja v družbi v okviru številnih preventivnih dejavnosti.

Za doseganje dobrih rezultatov v praksi je med drugim treba tudi prepoznati in izvajati nediskriminatorne prakse na področju preprečevanja nasilja nad ženskami, to pa pomeni, da

je treba delovati po načelih enakosti, spoštovanja, vključevanja in upoštevanja individualnosti (Aničić v Vučenović 2007, 88).

Naloga nevladnih organizacij, ki delujejo na področju nasilja nad ženskami, je nenehno »opozarjanje na kršitev človekovih pravic in senzibiliziranje javnosti o pravici do življenja brez nasilja« (Vučenović 2007, 89). Pomembno je, da aktivno sodelujejo pri oblikovanju politik in s tem izvajajo nevladni nadzor nad delovanjem države ter njenim izvajanjem sprejetih ukrepov in programov za odpravljanje in preprečevanje vseh oblik nasilja nad ženskami. Prav tako pa morajo ostati aktivne pri sprejemanju nadaljnjih zakonodajnih ukrepov za zaščito žrtev nasilja, s čimer prispevajo k zmanjšanju strpnosti tako do nasilja kot tudi povzročiteljev nasilja (Leskošek 2008, 12). Nevladne organizacije so že leta 2007 opozarjale, da je treba v Sloveniji nujno sprejeti sistemski zakon proti nasilju v družini, izvesti reprezentativno raziskavo o vseh oblikah nasilja nad ženskami, spremljati izvajanje ukrepov ter vzpostaviti sistem za učinkovito preganjanje povzročiteljev (Vučenović 2007, 89).

Nevladne organizacije na področju preprečevanja nasilja so imele ključno vlogo pri ratifikaciji Istanbulske konvencije v Sloveniji, saj so s svojimi aktivnostmi za ratifikacijo konvencije pritiskale na državo, da je kljub nasprotovanju Ministrstva za pravosodje konvencijo ratificirala. Aktivnosti in vlogo nevladnih organizacij pri ratifikaciji Istanbulske konvencije bom podrobneje predstavila v poglavju 7.2.1 magistrske naloge.

5 PRAVNA UREDITEV POLITIKE ENAKOSTI SPOLOV IN ENAKEGA OBRAVNAVANJA

5.1 Nacionalnopravna ureditev politike enakosti spolov in enakega obravnavanja

Načelo enakosti pred zakonom oziroma načelo pravne enakosti je kot eno izmed temeljnih človekovih pravic in svoboščin zapisano v 14. členu Ustave Republike Slovenije (RS) (2013). Določa, da so »v Sloveniji zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino«. Načelo enakosti spolov tako vključuje prepoved diskriminacije oziroma neenakega obravnavanja. Iz tega je razvidna prepletenost človekovih pravic in temeljnih svoboščin na eni strani ter spodbujanje enakosti in varstvo pred diskriminacijo na drugi (Urad za enake možnosti 2011).

Poleg splošnega načela enakosti je pravica do enakega obravnavanja zagotovljena tudi z drugimi členi Ustave RS (2004), in sicer enako varstvo pravic v sodnih in drugih postopkih (22. člen), splošna in enaka volilna pravica (43. člen), dostopnost do vsakega delovnega mesta pod enakimi pogoji (49. člen), svobodno izražanje pripadnosti svojemu narodu ali narodni skupnosti, izražanje svoje kulture in uporaba svojega jezika in pisave (61. člen), pravica uporabe svojega jezika in pisave pri uresničevanju svojih pravic in dolžnosti ter v postopkih pred državnimi in drugimi organi, ki opravljajo javno službo (62. člen), prepoved vsakršnega spodbujanja k narodni, rasni, verski ali drugi neenakopravnosti ter razpihovanje narodnega, rasnega, verskega ali drugega sovraštva in nestrpnosti (63. člen), pravica do svobodnega uporabljanja narodnih simbolov, pravica do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku za pripadnike in pripadnice italijanske in madžarske narodni skupnosti (64. člen) ter zagotavljanje pravic romski skupnosti (65. člen). Opredeljene določbe so temelj ureditve zagotavljanja enakosti in varstva pred diskriminacijo v Sloveniji in izhajajo iz določb mednarodnih pravnih aktov, na primer konvencij in drugih mednarodnih pogodb, ki so z ratifikacijo postale del slovenskega notranjega reda.

Leta 2002 je začel veljati Zakon o enakih možnostih žensk in moških (2002), poseben zakon, ki ureja področje enakih možnosti žensk in moških. V njem so opredeljeni pojmi enakost spolov, enake možnosti spolov, neposredna in posredna diskriminacija, zakon pa vzpostavlja sistem za integracijo načela enakosti spolov v načrtovanje, oblikovanje, izvajanje,

spremljanje in ocenjevanje svojih politik. Splošni nediskriminacijski Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja (2004), s katerim se vsakomur zagotovi enako obravnavanje na vseh področjih družbenega življenja, je bil sprejet leta 2004. Enako obravnavanje je po tem zakonu zagotovljeno ne glede na osebne okoliščine posameznika oziroma posameznice, in sicer narodnost, raso ali etnično poreklo, spol, zdravstveno stanje, invalidnost, jezik, versko ali drugo prepričanje, starost, spolno usmerjenost, izobrazbo, gmotno stanje, družbeni položaj ali druge osebne okoliščine.

Zakon o enakih možnostih žensk in moških (2002) določa tudi sprejetje nacionalnega programa za enake možnosti žensk in moških, zato je bila leta 2005 sprejeta Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških, 2005–2013 (2005). Temeljni namen resolucije, v katerem so bili določeni cilji in ukrepi ter glavni nosilci politik, je bil izboljšati položaj žensk oziroma zagotavljati trajnostni razvoj pri uveljavitvi enakosti spolov. Nacionalni program je opredelil glavne usmeritve politike enakih možnosti spolov na vseh pomembnih področjih družbenega življenja, med drugim tudi na področju nasilja nad ženskami. Vrednotenje izvajanja resolucije je pokazalo, da

je bilo sprejetje Resolucije o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških (2005–2013) eden najbolj pomembnih prispevkov političnemu in institucionalnemu okviru enakih možnosti v Sloveniji, saj je opredelitev strateških ciljev in ukrepov za doseganje teh ciljev kakor tudi odgovornih akterjev in kazalnikov spremljanja uspešnega izvajanja ukrepov ponudilo ustrezno in celovito podlago za delovanje na področju enakosti spolov (Kanjuo Mrčela in drugi 2013, 94).

Leta 2015 je bila sprejeta druga Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških, 2015–2020 (2015), ki je tako kot prva strateški dokument, ki določa cilje in ukrepe ter glavne akterje za uresničevanje politike enakosti spolov v Sloveniji za obdobje 2015–2020. Drugi nacionalni program vključuje osem prednostnih področjih: enaka ekonomska neodvisnost, usklajevanje poklicnega in zasebnega oziroma družinskega življenja, družba znanja brez spolnih stereotipov, socialna vključenost, zdravje, uravnotežena zastopanost žensk in moških, nasilje nad ženskami ter enakost spolov v zunanji politiki in mednarodnem razvojnem sodelovanju. Da bi se izognili podvajanju ciljev in ukrepov z novo Resolucijo o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini in nasilja nad ženskami (v pripravi) je na področju nasilja nad ženskami opredeljen le splošni cilj, in sicer zmanjšanje pojavnosti nasilja nad ženskami, v katerem so vključeni ukrepi, ki se nanašajo predvsem na

aktivnosti za boljšo ozaveščenost in obveščenost splošne javnosti o vseh oblikah nasilja nad ženskami.

Leta 2007 je bil sprejet Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o uresničevanju načela enakega obravnavanja (2007), v katerem je pojem enakega obravnavanja opredeljen kot »odsotnost neposredne⁵ oziroma posredne⁶ diskriminacije zaradi katere koli osebne okoliščine«. Za zagotovitev resnične enakosti vseh oseb in prepoved diskriminacije je potrebno tudi naše aktivno prizadevanje za odstranjevanje ovir, ki pripadnicam ali pripadnikom nekaterih družbenih skupin onemogočajo enako udeležbo na različnih področjih družbenega življenja, zato med drugim v 6. členu zakona omogoča tudi sprejetje posebnih ukrepov⁷.

Slovenija se je odločila za zelo široko varstvo pred diskriminacijo, saj je pustila odprte osebne okoliščine, glede katerih je prepovedala diskriminacijo, in tudi seznam področij družbenega življenja, na katerih je treba zagotoviti enako obravnavanje. Enako obravnavanje je treba zagotoviti na vseh življenjskih področjih, pri čemer Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja posebej omenja trg dela in zaposlovanja, socialno varstvo, izobraževanje ter dostop do dobrin in storitev. Tako se lahko vse različne oblike diskriminacije pojavijo na katerem koli področju družbenega življenja in v povezavi s katero koli osebno okoliščino (Urad za enake možnosti 2011).

Leta 2016 je Vlada RS sprejela predlog novega Zakona o varstvu pred diskriminacijo (2016č), ki bo nadomestil Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja (2007). Novi zakon najbolj ureja in se spreminja v delu, ki se nanaša na zagovornika ali zagovornico načela enakosti, ob tem pa dodaja oziroma posodablja še nekatere druge določbe, ki so posledica ugotovljenih pomanjkljivosti, dosedanje prakse izvajanja politike nediskriminacije (dodane definicije drugih oblik diskriminacije, posebna tožba za varstvo pred diskriminacijo, opredelitev možnosti sodelovanja zagovornika in nevladnih organizacij v pravnih postopkih).

⁵ »Neposredna diskriminacija zaradi osebne okoliščine obstaja, če je oseba zaradi te osebne okoliščine bila, je ali bi lahko bila v enakih ali podobnih okoliščinah obravnavana manj ugodno kot druga oseba« (4. člen ZUNEO).

⁶ »Posredna diskriminacija so ukrepi ali merila, ki so sicer navidezno nevtralni, v praksi pa bolj prizadenejo pripadnice ali pripadnike posamezne skupine« (4. člen ZUNEO).

⁷ »To so začasni ukrepi, ki imajo za cilj zagotoviti dejansko enakost oseb, ki so v manj ugodnem položaju zaradi svojih osebnih okoliščin, in se lahko sprejmejo zaradi preprečevanja ali odpravljanja posledic takega položaja oziroma so nadomestilo za manj ugoden položaj« (6. člen ZUNEO).

5.2 Mednarodnopravna ureditev enakosti spolov in enakega obravnavanja

Namen uresničevanja mednarodnih dokumentov je zagotoviti spoštovanje določenih minimalnih standardov za čim večje število držav, zato so ti dokumenti splošni in abstraktni ter državam podpisnicam nalagajo splošne obveznosti. Med temeljne splošne akte s področja človekovih pravic uvrščamo Splošno deklaracijo OZN o človekovih pravicah (Združeni narodi 1948), ki v 2. členu vsakomur zagotavlja »pravico do uživanja vseh pravic in svoboščin, ki so določene z deklaracijo, ne glede na raso, barvo, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodno ali socialno pripadnost, premoženje, rojstvo ali kakršno koli drugo okoliščino«, poleg izrecne prepovedi diskriminacije pa je vsakomur zagotovljena tudi pravica do učinkovitega pravnega varstva pred diskriminacijo, Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah (Združeni narodi 1976a), Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (1976b), Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravicah in temeljnih svoboščin (1950), ki v 14. členu določa, da je »uživanje pravic in svoboščin, določenih s konvencijo, zagotovljeno vsem ljudem brez razlikovanja glede na spol, raso, barvo kože, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodnostni ali socialni izvor, pripadnost narodni manjšini, lastnino, rojstvo ali kakšne druge okoliščine«, ter Protokol št. 12 k Evropski konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (2000), s katerim je pravica do enakega obravnavanja določena kot samostojna pravica, zagotovljena v razmerju do katere koli pravice (in dolžnosti), določene z notranjo zakonodajo države.

Na področju enakega obravnavanja in varstva pred diskriminacijo so bile za Slovenijo pomembne tudi in zlasti zahteve EU. Obveznosti evropske zakonodaje so v primerjavi z zahtevami mednarodnih dokumentov konkretnije, saj EU zahteva učinkovito varstvo pred diskriminacijo. Le uvedba splošnega načela enakosti oziroma prepovedi diskriminacije ni dovolj za zagotovitev enakosti in učinkovitega varstva pred diskriminacijo, temveč je »za uresničitev namena direktiv treba ustvariti razmere, v katerih osebe zaradi osebnih okoliščin ne bodo manj ugodno obravnavane oziroma bodo kršilke ali kršilci prepovedi diskriminacije ustrezno kaznovani« (Urad za enake možnosti 2011, 8). EU zakonodaja zahteva, da morajo države članice svoje politike načrtovati tako, da se pri tem upoštevajo morebitni učinki na posamezne družbene skupine glede na njihove osebne okoliščine, ter jih izvajati tako, da poskrbijo za dejansko odstranjevanje ovir, s katerimi se srečujejo posamezne družbene

skupine. V Sloveniji je do njenega vstopa v EU in do uskladitve notranjega pravnega reda z evropskim v pravni teoriji veljalo prepričanje, »da za varstvo pred diskriminacijo ni treba sprejeti posebne zakonodaje, saj je načelo enakosti zapisano v Ustavi RS in kot tako na podlagi njenega 15. člena neposredno veljavno« (Urad za enake možnosti 2011, 7–8).

Na podlagi 10. člena Pogodbe o delovanju Evropske unije (2008) si bo EU prizadevala za boj proti diskriminaciji na podlagi spola, rase ali narodnosti, vere ali prepričanja, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti. Poleg omenjene pogodbe tudi Listina Evropske unije o temeljnih pravicah (2000) osebam zagotavlja enakost pred zakonom, prav tako pa je prepovedana kakršna koli diskriminacija na podlagi spola, rase, barve kože, etničnega ali družbenega porekla, genetskih značilnosti, jezika, vere ali prepričanja, političnega ali drugega mnenja, pripadnosti narodnostni manjšini, premoženja, rojstva, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti. V listini so še posebej izpostavljene enake pravice žensk in moških, pravice otrok, starejših in invalidov.

Direktive, sprejete na ravni EU, so se sprva nanašale na enako obravnavanje žensk in moških na trgu dela. Pomembne direktive EU na tem področju so:

- Direktiva Sveta 75/117/EEC o približevanju zakonov držav članic glede uporabe načela enakega plačila za moške in ženske (Evropski svet 1975),
- Direktiva Sveta 76/207/EEC o izvrševanju načela enakega obravnavanja moških in žensk v zvezi z dostopom do zaposlitve, poklicnega usposabljanja in napredovanja ter delovnih pogojev (Evropski svet 1976),
- Direktiva Sveta 86/613/EEC o uporabi načela enakega obravnavanja moških in žensk, ki se ukvarjajo z dejavnostjo, vključno s kmetijstvom, ali pa so samozaposleni, ter o varstvu samozaposlenih žensk med nosečnostjo in materinstvom (Evropski svet 1986a),
- Direktiva Sveta 86/378/EEC o izvajanju načela enakega obravnavanja moških in žensk v poklicih socialne varnosti (Evropski svet 1986b),
- Direktiva Sveta 97/75/ES z dne 15. decembra 1997 o spremembah direktive 96/34/ES o okvirnem sporazumu o starševskem dopustu, sklenjenem med UNICE, CEEP in ETUC ter o njeni razširitvi na Združeno kraljestvo Velika Britanija in Severna Irska (Evropski svet 1997),

- Direktiva Sveta 2000/78/EC o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu (Evropski svet 2000a),
- Direktiva 2002/73/EC Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Direktive Sveta 76/207/EEC o izvrševanju načela enakega obravnavanja moških in žensk v zvezi z dostopom do zaposlitve, poklicnega usposabljanja in napredovanja ter delovnih pogojev (Evropski parlament in Evropski svet 2002) ter
- Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2006/54/EC o izvajanju načel enakih možnosti in enakega obravnavanja moških in žensk na področju zaposlovanja in je razveljavila Direktivo 75/117/EEC, 76/207/EEC in 86/378/EEC (Evropski parlament in Evropski svet 2006).

Za zagotavljanje enakega obravnavanja žensk in moških pri dostopu do dobrin in storitev je bila sprejeta Direktiva 2004/113/ES o izvajanju načela enakega obravnavanja moških in žensk pri dostopu do blaga in storitev ter oskrbi z njimi (Evropski svet 2004), katere namen je preprečevanje diskriminacije zaradi spola pri dostopu do blaga in storitev ter oskrbe z njimi.

Poleg omenjenih direktiv sta bili sprejeti tudi dve splošni nediskriminacijski direktivi, in sicer:

- Direktiva Sveta 2000/43/ES o uresničevanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na rasno ali etnično poreklo pri dostopu do zaposlitve, samozaposlitve in poklica, vključno z napredovanjem, dostopom do vseh vrst in ravni poklicnega svetovanja in usposabljanja, zaposlitvenimi in delovnimi razmerami, vključno z odpuščanjem in plačami, članstvom in vključevanjem v organizacijo delavcev in delodajalcev, socialno zaščito, vključno s socialno varnostjo in zdravstvenim varstvom, socialnimi ugodnostmi, izobraževanjem ter dostopnostjo in preskrbo z dobrinami in storitvami, ki so na voljo javnosti, vključno s stanovanji (Evropski svet 2000a), ter
- Direktiva Sveta 2000/78/ES o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu, ki se nanaša na diskriminacijo zaradi vere ali prepričanja, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti, velja pa le za zaposlovanje v širšem smislu (dostop do zaposlitve, samozaposlitve in poklica, vključno z napredovanjem, dostop do poklicnega svetovanja in usposabljanja, zaposlitvene in delovne razmere,

vključno z odpuščanjem in plačami, članstvo in vključevanje v organizacije delavcev in delodajalcev) (Evropski svet 2000b).

Z uveljavitvijo omenjenih direktiv je prepoved diskriminacije tako zagotovljena na številnih področjih družbenega življenju, in sicer pri iskanju zaposlitve, najemanju stanovanj, zaračunavanju cen, postrežbi v lokalih in podobnem.

6 PRAVNA UREDITEV PODROČJA NASILJA NAD ŽENSKAMI IN NASILJA V DRUŽINI

6.1 Mednarodnopravna ureditev področja nasilja nad ženskami in nasilja v družini

Nasilje nad ženskami je bil dolgo časa prikrit družbeni pojav in v družbi obravnavan kot problem zasebne sfere. To potrjuje dejstvo, da Konvencija OZN o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, sprejeta leta 1979, nasilja nad ženskami ne obravnava kot posebnega področja (Združeni narodi 1979). Šele pozneje, z Deklaracijo OZN o odpravi nasilja nad ženskami iz leta 1993 (Združeni narodi 1993), se nasilje nad ženskami opredeli kot oblika diskriminacije žensk⁸, saj predstavlja kršitev človekovih pravic (zlasti pravice do življenja, varnosti, dostojanstva, telesne in duševne celovitosti, pravice do spolnega in reproduktivnega zdravja ter svobodne izbire) in s tem oviro za udeležbo žensk na družbenem, političnem in ekonomskem področju. Omenjena deklaracija s prepoznavanjem nasilja nad ženskami kot glavnega družbenega mehanizma za ohranjanje podrejenosti in diskriminacije žensk tako prispeva k učinkovitejšemu izvajanju Konvencije OZN o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk. Poleg tega je nasilje nad ženskami kot izraz zgodovinskega neenakopravnega razmerja moči med ženskami in moškimi, kar je omogočalo diskriminacijo žensk, opredeljeno tudi v pekinških izhodiščih⁹ (Združeni narodi 1995).

Svet Evrope, ki je v zadnjih letih sprožil vrsto pobud za boj proti nasilju nad ženskami, je leta 2002 sprejel Priporočilo o zaščiti žensk pred nasiljem (Svet Evrope 2002). Gre za prvi mednarodni dokument, v katerem je Odbor ministrov Sveta Evrope predlagal oblikovanje vseobsegajoče strategije za preprečevanja nasilja in zaščito žrtev, ki vključuje vse oblike nasilja zaradi spola. Za dosego omenjenega cilja je Svet Evrope od leta 2006 do 2008 vodil kampanjo proti nasilju nad ženskami, katere namen je bil poleg ozaveščanja o nedopustnosti tovrstnega nasilja spodbujati države članice tudi k sprejemu celovitega pristopa za zaščito žrtev pred nasiljem zaradi spola (Svet Evrope 2006–2008). Kot rezultat vseh omenjenih pobud je bila 7. aprila 2011 v Istanbulu sprejeta Istanbulska konvencija (Svet Evrope 2011a).

⁸ »Diskriminacija žensk označuje vsakršno razlikovanje, izključevanje ali omejevanje na podlagi spola, katerega posledica ali namen je ogroziti ali onemogočiti ženskam priznavanje, uresničevanje ali uveljavljanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin ne glede na njihov zakonski stan, na podlagi enakosti moških in žensk, na političnem, ekonomskem, socialnem, kulturnem in državljskem ali kateremkoli drugem področju« (Odbor Organizacije Združenih narodov za odpravo diskriminacije žensk, 1979).

⁹ Pekinška izhodišča za ukrepanje v državah članicah in institucijah EU, sprejetih na Četrtni svetovni konferenci o ženskah v Pekingu leta 1995.

Konvencija je stopila v veljavo 1. avgusta 2014 in je prvi regionalni pravni instrument, ki celovito določa obveznosti držav za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini. Zaradi nasilja so ženske prikrajšane za polno uživanje temeljnih človekovih pravic in svoboščin, kar lahko privede do revščine in odrinjenosti na rob. Prav zaradi omenjenega pa je nasilje nad ženskami tudi ena glavnih ovir za doseganje enakosti spolov v družbi (Evropski parlament 2009a). Evropski parlament poudarja, da mora boj proti nasilju nad ženskami tudi leta 2010 predstavljati prednost za doseganje enakosti spolov. V svojem poročilu o enakosti žensk in moških v EU za leto 2009 poziva države, naj si še bolj prizadevajo za odpravo nasilja nad ženskami, in podpira sprejem jasne pravne podlage na ravni EU za preprečevanje vseh oblik nasilja nad ženskami (Evropski parlament 2009b).

Konec leta 2008 je Evropski svet sprejel Smernice EU glede nasilja nad ženskami in boja proti vsem vrstam diskriminacije žensk (Evropski svet 2008). Cilji smernic so:

- spodbujati enakost med ženskami in moškimi ter boj proti diskriminaciji žensk;
- vzpostaviti sistem ustreznega zbiranja podatkov o nasilju nad ženskami in oblikovati ustrezne kazalnike;
- izvajati usklajene in učinkovite strategije za preprečevanje nasilja ter varovanje in podpiranje žrtev nasilja na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni in na vseh družbenih področjih ter
- oblikovati sistem, ustrezen nekaznovanju odgovornih za nasilje nad ženskami, in omogočiti žrtvam dostop do pravic.

Leta 2010 je Evropski svet sprejel sklepe o izkoreninjenju nasilja nad ženskami v EU (Evropski svet 2010). Sklepi pozivajo države članice k oblikovanju skupne strategije EU boja proti različnim oblikam nasilja nad ženskami. Sklepi prinašajo v evropski prostor dve novosti, in sicer uvedbo brezplačne enotne telefonske številke za žrtve nasilja nad ženskami ter ustanovitev evropske svetovalnice za preprečevanje nasilja nad ženskami, v okviru katere bi se zbirali statistično primerljivi podatki o nasilju nad ženskami. Sprejetje omenjenih sklepov pomeni oblikovanje močne zaveze in sporočilo držav članic EU, da izkoreninjenje nasilja nad ženskami ostaja ena najpomembnejših prednostnih nalog tudi v prihodnje.

Dve leti pozneje so bili sprejeti sklepi Evropskega sveta o preprečevanju nasilja nad ženskami in o opravljanju storitev za pomoč žrtvam nasilja v družini (Evropski svet 2012). Sklepi države med drugim pozivajo, da razvijejo in izvajajo programe in strategije za preprečevanje vseh oblik nasilja nad ženskami in dekletih ter preučijo možnost razvoja

evropske strategije za preprečevanje in boj proti vsem oblikam nasilja nad ženskami skladno s sklepi Evropskega sveta o odpravi nasilja nad ženskami iz leta 2010.

Leta 2012 je bila sprejeta Direktiva 2012/29/EU Evropskega parlamenta in Sveta o določitvi minimalnih standardov na področju pravic, podpore in zaščite žrtev kaznivih dejanj oziroma tako imenovana Direktiva o žrtvah (Evropski parlament in Evropski svet 2012). Direktiva predstavlja novo podlago urejanja in priznanja spoštljivega obravnavanja, zaščite in podpore žrtvam ter jim zagotavlja dostop do pravosodnega sistema. Direktiva se lahko uporablja kot eden izmed ukrepov za odpravo nasilja nad ženskami, saj »določa minimalne standarde na področju pravic, podpore in zaščite žrtev kaznivih dejanj v EU«, zlasti žrtev nasilja zaradi spola, žrtev spolnega nasilja in žrtev nasilja v družini in partnerskem odnosu.

Leta 2014 je Evropski svet sprejel sklepe o preprečevanju vseh oblik nasilja nad ženskami in dekleti, tudi pohabljanja ženskih spolnih organov, in o boju proti njim (Evropski svet 2014). Sklepi so bili pripravljene po objavi vseevropske raziskave Agencije EU za temeljne pravice o nasilju nad ženskami v EU. S sprejetimi sklepi je Svet EU ponovno potrdil zaveze, izražene v prejšnjih sklepih Sveta o preprečevanju in odpravi vseh oblik nasilja nad ženskami, s čimer poziva države članice, da Istanbulske konvencije podpišejo, ratificirajo in uveljavijo.

6.2 Nacionalnopravna ureditev področja nasilja nad ženskami in nasilja v družini

V Sloveniji je nasilje nad ženskami prepoznano kot pomemben družbeni problem, ki predstavlja oviro za hitreje napredovanje pri zagotavljanju polnega uživanja človekovih pravic žensk in pri udeležanju stvarne (de facto) enakosti žensk in moških. S sprejetjem mednarodnih političnih zavez za krepitev moči žensk ter z ratifikacijo mednarodnih pravnih instrumentov s področja človekovih pravic, predvsem Konvencije OZN o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk in Istanbulske konvencije, je Slovenija sprejela obveznosti za zagotavljanje človekovih pravic žensk in enakosti spolov ter se tako zavezala, da bo spoštovala njene določbe in zagotavljala najvišje mogoče varstvo žrtvam nasilja nad ženskami in nasilja v družini.

Poleg zakonodaje in programov za doseganje enakosti spolov so v Sloveniji s številnimi področnimi zakoni prepovedane vse oblike nasilja nad ženskami, večina izmed njih pa je tudi opredeljena kot kaznivo dejanje. Leta 2008 se je Slovenija s sprejetjem Zakona o preprečevanju nasilja v družini (2008), ki v slovenskem prostoru edini obravnava problem

nasilja v partnerskem odnosu, pridružila državam, ki nasilje v družini urejajo s posebnim zakonom. Zakon dopolnjuje trenutne zakonske ukrepe za varstvo žrtev nasilja, ki jih vsebujejo Kazenski zakonik (2012), Zakon o kazenskem postopku (2012), Zakon o varstvu javnega reda in miru (2006), Zakon o policiji (2006), Zakon o pravnem postopku (2008) in Zakon o nacionalni stanovanjski varčevalni shemi in subvencijah mladim družinam za prvo reševanje stanovanjskega vprašanja (2007).

Na podlagi Zakona o preprečevanju nasilja v družini so bili sprejeti predpisi, podrejeni zakonu, ki urejajo druga vprašanja glede preprečevanja nasilja v družini. Leta 2009 sta bila sprejeta Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode (2009) in Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini (2009). Leto pozneje je Ministrstvo za notranje zadeve sprejelo Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini (2010), v katerem so natančno določeni pravila in postopki obveščanja ter sodelovanja policije z drugimi ustreznimi akterji pri obravnavi primerov nasilja v družini ter pravila za usklajeno delovanje centrov za socialno delo. Pravilnik ureja usposabljanje policistk in policistov ter kriminalistk in kriminalistov za področje nasilja v družini. Kot zadnji pa je bil naslednje leto na Ministrstvu za zdravje sprejet Pravilnik o pravilih in postopkih pri obravnavanju nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti (2011). V pravilniku so urejeni pravila in postopki, načini ter organi obveščanja za usklajeno delovanje zdravstvenih delavk in delavcev pri izvajanju zdravstvene dejavnosti v zvezi z obravnavo žrtev, predvsem v zvezi s prepoznavanjem nasilja v družini, z določanjem pravil in postopkov pri obravnavi žrtev nasilja ter z izobraževanjem zdravstvenih delavk in delavcev.

Na podlagi Zakona o preprečevanju nasilja v družini je Državni zbor RS leta 2009 sprejel Resolucijo o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009–2014 (2009), strateški dokument, ki določa cilje, ukrepe in ustrezne akterje za preprečevanje in zmanjševanje pojavnosti nasilja v družini. Konkretna naloge in aktivnosti za doseganje ciljev in izvajanje ukrepov so opredeljene v akcijskih načrtih za preprečevanje nasilja v družini, ki se sprejmejo vsaki dve leti. Prvi tak načrt za obdobje 2010–2011 je bil sprejet maja 2010, drugi za obdobje 2012–2013 pa junija 2012. Leta 2016 so v pripravi spremembe Zakona o preprečevanju nasilja v družini iz leta 2008, na podlagi katerega bo, če bodo spremembe sprejete, sprejeta nova Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini in

nasilja nad ženskami, v kateri pa bo poudarek tudi na drugih oblikah nasilja nad ženskami, ki se zgodijo zunaj družine.

Eno izmed najpomembnejših dejanj Slovenije na tem področju je nedvomno bila ratifikacija leta 2011 sprejete Istanbulske konvencije, ki jo je Slovenija ratificirala 5. februarja 2015.

7 KONVENCIJA SVETA EVROPE O PREPREČEVANJU NASILJA NAD ŽENSKAMI IN NASILJA V DRUŽINI TER O BOJU PROTI NJIMA – ISTANBULSKA KONVENCIJA

K pripravi in sprejemu Istanbulske konvencije so se države članice Sveta Evrope zavezale v Akcijskem načrtu, sprejetem na tretjem vrhu voditeljic in voditeljev držav ter vlad članic Sveta Evrope v Varšavi, 16. in 17. maja 2005 (Svet Evrope 2005). Dogovorile so se, da bo Svet Evrope sprejel ukrepe za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini, vzpostavil instrument za izvajanje sprejetih ukrepov ter nadzorni mehanizem za spremljanje napredka v državah članicah. Istanbulska konvencija je bila sprejeta 7. aprila 2011 in je prvi regionalni pravni instrument, ki celovito določa obveznosti držav za preprečevanje nasilja nad ženskami¹⁰, vključno z nasiljem v družini¹¹. Je tudi prvi regionalni dokument, ki vzpostavlja povezavo med odpravo vseh oblik nasilja nad ženskami in doseganjem dejanske enakosti spolov (Svet Evrope 2011a). Istanbulska konvencija na področju regijsko zavezujočih mednarodnih standardov predstavlja napredek na evropski ravni, saj sta poleg številnih mednarodnih instrumentov do uveljavitve te konvencije obstajala le dva regijsko zavezujoča. Eden izmed glavnih elementov konvencije je njena pomembnost z vidika enakosti spolov, saj je skozi celotno besedilo konvencije upoštevan vidik spola. To pomeni, da tako kot nekateri drugi mednarodni dokumenti s področja človekovih pravic žensk konvencija ponovno potrjuje razumevanje nasilja nad ženskami z vidika spola (Brankovič 2016).

Ker nasilje nad ženskami in nasilje v družini predstavljata eno izmed najbolj pogostih kršitev človekovih pravic in obliko diskriminacije žensk v vseh starostnih obdobjih, je namen Istanbulske konvencije odpraviti vse oblike diskriminacije žensk, krepiti moč žensk in deklic ter spodbujati resnično enakost med spoloma, varstvo žensk in deklic pred vsemi oblikami nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter njegovo preprečevanje in odpravljanje. Konvencija pomeni izhodišče za sprejetje različnih ukrepov, ki nasilje nad ženskami pravno umeščajo v širši okvir boja proti diskriminaciji žensk in doseganja resnične enakosti spolov.

¹⁰ »Nasilje nad ženskami pomeni kršitev človekovih pravic in obliko diskriminacije žensk ter vsa nasilna dejanja zaradi spola, ki povzročijo ali bi lahko povzročila fizične, spolne, psihične ali ekonomske posledice ali trpljenje žensk, vključno z grožnjami s takimi dejanji, prisilo ali samovoljni odvzem prostosti, ne glede na to, ali do njih pride v javnem ali zasebnem življenju.« (3. a člen Istanbulske konvencije)

¹¹ »Nasilje v družini pomeni vsako dejanje fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja, ki se zgodi v družini ali gospodinjstvi enoti ali med nekdanjima ali trenutnima zakoncema ali partnerjema, ne glede na to, ali storilec še prebiva ali je prebival v istem stanovanju z žrtvijo.« (3. b člen Istanbulske konvencije)

Pogodbenice so tako zavezane, da vidik enakosti spolov vključijo v izvajanje in ocenjevanje učinka njenih določb (6. člen Istanbulske konvencije). Po eni strani je njen namen varovati ženske vseh starostih pred vsemi oblikami nasilja, predvsem s preprečevanjem in odpravljanjem nasilja nad ženskami in nasilja v družini, prispevati k odpravi vseh oblik diskriminacije žensk in zagotavljati resnično enakost spolov, po drugi strani pa želi vplivati na spreminjanje družbenih norm, predsodkov in spolnih stereotipov, ki nasilje nad ženskami in nasilje v družini opravičujejo, saj temeljijo na stereotipnih vlogah žensk in moških ter na ideji o manjvrednosti žensk. Pomembno vlogo pri tem konvencija daje moškim in dečkom, da spremenijo svoj pogled in tako dejavno prispevajo k doseganju resnične enakosti spolov v družbi ter posledično k preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini (12. člen Istanbulske konvencije). Da bi oblikovala celostni pristop za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini, Istanbulska konvencija v svojem besedilu sledi pristopu spoštovanja človekovih pravic (*angl. human rights approach*) oziroma tako imenovanemu »4p-pristopu« (*angl. 4p approach*), ki vključuje štiri elemente, in sicer:

- a) preprečevanje (*angl. prevention*),
- b) zaščito žrtev in tistih, ki so priča nasilju, na primer otrok (*angl. protection*),
- c) pregon storilcev (*angl. prosecution*) ter
- d) sodelovanje vseh najpomembnejših akterjev (*angl. participation*) (Svet Evrope 2011a).

Zaradi **preprečevanja** vseh oblik nasilja nad ženskami in nasilja v družini III. poglavje Istanbulske konvencije od pogodbenic zahteva sprejetje ukrepov in programov za ozaveščanje in večje razumevanje javnosti o nasilju nad ženskami in nasilju v družini, o njihovih posledicah na otroke in o potrebi po preprečevanju tovrstnega nasilja, v sodelovanju z nacionalnimi mehanizmi za človekove pravice in telesi za enakost med spoloma, z nevladnimi organizacijami, ki delujejo na področju nasilja nad ženskami in nasilja v družini, ter s civilno družbo (13. člen Istanbulske konvencije). Konvencija zahteva tudi sprejetje ukrepov za vključitev tem v učna gradiva formalnega in neformalnega izobraževanja, kot so enakost med spoloma, stereotipi o ženskih in moških družbenih vlogah, nasilje nad ženskami in nasilje v družini, nenasilno reševanje sporov in podobno (14. člen Istanbulske konvencije). Poleg tovrstnega izobraževanja je treba zagotoviti ustrezna usposabljanja za strokovnjake in strokovnjakinje, ki se ukvarjajo z žrtvami in povzročitelji nasilnih dejanj, o enakosti med ženskami in moškimi, o preprečevanju in odkrivanju nasilnih dejanj, o potrebah in pravicah žrtev ter o preprečevanju sekundarne viktimizacije (15. člen Istanbulske konvencije).

Najpomembnejši pa sta oblikovanje in zagotavljanje ustreznih programov za usposabljanje povzročiteljev nasilja nad ženskami in nasilja v družini o nenasilnem vedenju v medosebnih odnosih, saj je to eden izmed bolj učinkovitih načinov za preprečevanje nadaljnjega nasilja in spreminjanje nasilnih vedenjskih vzorcev storilcev nasilja (16. člen Istanbulske konvencije). V informacijski dobi ne smemo pozabiti na neprimerne vsebine, do katerih danes zlahka dostopamo vsi uporabniki in uporabnice interneta, pri čemer so še posebno ranljivi otroci. Prav zato konvencija v 17. členu spodbuja, da je treba razvijati usposobljenost otrok, staršev ter učiteljic in učiteljev za ustrezno ravnanje z informacijsko-komunikacijskim okoljem, ki omogoča dostop do ponižujočih in potencialno škodljivih spolnih ali nasilnih vsebin (17. člen Istanbulske konvencije).

Zahteve za sprejetje ukrepov za **zaščito in podporo žrtvam** nasilja nad ženskami in nasilja v družini natančneje opredeljuje IV. poglavje Istanbulske konvencije. Konvencija od pogodbenic zahteva, da so žrtve ustrezno in pravočasno informirane, v jeziku, ki ga razumejo, ter da imajo dostop do ustreznih storitev, ki jim omogočajo okrevanje po nasilju, kot so zdravstvene in socialne storitve, pravno in psihološko svetovanje, finančna pomoč, nastanitev, izobraževanje, usposabljanje ter pomoč pri iskanju zaposlitve (19. in 20. člen Istanbulske konvencije). Pri tem morajo biti strokovne podporne storitve ustrezno geografsko razporejene, vzpostavljeno mora biti zadostno število ustreznih lahko dostopnih zavetišč za žrtve ter kriznih napotitvenih centrov za žrtve posilstva ali spolnega nasilja, pogodbenice morajo vzpostaviti vsedržavno brezplačno 24-urno (24/7) telefonsko številko za zagotovitev zaupnega in anonimnega svetovanja žrtvam ter zagotoviti žrtvam informacije in dostop do veljavnih regionalnih in mednarodnih mehanizmov za individualne ali skupinske pritožbe (21., 22., 23., 24. in 25. člen Istanbulske konvencije). Vsi sprejeti ukrepi morajo temeljiti na razumevanje vloge spola, na preprečevanju sekundarne viktimizacije žrtve ter na krepitvi moči in ekonomski neodvisnosti žrtev (18. člen Istanbulske konvencije).

V. in VI. poglavje določata pogoje za **pregon povzročiteljev** nasilja nad ženskami in nasilja v družini, na način, da se žrtvam zagotovijo ustrezna civilna pravna sredstva zoper povzročitelja in zoper državne organe, ki ne izpolnjujejo svoje dolžnosti (29. člen Istanbulske konvencije), da se jim zagotovi pravica do odškodnine (30. člen Istanbulske konvencije) ter da se preiskave in sodni postopki izvajajo ustrezno, skladno s temeljnimi načeli človekovih pravic, z upoštevanjem vidika spola (49. člen Istanbulske konvencije). Skladno z določbami te konvencije morajo pogodbenice v nacionalni zakonodaji kot kazniva dejanja opredeliti

naslednje oblike nasilja nad ženskami in nasilja v družini (33.–41. člen Istanbulske konvencije): psihično nasilje, zalezovanje, fizično nasilje, spolno nasilje, vključno s posilstvom, prisilna poroka, pohabljanje ženskih spolovil, prisilna prekinitve nosečnosti ali prisilna sterilizacija, spolno nadlegovanje ter pomoč ali napeljevanje k storitvi kaznivih dejanj in poskus kaznivih dejanj. V primeru kaznivega dejanja fizičnega nasilja, spolnega nasilja, vključno s posilstvom, prisilne poroke, pohabljanja ženskih spolovil in prisilne prekinitve nosečnosti ali prisilne sterilizacije konvencija določa, da njegov pregon ne sme biti popolnoma odvisen od prijave ali pritožbe, ki jo vloži žrtev, in da se postopek lahko nadaljuje tudi, če žrtev prekliče svojo izjavo ali pritožbo (55. člen Istanbulske konvencije).

Namen Istanbulske konvencije je med drugim zagotoviti podporo in pomoč organizacijam ter organom pregona za učinkovito **medsebojno sodelovanje** pri oblikovanju celostnega pristopa za odpravo nasilja nad ženskami in nasilja v družini (7. in 9. člen Istanbulske konvencije). Tako konvencija v državi pogodbenici predvideva ustanovitev koordinacijskega telesa, odgovornega za usklajevanje, izvajanje, spremljanje in vrednotenje politik in ukrepov za preprečevanje vseh oblik nasilja in boj proti njim, ki jih obsega področje uporabe te konvencije (10. člen Istanbulske konvencije). Cilji štirih nalog, ki so zaupane takemu telesu, so:

- usklajevanje: zagotoviti, da so različni ukrepi, ki jih sprejme pogodbenica na podlagi konvencije, ustrezno usklajeni ter da privedejo do skupnega delovanja vseh sektorjev državne uprave. Telo, ustanovljeno skladno s konvencijo, je zato odgovorno tudi za uskladitev zbiranja ustreznih podatkov ter analizo in širjenje ugotovitev skladno z 11. členom konvencije;
- izvajanje: zagotoviti, da se vsaka nova politika in ukrepi tudi v resnici izvajajo;
- spremljanje: spremljanje načina in učinkovitosti izvajanja politik ter ukrepov za preprečevanje in opravo vseh oblik nasilja, ki so zajete v konvenciji, ter boj proti njim na nacionalni in lokalni ravni ter
- vrednotenje: znanstveno vrednotenje neke politike ali ukrepa, da se ugotovi, ali ta politika oziroma ukrep ustreza potrebam žrtve in izpolnjuje svoj namen, ter da se razkrijejo nenamerne posledice.

Pogodbenica omenjene štiri naloge naloži enemu ali več uradnim telesom, za preprečevanje vseh oblik nasilja, zajetih v konvenciji, in za boj proti njim. To lahko stori bodisi z ustanovitvijo novih uradnih teles bodisi s pooblastitvijo trenutnih teles za izvajanje

omenjenih nalog. Najpomembnejše pri tem je, da mora to telo delovati na taki ravni, ki omogoča izvajanje ukrepov. Nacionalno usklajevalno telo bi moralo imeti izvršilna pooblastila in tako nadzor nad koordinacijo vseh nacionalnih politik na področju preprečevanja nasilja nad ženskami in nasilja v družini. V ta namen bi bilo treba ustanoviti ločen nadzorni mehanizem, v katerega bi bili vključeni ženske nevladne organizacije in neodvisni strokovnjaki/nje. Sodelovati bi moral z drugimi ustreznimi telesi, kot so nacionalni observatorij za nasilje nad ženskami, varuh človekovih pravic in drugi (Brankovič 2016).

7.1 Mehanizmi za spremljanje izvajanja Istanbulske konvencije

Da bi zagotovili, da bi pogodbenice učinkovito izvajale določbe konvencije, ta vzpostavlja dva posebna nadzorna mehanizma za tovrstno spremljanje, in sicer:

- tako imenovano skupino neodvisnih strokovnjakinj in strokovnjakov za ukrepanje proti nasilju nad ženskami in proti nasilju v družini – GREVIO (66. člen Istanbulske konvencije) ter
- odbor pogodbenic, ki ga sestavljajo predstavniki in predstavnice pogodbenic konvencije (67. člen Istanbulske konvencije).

Naloga članic in članov GREVIO, ki jih na predlog držav pogodbenic za štiriletni mandat izvoli odbor pogodbenic in ki pri svojem delu delujejo kot neodvisni in nepristranski posamezniki in posameznice, je spremljanje izvajanja konvencije v državah pogodbenicah. Volitve prvih desetih članov in članic GREVIO so potekale 4. maja 2015, eno leto po uveljavitvi konvencije, pet dodatnih članov in članic pa se bo skupini GREVIO pridružilo, ko bo konvencijo ratificiralo 25 držav. Trenutno imajo svojo predstavnico v GREVIO Turčija, Avstrija, Malta, Srbija, Španija, Italija, Črna gora, Francija, Portugalska in Albanija. Na svojem prvem sestanku septembra 2015 so članice GREVIO sprejele poslovnik, ki med drugim določa tudi pravila in postopek spremljanja izvajanja določb konvencije v državah, ki so ratificirale Istanbulsko konvencijo (GREVIO 2015). Koraki postopka spremljanja, ki so določeni v konvencije, so:

- na podlagi evalvacijskega vprašalnika¹² pogodbenica pripravi poročilo o zakonodajnih in drugih ukrepih za izvajanje vseh določb konvencije in ga predloži generalnemu sekretarju Sveta Evrope za obravnavo na GREVIO;

¹² Prvi vprašalnik, na katerega bodo morale odgovoriti vse države, ki so konvencijo ratificirale, je skupina GREVIO sprejela marca 2016 (GREVIO 2016).

- poročilo GREVIO obravnava s predstavniki in predstavnicami posamezne pogodbenice;
- opravi se tudi spremljanje izvajanja konvencije po posameznih določbah, ki jih določi GREVIO, in za vsak ocenjevalni krog se pripravi nov vprašalnik;
- informacije o izvajanju konvencije lahko GREVIO posredujejo tudi nevladne organizacije, civilna družba in nacionalne institucije za varstvo človekovih pravic;
- GREVIO pri ocenjevanju upošteva tudi statistične podatke in raziskave o nasilju nad ženskami in nasilju v družini;
- za pridobitev podrobnejših informacij o stanju v državi se lahko GREVIO odloči za obisk države, ki jo ocenjuje;
- na podlagi pridobljenih informacij GREVIO pripravi osnutek poročila in ga pošlje pogodbenici, da ta posreduje pripombe;
- GREVIO sprejme poročilo in ugotovitve glede ukrepov, ki jih je sprejela pogodbenica za izvajanje določb te konvencije. Vključene so vse dodatne informacije in pripombe, ki jih pošljejo pogodbenice. GREVIO pošlje poročilo vsaki pogodbenici in odboru pogodbenic;
- GREVIO lahko sprejme priporočila za učinkovitejše izvajanje konvencije (68. člen Istanbulske konvencije).

Pogodbenica predloži poročilo v seznanitev nacionalnemu parlamentu, ki je vabljen k sodelovanju pri spremljanju ukrepov, sprejetih za izvajanje Istanbulske konvencije (70. člen Istanbulske konvencije). To je hkrati mehanizem za spremljanje in zagotavljanje izvajanja določb konvencije na nacionalni ravni.

Vzpostavitev sistema nadzora nad izvajanjem Istanbulske konvencije bo za GREVIO zaradi razlik v pravnem sistemu držav ter razlik v institucionalnih praksah in politikah na evropski ravni zelo težka in zahtevna naloga. Številne določbe Istanbulske konvencije dopuščajo možnost različnih interpretacij, zato obstaja verjetnost, da bodo številne države poskušale uporabiti svoje interpretacije določb. Kot primer se lahko omeni pravica do stikov z očetom, povzročiteljem nasilja, ki se pogosto upravičuje s pravico otroka, da ima stik s svojimi starši pod pretvezo, da je to v dobrobit otroka. Eden izmed izzivov je tudi dejstvo, da na ravni EU ni konsenza o skupni evropski politiki za preprečevanje nasilja nad ženskami ter da so nekatere države, ki so ratificirale Istanbulsko konvencijo, to storile zaradi politične volje, v resnici pa nimajo vzpostavljenega sistema za njeno izvajanje. Nekatere države tako nimajo

sprejetega nacionalnega akcijskega načrta oziroma podobnega političnega dokumenta, ki bi na enem mestu obsegal uskladitev zakonodaje, politik in praks z določbami konvencije. Kot izziv ostajajo tudi velika pričakovanja ženskih organizacij, ki so v preteklosti lobirale za sprejetje tako pomembnega dokumenta, kot je Istanbulska konvencija, do dela GREVIO. »Kamor koli grem, to vidim in čutim, in tega me je strah, saj so pričakovanja tako visoka, da nisem prepričana, ali jih je mogoče izpolniti. Želja ženskih organizacij je, da bi GREVIO imel možnost sankcionirati države, ki ne izpolnjujejo zahtev Istanbulske konvencije, česar pa ne more, in prav je tako, saj to ne bi smela biti naloga neodvisnega nadzornega mehanizma« (Brankovič 2016).

7.2 Ratifikacija Istanbulske konvencije v Sloveniji

V Sloveniji so enakost med spoloma, preprečevanje nasilja nad ženskami in deklicami ter nasilja v družini in boj proti njima med prednostnimi cilji, in sicer tako na državni ravni kot v zunanji politiki. Slovenija je ves čas procesa pogajanja dejavno sodelovala pri pripravi konvencije in njenega razlagalnega memoranduma, pred tem pa pri oblikovanju in sprejemu drugih mednarodnih pravnih inštrumentov, na katere se konvencija navezuje. Odbor Državnega zbora RS za zunanjo politiko je mandat za podpis konvencije 11. maja 2011 v Istanbulu podelil tedanjemu ministru za zunanje zadeve Samuelu Žbogarju, vendar pa takrat zaradi ostrega nasprotovanja Ministrstva za pravosodje do njenega podpisa ni prišlo. Slovenija je tako Istanbulsko konvencijo podpisala šele 8. septembra 2011 v Strasbourgu, ratificirala pa kot 16. država. V štiriletnem obdobju se je izkazalo, da podpis in ratifikacija Istanbulske konvencije, tako pomembnega dokumenta s področja človekovih pravic, v Sloveniji nista pravno ali družbeno, temveč politično vprašanje. Analiza usklajenosti nacionalnih standardov, zakonodaje in javnih politik s Konvencijo Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (Veselič in Matko 2014, 10–11) je pokazala, da je kljub številnim pravnim mnenjem, analizam, statističnim podatkom, študijam in drugim ustreznim raziskavam v Sloveniji politična odločitev tista, ki je bistvena za sprejem dokumenta s področja človekovih pravic. Nasprotovanje Ministrstva za pravosodje v procesu ratifikacije se je nanašalo na njihovo grobo oceno, da naj bi Istanbulska konvencija zahtevala, da se spremeni več kot 150 členov različnih zakonov, kar se je pozneje izkazalo za pretirano in neutemeljeno (Veselič in Matko 2014, 18). Ker je Istanbulska konvencija dokument, ki sistemsko ureja in določa minimalne standarde za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini, se v prvi vrsti ne bi

smeli ukvarjati z vprašanjem, ali so določila slovenske zakonodaje usklajena z določili konvencije, temveč s tem, katere ukrepe bomo sprejeli, da bomo čim prej zadostili minimalnim standardom, ki so opredeljeni v konvenciji, oziroma jih postavili še višje na področju preprečevanja nasilja nad ženskami in nasilja v družini. Slovenija je sicer v zadnjem desetletju s sprejetjem Zakona o preprečevanju nasilja v družini (2008) in z nekaterimi spremembami kazenske zakonodaje znatno zvišala standarde na področju zaščite žrtev in preprečevanja nasilja nad ženskami in nasilja v družini. Kljub temu se je izkazalo, da konvencija zahteva nekatere manjše spremembe ali dopolnitve v slovenski zakonodaji, med drugim tudi določitve nekaterih kaznivih dejanj, ki jih konvencija določa kot samostojna kazniva dejanja, zato je Slovenija ob ratifikaciji konvencije izrazila nekaj pridržkov. Kot izhaja iz Zakona o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (2015), je Slovenija ob ratifikaciji izrazila, da bo skladno z 78. členom konvencije uveljavila nekatere pridržke vsaj za pet let od dneva veljavnosti Istanbulske konvencije, kot je to določeno v 79. členu konvencije, in sicer glede:

- Določb v zvezi s pravico do odškodnine

V Sloveniji pravico do odškodnine žrtvam določenih kaznivih dejanj ureja Zakon o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj (2005) ter Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj (2010), ki pa ne urejata pravice do odškodnine za žrtve kaznivih dejanj, ki so tujci in obenem niso državljani in državljanke držav članic Evropske unije, ter pravice do odškodnine, če je bilo kaznivo dejanje storjeno v tujini in je zanj pristojna Republika Slovenija.

- Določb glede pristojnosti

a) Konvencija določa, da se pristojnost določi tudi za povzročitelje, ki navadno prebivajo v Sloveniji, v slovenskem materialnem kazenskem pravu pa se pristojnost za kazniva dejanja, storjena v tujini, ureja zlasti glede na to, ali je storilec slovenski ali tuji državljan.

b) Prav tako je Slovenija izrazila pridržek glede pregona kaznivih dejanj spolno nasilje in posilstvo, prisilna poroka, pohabljanje ženskih splovil ter prisilna prekinitev nosečnosti ali prisilna sterilizacija, saj njihova pristojnost ne sme biti podrejena pogoju, da dejanja veljajo za kazniva na ozemlju, kjer so bila storjena (3. odstavek 44. člena Istanbulske konvencije). Če je bilo kaznivo dejanje storjeno v tujini, je skladno s 14. členom Kazenskega zakonika (2012) tako imenovana dvojna kaznivost pogoj za pristojnost Republike Sloveniji, v določenim primerih pa, ko je bilo kaznivo dejanje storjeno v tujini, se sme povzročitelj preganjati le z dovoljenjem ministrice oziroma ministra za pravosodje.

c) Pristojnosti za pregon kaznivih dejanj spolno nasilje in prisilno poroka, pohabljanje ženskih spolovil ter prisilna prekinitve nosečnosti ali prisilna sterilizacija, se ne sme podrediti pogoju, da se ta lahko začne le po prijavi kaznivega dejanja od žrtve ali po predložitvi podatkov države o kraju, kjer je bilo storjeno kaznivo dejanje (4. odstavek 44. člena Istanbulske konvencije). Ker se nekatera kazniva dejanja, določena v tem odstavku, v Sloveniji preganjajo na predlog, je Slovenija k temu odstavku prav tako izrazila pridržek.

- Določbe glede preгона kaznivega dejanja fizičnega nasilja

Pogodbenice morajo zagotoviti, da preiskava ali pregon fizičnega nasilja ni popolnoma odvisen od prijave ali pritožbe, ki jo vloži žrtev, če je bilo dejanje v celoti ali deloma storjeno na ozemlju pogodbenice, in da se postopek lahko nadaljuje tudi, če žrtev prekliče svojo izjavo ali pritožbo (1. odstavek 55. člena Istanbulske konvencije). Slovenija je v zvezi s to določbo podala pridržek, saj se kazniva dejanja, na primer lahka telesna poškodba, po naši zakonodaji preganjajo na predlog.

- Določbe glede zastaranja

Slovenija je k temu členu izrazila pridržek, ker Kazenski zakonik (2012) predvideva glede zastaranja izjemo le pri kaznivih dejanjih, pri katerih začne rok za zastaranje kazenskega preгона teči od polnoletnosti oškodovanca, in sicer zoper spolno nedotakljivost, in pri kaznivih dejanjih zoper zakonsko zvezo, družino in mladino, storjenih proti mladoletni osebi, (90. člen), ne pa pri kaznivih dejanjih prisilna poroka, pohabljanje ženskih spolovil in prisilna prekinitve nosečnosti ali prisilna sterilizacija.

- Določbe glede prebivališča

V Sloveniji Zakon o tujcih (2011) ne dopušča, da lahko žrtve dosežejo začasno zaustavitev izгона, sproženega zaradi prebivališča, ki je odvisen od moževega ali partnerjevega, kar bi jim omogočalo, da zaprosijo za samostojno dovoljenje za prebivanje.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (2015) z vidika izvajanja in upoštevanja določb Istanbulske konvencije uvaja tri spremembe, in sicer opredelitev prisilnih porok in zalezovanja kot samostojnega kaznivega dejanja ter uvajanje sprememb pri kaznivem dejanju grožnje (135. člen). 132. a člen prisilno poroko opredeljuje kot »prisiljenje drugega v sklenitev zakonske zveze ali v vzpostavitev podobne skupnosti, ki je v skladu z zakonom v določenih pravnih posledicah izenačena z zakonsko zvezo, s silo, grožnjo ali z zlorabo podrejenega ali odvisnega položaja«. 134. a člen pa zalezovanje opredeljuje kot »kdor koga drugega ali njegovega bližnjega s ponavljajočim se opazovanjem, zasledovanjem ali vsiljivim prizadevanjem vzpostavitve neposrednega stika ali stika preko elektronskih

komunikacijskih sredstev zalezuje in pri njem ali pri njegovem bližnjem s tem povzroči prestrašenost ali ogroženost«. Pregon kaznivega dejanja grožnje se po novem ne preganja več na zasebno tožbo, temveč na predlog oškodovanca oziroma oškodovanke (podvrsta pregona po uradni dolžnosti).

Republika Slovenija je v zadnjem desetletju znatno zvišala standarde na področju zaščite žensk in otrok. Veljavna zakonodaja je posledično primerljiva z zakonodajo drugih evropskih držav. Morebitne spremembe na normativnem področju bo Republika Slovenija uveljavila zlasti ob upoštevanju prakse Skupine strokovnjakov za ukrepanje proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini (GREVIO), ki bo nadzorovala izvajanje konvencije (Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima 2015).

7.2.1 Vloga nevladnih organizacij pri ratifikaciji Istanbulske konvencije

Pogodbence morajo priznavati, spodbujati in podpirati delo ustreznih nevladnih organizacij in civilne družbe, dejavnih na področju boja proti nasilju nad ženskami (9. člen Istanbulske konvencije). Kot izhaja iz Resolucije o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških, 2005–2013 (2005), so nevladne organizacije pomemben del civilne družbe, širjenje dialoga in izboljšanje medsebojnega obveščanja ter izmenjave dobrih praks politik in aktivnosti na področju enakosti spolov pa je podlaga za krepitev sodelovanja in partnerstva med vlado in nevladnimi organizacijami.

Zato je UEM, nekdanji vladni urad, katerega pristojnosti je leta 2012 prevzelo Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ), med pripravo besedila Istanbulske konvencije v okviru Odbora Sveta Evrope za pripravo Istanbulske konvencije (CAHVIO) k sodelovanju povabil nevladne organizacije, ki delujejo na področju nasilja nad ženskami. Tako so s svojimi pripombami in predlogi pri oblikovanju besedila Istanbulske konvencije aktivno sodelovali Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja, Društvo za nenasilno komunikacijo, Društvo ženska svetovalnica, Društvo Ključ – Center za boj proti trgovini z ljudmi, Društvo ženski lobi Slovenije in Zavod Emma, „. Nevladne organizacije so opozarjale na to, da je treba sprejeti ukrepe za pomoč in zaščito žrtev nasilja, ki bodo usmerjeni v zagotavljanje varnosti žrtev nasilja in v preprečevanje nasilja, da ne pride do sekundarne viktimizacije žrtve. Poleg tega so opozarjale, da je nasilje v družini le ena izmed oblik nasilja nad ženskami in da se kljub njeni omembi v naslovu konvencije ne sme

obravnavati superiorno glede na preostale oblike nasilja nad ženskami, opredeljene v konvenciji. Močno so se zavzemale za to, da je iz besedila konvencije razvidno, da je neenakost med spoloma vzrok za razširjenost in ohranjanje nasilja nad ženskami ter da je treba spodbujati izenačevanje položaja žensk v družbi (Veselič in Matko, 2014, 13–15).

Nevladne organizacije na področju preprečevanja nasilja pa so imele pomembno vlogo predvsem pri ratifikaciji Istanbulske konvencije v Sloveniji, ki ji je, kot že omenjeno, že pred podpisom konvencije nasprotovalo Ministrstvo za pravosodje. S svojimi aktivnostmi so več kot tri leta pritiskale na državo, da bi konvencijo ratificirala. V ta namen so tudi v okviru evropskega projekta Usklajena prizadevanja – K novim evropskim standardom za zaščito žensk, ki doživljajo nasilje zaradi spola, začele aktivnosti za ratifikacijo Istanbulske konvencije v okviru kampanje podpisem.org, ki je bila namenjena ozaveščanju splošne javnosti o vsebini konvencije ter pridobivanju podpore za njeno ratifikacijo (Veselič in Matko 2014, 16). Aktivnosti v okviru omenjenega projekta se nadaljujejo, saj nevladni sektor želi opozoriti na celovito in učinkovito implementacijo Istanbulske konvencije v Sloveniji. Od države v 13 točkah zahtevajo vzpostavitev celovitega in koordiniranega sistema pomoči žrtvam nasilja, kar vključuje (Društvo SOS telefon 2015):

1. brezplačno psihosocialno in pravno pomoč za žrtve nasilja;
2. uveljavitev sankcij za kršitev ukrepov po Zakonu o preprečevanju nasilja v družini;
3. spremstvo za žrtve nasilja pri postopkih na vseh ustreznih institucijah;
4. nasilje v družini naj se opredeli kot kaznivo dejanje tudi, kadar partnerja nista v zakonski ali zunajzakonski skupnosti ali v registrirani istospolni partnerski skupnosti;
5. zalezovanje naj se opredeli kot kaznivo dejanje;
6. razkritje varnih hiš, kriznih centrov in podobno naj se opredeli kot kaznivo dejanje;
7. vključenost povzročiteljev spolnega nasilja, nasilja v družini ter zanemarjanja mladoletne osebe naj postane obvezna;
8. obvezno redno izobraževanje strokovnih delavk in delavcev;
9. sodišča naj pri zaslišanju oziroma pričanju žrtev uporabljajo ustrezne zaščitne ukrepe;
10. ustrezna usposobljenost sodnih izvedenk in izvedencev;
11. uporaba varnih sob pri zaslišanju otrok;
12. grožnjo mora država preganjati kot kaznivo dejanje na predlog žrtve;
13. ukrep prepovedi približevanja po Zakonu o nalogah in pooblastilih policije (2013) naj se podaljša z deset na trideset dni.

7.3 Ratifikacija Istanbulske konvencije s strani EU

Istanbulsko konvencijo lahko podpišejo države članice Sveta Evrope, države nečlanice, ki so sodelovale pri njeni pripravi, in EU (1. odstavek 75. člena Istanbulske konvencije). Pristop EU k Istanbulski konvenciji spodbuja tudi Evropski parlament, ki v svoji Resoluciji z dne 25. februarja 2014 s priporočili Komisiji o boju proti nasilju nad ženskami (Evropski parlament 2014) poziva Komisijo, naj spodbuja ratifikacije na ravni držav članic in začne postopek za pristop EU k Istanbulski konvenciji, ko bo ocenila njen vpliv in dodano vrednost. Poleg parlamenta pozivajo EU k pristopu tudi drugi akterji, kot so Evropski ekonomsko-socialni odbor, Amnesty international in Evropski ženski lobi. Tako je oktobra 2015 Evropska komisija pripravila dokument, v katerem je predstavljen načrt za možen pristop EU k Istanbulski konvenciji (Evropska komisija 2015). V dokumentu Evropska komisija ugotavlja, da bi imel njen pristop h konvenciji pozitiven učinek na preprečevanje nasilja nad ženskami v EU. Ugotavlja tudi, da bi določbe konvencije, ki spadajo pod pristojnost EU, morale spoštovati vse članice EU, tudi tiste, ki konvencije še niso ratificirale. V EU obstajajo različni standardi za zaščito žensk, žrtev nasilja, in dostopa do storitev, zato bi imel pristop EU pomembno vlogo pri ozaveščanju in promociji izmenjave dobrih praks med državami članicami. Tako bi posledično prispeval k mednarodnemu napredku pri boju in odpravi nasilja nad ženskami. Na področju nasilja nad ženskami je glavni cilj EU preprečevati in odpraviti tovrstno nasilje, zaščititi in podpreti žrtve, torej reševati življenja in izboljšati kakovost življenja žrtvam. Določbe konvencije in pristop medsebojnega sodelovanja različnih akterjev lahko gotovo prispevajo k doseganju ciljev EU na omenjenem področju. Prav tako bi se s pristopom EU povečala prepoznavnost njene zaveze za preprečevanje nasilja nad ženskami zunaj njenih meja ter omogočila mednarodno sodelovanja z drugimi pogodbenicami konvencije, ki niso države članice EU. Zaključki dokumenta so, da je konvencija v splošnem kompatibilna s pravnim redom EU, čeprav so nekateri členi konvencije bolj podrobni kot veljavni instrumenti EU. Prav zato še vedno poteka podrobna analiza o pravnih posledicah pristopa EU h konvenciji in o tem, ali bi bilo treba sprejeti novo zakonodajo na ravni EU.

Evropska komisija je 8. marca 2016 predstavila Predlog sklepa Sveta o sklenitvi v imenu Evropske unije, Konvencije Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (Evropska komisija 2016a) ter Predlog sklepa Sveta o podpisu, v imenu Evropske unije, Konvencije Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in

nasilja v družini ter o boju proti njima (Evropska komisija 2016b). V obeh dokumentih komisija ugotavlja, da je EU sprejela številne zakonodajne ukrepe na ustreznih področjih, ki ji dajejo pravno podlago za sklenitev in podpis konvencije, v delih, ki so v izključni (zunanji) pristojnosti EU, in sicer:

- preprečevanje spolnega nadlegovanja na področju zaposlovanja ter pri dostopu dobrin in storitev,
- zagotavljanje pravic, podpore in zaščite žrtvam kaznivih dejanj v kazenskih postopkih, vključno s preiskavo in pregonom,
- zagotavljanje pravice do azila ter urejanje vprašanja prebivališča za državljane in državljanke iz tretjih držav,
- vzpostavitev čezmejnega sodelovanja v civilnih in kazenskih zadevah,
- sprejetje kazenskih materialnih pravnih določb za zaščito otrok,
- sprejetje določb glede avdiovizualnih sredstev in zaščito mladoletnih ter prepoved diskriminacije pri tržnem komuniciranju,
- prepoved napeljevanja k sovražnosti zaradi spola,
- varstvo osebnih podatkov ter
- medsebojno sodelovanje držav članic pri zagotavljanju konzularne zaščite za državljane in državljanke držav članic.

S podpisom konvencije bi bilo po mnenju Evropske komisije posredovano močno politično sporočilo EU o njeni zavezanosti k preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini, vzpostavila bi se skladnost med notranjim in zunanjim delovanjem, kot tudi dopolnjevanje nacionalne in EU-ravni, kar bi okrepilo njeno verodostojnost in odgovornost do mednarodnih partnerjev. Prav tako bi dosegli bolj usklajen notranji pristop in pridobili učinkovitejšo vlogo v mednarodnih forumih z vidika EU (Evropska komisija 2016a in 2016b). Dodana vrednost pristopa in podpisa Istanbulske konvencije s strani EU bi bila tudi v vzpostavitvi mehanizma za spremljanje implementacije konvencije, ki bo odgovoren za zbiranje podatkov ter pripravo poročila o zakonodajnih in drugih ukrepih za izvajanje določb Istanbulske konvencije, ki ga predloži skupini strokovnjakov in strokovnjakinj za ukrepanje proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini (GREVIO). Ratifikacija Istanbulske konvencije s strani EU pa bi vodila v pravo smer tudi glede sistematičnega zbiranja reprezentativnih, med državami primerljivih in zanesljivih podatkov in statistik, saj bi to nalogo moral prevzeti EUROSTAT, statistični urad EU, ki je odgovoren za izvajanje statističnega programa EU. EUROSTAT usklajuje in združuje statistične informacije, izvaja analize, zagotavlja razlago in tako skrbi za

reprezentativnost in primerljivost podatkov. Istanbulska konvencija določa, da je za njeno izvajanje treba v rednih časovnih presledkih ločeno zbirati ustrezne statistične podatke, podpirati raziskave ter izvajati ankete (11. člen). Pristop EU h konvenciji bi tako pospešil proces izboljšanja zbiranja podatkov o pojavnosti nasilja nad ženskami in nasilja v družini v EU, ki bi pripomogel k sprejetju učinkovitejših in nujnejših ukrepov za preprečevanje tovrstnega nasilja in zaščito žrtev. Nazadnje pa bi pristop EU h konvenciji prispeval tudi k večji zaščiti migrantk ter zagotavljanju pravice do azila, saj migrantke v EU pogosto bivajo brez zakonsko urejenega statusa ali pa so njihove pravice, na primer pravica do bivanja, vezane na pravice moža, kar jim preprečuje, da bi pobegnile iz nasilnega odnosa, v katerem so lahko ves čas žrtve zlorabe in nasilja svojega partnerja. Zaradi sedanjih tradicionalnih, seksističnih vrednot imajo prav tako težave pri iskanju zaposlitve, kar jim zaradi ekonomske odvisnosti od partnerja preprečuje odhod iz nasilnega odnosa (Evropski parlament 2005).

8 PREDLOG CELOSTNEGA PRISTOPA IZVAJANJA ISTANBULSKE KONVENCIJE V SLOVENIJI

Nevladne organizacije, ki v Sloveniji delujejo na področju preprečevanja nasilja nad ženskami in nasilja v družini, že dalj časa opozarjajo državo na »veliko nekonsistentnost pri delu na številnih področjih ter obenem nepovezanost posameznih sodgovornih resorjev, ministrstev, služb« (Veselič in Matko 2014, 10) za preprečevanje in odpravo vseh oblik nasilja nad ženskami v naši družbi. Prav zato je v Sloveniji velika potreba po oblikovanju holističnega pristopa k omenjeni tematiki, kar države sili k vzpostavitvi celovitega sistema in sprejetju učinkovitih ukrepov za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini, zaščito žrtev in kaznovanje povzročiteljev. Za to si prizadeva Istanbulska konvencija in prav zato je njena ratifikacija za Slovenijo pomemben dosežek. Ker je namen moje magistrske naloge pripraviti predlog celostnega pristopa k izvajanju Istanbulske konvencije v Sloveniji, je pomembno, da na tem mestu na kratko predstavim tudi nekatere trenutne prakse drugih držav pri implementaciji Istanbulske konvencije ter analizo trenutnega stanja v Sloveniji, s predstavitevijo najbolj aktualnih dejavnosti in najnovejših podatkov, pri čemer se bom osredotočila na nekaj najpomembnejših členov za pripravo celostnega pristopa.

8.1 Mednarodno primerjalna analiza dobrih praks

V nadaljevanju bom predstavila prakso Španije in prakso Bosne in Hercegovine v zvezi z implementacijo Istanbulske konvencije, ki mi bosta v pomoč pri oblikovanju celotnega pristopa izvajanja Istanbulske konvencije. Čeprav se države lahko veliko naučijo druga od druge, je kljub temu pomembno, da vsaka država pri oblikovanju pristopa za doseganje minimalnih standardov Istanbulske konvencije spoštuje in upošteva svoj specifični kontekst in poišče svoj način za njeno implementacijo (Brankovič 2016).

8.1.1 Španija

Preprečevanje in boj proti nasilju nad ženskami in proti nasilju v družini je v Španiji že dalj časa ena izmed najpomembnejših političnih priorit, saj je tovrstno nasilje prepoznano kot splošni družbeni problem, ki ga je treba preprečiti in odpraviti. Družbena prepoznavnost nasilja nad ženskami in potreba po vključenosti družbe in države v njegovo preprečevanje sta

postali del španske realnosti, saj podatki kažejo, da 92 odstotkov populacije meni, da je nasilje zaradi spola nedopustno, skoraj celotna populacija (99 odstotkov) pa označuje spolno in fizično nasilje kot nesprejemljivo. »Španija se je s problemom soočila, ga institucionalizirala in se zavzela za njegovo odpravljanje« (Garcia Jimenez 2015).

Leta 2004 je bil sprejet poseben sistemski zakon za preprečevanje nasilja zaradi spola (angl. Organic law 1/2004) in tako je Španija postala edina država v EU, ki ima zakon, v katerem je v prvi vrsti poudarek na preprečevanju nasilja nad ženskami in ne nasilja v družini. V zakonu je nasilje zaradi spola definirano kot nasilje nad ženskami s strani zdajšnjega ali nekdanjega partnerja oziroma katerega koli moškega, s katerim imata podoben odnos, kot oblika diskriminacije, neenakost in neenakomerna porazdelitev moči med spoloma. Zakon vzpostavlja celosten sistem sprejema ukrepov za:

- preprečevanje nasilja nad ženskami in ozaveščanje o obstoju tovrstnega nasilja v družbi,
- zaščito, podporo žrtvam in njihovim otrokom,
- pregon in kaznovanje povzročiteljev ter
- spodbujanje raziskav ter zbiranje podatkov in statistik.

Zakon nalaga koordinacijo in oblikovanje nacionalnih strategij za preprečevanje nasilja nad ženskami vladnemu uradu za preprečevanje nasilja zaradi spola. Prav tako pa predvideva vzpostavitev protokolov s področja pravosodja, policije in zdravstva za medsebojno sodelovanje vseh najpomembnejših akterjev. Z zakonom je bil vzpostavljen tudi Observatorij za nasilje nad ženskami, ki je odgovoren za analize, zbiranje podatkov, predstavitev ocene stanja ter pripravo poročil in za sodelovanje pri pripravi nacionalnih strategij (Febrer Duran 2005). Leta 2006 je na konferenci Sveta Evrope, s katero so oznanili začetek kampanje proti nasilju nad ženskami, vključno z nasiljem v družini, takratni španski predsednik vlade Jose Luis Rodriguez Zapatero dejal, da so »strah, bolečina in ponižanje nezdržljivi z dostojno družbo, da je nasilje nad ženskami ena najhujših oblik kršitve človekovih pravic ter da morajo ženske čutiti, da je družba na njihovi strani« (Delo 2006, 27. november). Tako je še enkrat jasno pokazal, da je nasilje nad ženskami v španski družbi nedopustno in da je pomembno, da se obe, država in družba, aktivno vključita v njegovo preprečevanje.

Od leta 2004 do danes je s spremembo zakonodaje Španija sprejela nekatere dodatne ukrepe, ki so nujno potrebni za odpravljanje nasilja nad ženskami, in sicer:

- od leta 2010 je v njihovem kazenskem zakoniku trgovina z ljudmi opredeljena kot samostojno kaznivo dejanje;
- v letih 2009 in 2011 je bil s spremembo zakona o tujcih izboljšán položaj za tujke, žrtve nasilja, z vidika lažjega dostopa do začasnega bivališča in delovnih dovoljenj;
- leta 2013 so pravico do brezplačne pravne pomoči dobile vse žrtve nasilja nad ženskami in trgovine z ljudmi ne glede na njihov ekonomski položaj;
- leta 2013 je bila sprejeta tudi Nacionalna strategija za odpravo nasilja nad ženskami za obdobje 2013–2016, v kateri so opredeljeni splošni in specifični cilji, ukrepi, ustrezni akterji in finančni načrt za izvajanje opredeljenih ukrepov za preprečevanje nasilja nad ženskami.

Španija je Istanbulsko konvencijo ratificirala 10. aprila 2014 kot deveta država članica Sveta Evrope in se tako zavezala, da bo spoštovala določbe in minimalne standarde za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini, ki jih določa konvencija. Tako lahko rečemo, da je bila zadnja velika reforma kazenskega zakonika leta 2015 tudi posledica ratifikacije konvencije, saj je povzročila opredelitev treh oblik nasilja nad ženskami, in sicer zalezovanja, prisilnih porok in nadlegovanja prek spleta, kot samostojnih kaznivih dejanj (Garcia Jimenez 2015).

Da bi vzpostavili celosten pristopa pomoči žrtvam nasilja nad ženskami, je bil že s sistemskim zakonom iz leta 2004 v Španiji vzpostavljen sistem preprečevanja, pomoči in zaščite žrtve. Najpomembnejši elementi tega sistema z vidika *ozaveščanja in preventive* so preprečevanje vseh oblik nasilja zaradi spola z ozaveščanjem, izobraževanjem učiteljic in učiteljev ter staršev o mirnem reševanju sporov in enakosti spolov, z usposabljanjem strokovnjakov in strokovnjakinj ter sodelovanjem zasebnega sektorja in medijev, ki prispevajo k dvigu družbene ozaveščenosti. Z vidika *zagotavljanja podpore žrtvam in njihovim otrokom* so jim z zakonom omogočene nekatere pravice, kot so pravica do informacij, pravica do celotnega socialnega varstva, zaposlovanja in socialne pomoči. V ta namen so jim na voljo številne storitve, kot so (Garcia Jimenez 2015):

- brezplačna 24-urna telefonska številka 016 za zagotovitev zaupnega in anonimnega svetovanja žrtvam, vse dni v letu (številka je bila vzpostavljena leta 2007 in v tem času je bilo več kot pol milijona klicev),
- spletna stran, na kateri žrtve najdejo vse potrebne informacije o nasilju nad ženskami,
- strokovne podporne storitve (psihološka svetovanja, krizni centri, varne hiše in storitve za ponovno vključitev na trg dela),

- celosten IT-sistem nadzora, ki so ga vzpostavili na Ministrstvu za notranje zadeve in vključuje informacije ter vire za pomoč in podporo ženskam žrtvam nasilja, omogoča oblikovanje ocene ogroženosti za vsako posamezno žrtev in vključuje mrežo policistk in policistov, ki zagotavljajo nenehno zaščito in varnost žrtvam (od vzpostavitve je bilo analiziranih več kot 300.000 primerov),
- elektronski sistem nadzora prepovedi približevanja, ki omogoča stalno spremljanje povzročiteljev, ki predstavljajo grožnjo žrtv (v ta sistem je trenutno vključenih 710 povzročiteljev),
- obstoj posebne policijske enote za preprečevanje, podporo in zaščito žensk, žrtv nasilja ter
- vzpostavljen sistem posebnih sodišč, ki se ukvarjajo samo s primeri nasilja zaradi spola (106 sodišč).

Poleg posebnih sodišč tovrstne primere obravnavajo tudi druga sodišča, ki se ne ukvarjajo samo s primeri nasilja, zato je zelo pomembno, da se na teh sodiščih zagotavlja usposabljanje o nasilju zaradi spola za vse sodnike in sodnice, ki odločajo o tovrstnih primerih. Španija je v ta namen vzpostavila sistem izobraževanja za sodnike in sodnice, ki morajo opraviti naslednja usposabljanja (Garcia Jimenez 2015):

- osnovno usposabljanje vključuje načelo enakosti žensk in moških, predstavitev ukrepov za preprečevanje nasilja zaradi spola in njegovo horizontalno implementacijo v pravosodje;
- v kurikulumu šole za pravosodje je vključen modul, v katerem se analizirajo primeri kaznivih dejanj nasilja zaradi spola, vključno z nasiljem v družini, prav tako pa se šola ukvarja s poklicnim usposabljanjem na to temo;
- obvezna specializacija o nasilju zaradi spola za vse sodnike in sodnice pred zasedbo delovnega mesta na specializiranih sodiščih, ki se ukvarjajo s primeri nasilja zaradi spola.

Usposabljanja in izobraževanja o nasilju nad ženskami pa niso obvezna le za sodnike in sodnice, temveč tudi za vse strokovnjake in strokovnjakinje, ki se ukvarjajo z žrtvami ali povzročitelji vsakršnih nasilnih dejanj zaradi spola.

Po pregledu španskega sistema za preprečevanje nasilja nad ženskami lahko rečemo, da Španija, razen nekaterih majhnih sprememb, z vidika vzpostavitve celostnega pristopa za pomoč žrtvam tovrstnega nasilja ratifikacije Istanbulske konvencije ni potrebovala. Španija je

že leta 2004 s sprejetjem omenjenega sistemskega zakona vzpostavila več kot le minimalne standarde za preprečevanje nasilja na ženskami, pomoč žrtvam in pregon povzročiteljev, poleg tega pa od sprejetja zakona podpira in spodbuja medsebojno sodelovanje ustreznih akterjev. Ratifikacija Španije ima simbolni pomen, saj s tem predstavlja primer dobre prakse in zgled za vse druge države, ki konvencije še niso ratificirale, oziroma vse tiste, ki nimajo vzpostavljenega sistema in ne zagotavljajo niti minimalnih standardov za preprečevanje nasilja nad ženskami. Španija ima tako zelo pomembno vlogo pri promociji Istanbulske konvencije, pri spodbujanju držav za vzpostavitev minimalnih standardov in dvig ozaveščenosti o ničelni toleranci v družbi ter pojavnosti in škodljivosti vseh oblik nasilja nad ženskami. Prepoznavanje nasilja zaradi spola kot splošnega družbenega problema in kot ene izmed najpomembnejših prioritete španske vlade ter vsi predstavljeni ukrepi so pripeljali do situacije, da imajo žrtve nasilja zaradi spola občutek, da lahko poiščejo pomoč države pri prekinitvi nasilnega odnosa. »Raziskave kažejo, da je 77 odstotkom žensk, ki so bile žrtve nasilja, uspelo izstopiti iz cikla nasilja, v katerem so se znašle. Žrtve same naslavljajo javne institucije, naj država tudi v bodoče v javnost sporoča pozitivno sporočilo o ničelni toleranci nasilja v španski družbi, saj mora demokratična družba brez nasilja postati realnost 21. stoletja« (Garcia Jimenez 2015).

8.1.2 Bosna in Hercegovina

Bosna in Hercegovina je Istanbulske konvencije ratificirala 7. novembra 2013 kot šesta država članica Sveta Evrope in se zavezala, »da bo sprejela zakonodajne in druge ukrepe za zagotavljanje pravnega, institucionalnega in organizacijskega okvirja za preprečevanje nasilja nad ženskami, zaščito žrtev in kaznovanje povzročiteljev« (Agencija za enakost spolov 2015, 4).

V primerjavi s Španijo, ki posebne strategije za izvajanje Istanbulske konvencije nima, je Bosna in Hercegovina oktobra 2015 sprejela Okvirno strategijo za implementacijo Konvencije za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini in o boju proti njima (Istanbulske konvencije) v Bosni in Hercegovini za obdobje 2015–2018 (Ministrstvo za človekove pravice in begunce 2015), katere namen je zagotoviti njeno dosledno, kakovostno in učinkovito izvajanje. Strategija, ki je skladna z drugimi nacionalnimi politikami in programi, sprejetimi za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini, opredeljuje način implementacije Istanbulske konvencije; določa, kako bo nacionalna zakonodaja in vzpostavljen institucionalni sistem harmoniziran z določbami konvencije; določa prioritete na

področju preprečevanja in boja proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini, opredeljuje odgovorne institucije in akterje ter predstavlja način nadzora in poročanja o njeni implementaciji. Strategija sledi trem pomembnim načelom za implementacijo konvencije:

- skrbnost in obveznost države,
- zagotovitev resnične enakosti med spoloma in odprava diskriminacije žensk, ne glede na okoliščine, ter
- oblikovanje celostnih ukrepov in sprejetje politik za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini, zaščito žrtev in kaznovanje povzročiteljev ob upoštevanju vidika spola.

Strategija določa obvezo in zavezo vseh ustreznih institucij v Bosni in Hercegovini za izvajanje strateških dejanj za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini. Tako prenaša odgovornost države za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini. Za ustvarjanje družbe brez nasilja v Bosni in Hercegovini je omenjena zaveza vseh ustreznih akterjev bistvena za preprečevanje nasilja, saj podatki iz raziskave o pojavnosti in karakteristikah nasilja nad ženskami v Bosni in Hercegovini kažejo, da je bila vsaka druga ženska v svojem življenju žrtev vsaj ene izmed oblik nasilja. Med oblikami nasilja prevladuje psihološko nasilje (41,9 odstotka), sledita fizično nasilje (24,3 odstotka) in spolno nasilje (6 odstotkov), povzročitelji nasilja pa so najpogosteje nekdanji ali trenutni partnerji (71,5 odstotka primerov), kar dokazuje, da je večja verjetnost, da bodo ženske žrtve nasilja v intimnem partnerskem odnosu kot pa žrtve nasilja na ulici (Babović in drugi 2013, 15). Strategija tako daje jasno sporočilo, da sta nasilje nad ženskami in nasilje v družini problem celotne družbe in tako daje odgovornost državi za njuno preprečevanje. Nasilje nad ženskami je kršitev človekovih pravic, neenakost spolov pa je vzrok in posledica nasilja nad ženskami. Nasilje kot družbeni problem izhaja iz neenakosti med spoloma, ki izhaja iz tradicije, neenakih možnosti žensk in moških pri izobraževanju, na trgu dela in na drugih področjih, patriarhalnega razumevanja ženske vloge v družini in družbi nasploh ter diskriminatornih politik in praks. Prav zato je pomembno, da se odpravljanje problema nasilja in njegovih posledic vsaka država loti celovito, z vključitvijo vseh ustreznih akterjev, ki delujejo na področju zdravstva, pravosodja, policije, izobraževanja in socialne varnosti. Pri tem je pomembno upoštevati podatke in statistike o pojavnosti tovrstnega nasilja ter sodelovati z nevladnimi organizacijami (Agencija za enakost spolov 2015a, 8–9). Agencija za enakost spolov je 17. decembra 2015 podpisala sporazum z mrežo nevladnih organizacij, ki v Bosni in Hercegovini delujejo na področju preprečevanja nasilja nad ženskami in nasilja v družini. Tako je država dala jasno sporočilo, kako pomembna je vloga nevladnih organizacij za

Bosno in Hercegovino pri implementaciji Istanbulske konvencije (Agencija za enakost spolov 2015b).

Za učinkovito izvajanje Istanbulske konvencije si je Vlada RS v strategiji zadala štiri strateške cilje (Agencija za enakost spolov 2015a, 34):

- zagotoviti celovito, učinkovito in vključujoče preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini;
- oblikovati multidisciplinarni in usklajen sistem zaščite žrtev nasilja nad ženskami in nasilja v družini, skladno s Konvencijo Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima;
- izboljšati pogoje za kaznovanje povzročiteljev nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter zagotoviti žrtvam dostop do pravnega varstva;
- okrepiti okvir za oblikovanje povezovalnih politik in nadzor nad politikami, ki vključujejo vidik spola za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini.

8.2 Stanje v Sloveniji

Leta 2013 je MDDSZ kot resorno ministrstvo pripravilo predlog Zakona o enakosti žensk in moških (2013). Njegov cilj je bil postaviti pravni okvir za oblikovanje politik, katerih namen je zagotavljati enake možnosti in enako obravnavanje žensk in moških ter enak položaj in vlogo žensk in moških na vseh področjih, saj je, kot izhaja iz predloga zakona odsotnost diskriminacije zaradi spola ena temeljnih človekovih pravic. Z vidika Istanbulske konvencije (12. člen) je bila pomembna novost omenjenega zakona 11. člen, v katerem je definirano nasilje zaradi spola. Definicija nasilja zaradi spola, ki je bila povzeta tudi po Istanbulski konvenciji, je v omenjenem predlogu zakona dojeta kot

oblika diskriminacije in kršitev temeljnih svoboščin žrtve in vključuje nasilje v odnosih z bližnjimi, spolno nasilje (vključno s posilstvom, spolnim napadom in spolnim nadlegovanjem), trgovino z ljudmi, suženjstvo in druge oblike škodljivega ravnanja, kot so prisilne poroke, pohabljanje ženskih spolnih organov in t. i. kazniva dejanja, storjena iz časti.

Zakon je Vlada RS sicer sprejela, ni pa bil sprejet v parlamentu, zato bo MDDSZ, kot izhaja iz Normativnega delovnega programa Vlade Republike Slovenije za leto 2017 (Vlada RS 2016a), pripravilo nov predlog zakona in ga v parlamentarno proceduro vložilo leta 2017. Pričakuje se, da bo nov predlog vseboval enako oziroma podobno definicijo nasilja zaradi

spola, saj so od leta 2015 naprej določbe istanbulske konvencije za Slovenijo postale zavezujoče.

Prav tako MDDSZ pripravlja spremembe Zakona o preprečevanju nasilja v družini iz leta 2008, med katerimi so tudi nekatere tiste, ki so pomembne z vidika usklajenosti zakonodaje in ukrepov z Istanbulsko konvencijo, in sicer (Predlog Zakona o spremembah Zakona o preprečevanju nasilja v družini 2016b):

- med družinske člane se štejejo tudi osebe, ki so v partnerskem razmerju in še ne živijo skupaj, kar je pomembno z vidika nasilja, ki se zgodi v času, ko sta dva par oziroma hodita na zmenke ter katerega žrtve so pretežno najstnice in najstniki;
- opredelitev zalezovanja kot ene izmed oblik nasilja v družini;
- vsi podatki o žrtvah, povzročiteljih ter razmerju med njimi so ločeni po spolu;
- priprava nacionalnega programa preprečevanja nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter
- izobraževanje strokovnih delavk in delavcev, tudi sodnikov in sodnic, o preprečevanju nasilja nad ženskami, o enakosti med ženskami in moškimi, o potrebah in pravicah žrtve in preprečevanju sekundarne viktimizacije.

Cilji in ukrepi iz Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini za obdobje 2009–2014 (2009) so se nanašali le na nasilje v družini. Delno so bili nekateri cilji in ukrepi za preprečevanje nekaterih oblik nasilja nad ženskami opredeljeni v Resoluciji o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških za obdobje 2005–2013 (2005), in sicer nasilje nad ženskami v domačem okolju in partnerskih odnosih, trgovina z ljudmi in spolno izkoriščanje ter spolno nasilje. V primerjavi z Resolucijo za obdobje 2005–2013 nova Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških za obdobje 2015–2020 (2015) na področju nasilja nad ženskami opredeljuje splošen cilj, zmanjšanje pojavnosti nasilja nad ženskami, kar že sledi namenu priprave enotnega nacionalnega programa. Vlada RS vsaki dve leti sprejme akcijski načrt medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi. Akcijski načrt za leti 2015 in 2016 kot rizično skupino trgovine z ljudmi med drugim prepoznava tudi mlade Rominje, ki so v večini primerov žrtve prisilnih porok (2015). Ker v Sloveniji manjka enoten nacionalni program, ki bi na enem mestu opredelil cilje in ukrepe za preprečevanje vseh oblik nasilja nad ženskami, je priprava nacionalnega programa preprečevanja nasilja v družini in nasilja nad ženskami poskus in prvi korak k vzpostavitvi celovitega sistema za preprečevanje vseh oblik nasilja nad ženskami ter uskladitev ciljev in

ukrepov z določbami Istanbulske konvencije, s čimer bi dosegli vsaj minimalne standarde na omenjenem področju.

Za večjo ozaveščenost in razumevanje javnosti o vseh oblikah nasilja nad ženskami in nasilja v družini, kot to določa 13. člen Istanbulske konvencije, je MDDSZ skupaj z Ministrstvom za notranje zadeve – Policijo, Ministrstvom za zdravje, Ministrstvom za pravosodje in Vrhovnim državnim tožilstvom v letih 2014 in 2015 izvajalo projekt Vesna – živeti življenje brez nasilja (sofinanciran iz sredstev EU). Projekt je bil zasnovan kot »ciljno usmerjena dveletna nacionalna kampanja, ki je v širšem smislu opozarjala na problematiko nasilja nad ženskami, v ožjem pa se je osredotočala na ozaveščanje tako žensk z izkušnjo nasilja (in potencialnih žrtev) kakor tudi širše javnosti ter širila informacije o vrstah pomoči in njihovi dostopnosti«. V ta namen sta bili izvedeni tudi medijska kampanja (TV spot, plakat, teaser, brošure, zapestnice in FB aktivnosti) in foto razstava Nasilje na njeni koži, ki je bila na ogled v večjih mestih po Sloveniji, v palači Združenih narodov v Ženevi, junija in julija 2015 ter v palači Sveta Evrope, decembra 2015 (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2016a). V nekatere dejavnosti projekta so bile vključene tudi nevladne organizacije, saj je sodelovanje vladnega in nevladnega sektorja na področju preprečevanja nasilja nad ženskami in nasilja v družini ključno, za oblikovanje celostnega pristopa za preprečevanje, zaščito in kaznovanje ter vzpostavitev ničelne tolerance do nasilja v naši družbi. Ravno nevladne organizacije, ki imajo izkušnje z delom na terenu, lahko pomembno prispevajo k širjenju informacij žrtvam, povzročiteljem in širši javnosti o ukrepih za preprečevanje in širjenju družbene zavesti o nasilju.

Istanbulska konvencija v 14. členu spodbuja pogodbenice, da v kurikulumu in učna gradiva vključijo vprašanja povezana z enakostjo spolov, stereotipi, spolnimi vlogami in podobno. Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških za obdobje 2015–2020 (2015) kot enega izmed ciljev navaja sistematično vključevanje vsebin o enakosti spolov v kurikule, učna gradiva in programe strokovnega izpopolnjevanja na področju vzgoje in izobraževanja.

Pri vzgoji in izobraževanju si v Sloveniji prizadevamo za dejavno uveljavljanje enakosti spolov na podlagi kurikulumov. Glavni in splošni namen je predvsem spoprijemanje s tradicionalnimi in trdovratnimi spolnimi vlogami in stereotipi. Kurikul za vrtce med načeli uresničevanja ciljev navaja načelo enakih možnosti. V osnovnošolskem programu je enakost spolov in nediskriminacija vključena v različne

predmete: v nižjih razredih se z enakostjo spolov učenci in učenke seznanjajo pri predmetu spoznavanje okolja, v višjih razredih pri predmetu etika in družba, gospodinjstva in v srednji šoli pri predmetu sociologija.

Zavod RS za šolstvo bo v okviru strokovne naloge v letih 2016–2017 pripravil strokovne podlage za presojo gradiv za komisije za učbenike pri strokovnih svetih, skladno s spremembami Pravilnika o potrjevanju učbenikov (2011), da bi se vsebine o enakosti spolov vključile v učna gradiva. Prav tako bodo zaradi posodabljanja učnih načrtov z vidika enakosti med spoloma opravili analizo trenutnega stanja z anketo med vzgojno-izobraževalnimi delavkami in delavci ter anketo med učenci in učenkami na temo enakih možnosti. Na podlagi analize ankete bo ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport pripravilo morebitne spremembe in ukrepe ter, če bo treba, predlagalo periodično ponavljanje ankete (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2016c).

V Sloveniji programe o nenasilnem vedenju v medosebnih odnosih za povzročitelje nasilja z namenom preprečevanja nadaljnjega nasilja in spreminjanja nasilnih vedenjskih vzorcev (16. člen Istanbulske konvencije) izvaja Društvo za nenasilno komunikacijo, kot edina nevladna organizacija v Sloveniji, ki ponuja tovrstne programe za povzročitelje. Leta 2004 so začeli izvajati trening socialnih veščin za moške, ki povzročajo nasilje nad ženskami (TVS). Po desetih letih izvajanja programa je bilo ugotovljeno, da je za spreminjanje nasilnih vedenjskih vzorcev pri povzročiteljih potrebna daljša vključenost. Tako so leta 2015 program poglobili in časovno ter vsebinsko razširili (24 skupinskih srečanj in vmesni individualni pogovori), prav tako pa ga zdaj ponujajo v devetih slovenskih mestih. »TSV dopolnjuje obstoječi sistem sankcioniranja povzročiteljev nasilja. Temelji na prepričanju, da je povzročanje nasilja posledica zavestne in namerne odločitve posameznika, da bo z nadzorovanjem in zlorabo moči (uporaba katerekoli vrste nasilja) jemal moč drugi osebi« (Društvo za nenasilno komunikacijo 2016a). Na Društvu za nenasilno komunikacijo poudarjajo, da mora država dati jasno sporočilo o nedopustnosti povzročanja nasilja, to pa lahko stori s financiranjem in napotitvijo povzročiteljev v programe, v katerih se naučijo nenasilnega vedenja, in da je kakršno koli nasilno vedenje nedopustno. TSV je namenjen polnoletnim moškim, izjemoma pa tudi mladim od 15. leta naprej, ki jih v program napotijo različne institucije, kot so centri za socialno delo, sodišče in tožilstvo, ali pa se za trening odločijo sami (Društvo za nenasilno komunikacijo 2016a). Med programe, namenjene povzročiteljem nasilja nad ženskami, spada tudi svetovalno delo z osebami, ki povzročajo nasilje. Namenjeno je osebami, ki izvajajo eno izmed oblik nasilja nad osebami, s katerimi živijo, delajo ali se družijo v prostem času, in so

sami ugotovili, da je tovrstno vedenje neprimerno (Društvo za nenasilno komunikacijo 2016b). Poseben program društva, ki je prilagojen mladostnikom, je namenjen fantom, starim od 14 do 21 let. Zmorem drugače je vodena skupina za mlade fante, ki se vedejo nasilno. V program jih lahko napoti center za socialno delo ali sodišče, lahko pa se za sodelovanje v skupini odločijo sami (Društvo za nenasilno komunikacijo 2016c). Program, ki so ga v društvu začeli izvajati leta 2015, je trening starševskih veščin, namenjen moškim in ženskam, ki so nasilni do svojih otrok, jih zanemarjajo ali potrebujejo dodatno znanje o vzgoji (Društvo za nenasilno komunikacijo 2016č).

»Mediji v svoji funkciji »psov čuvajev« opozarjajo na kršitve človekovih pravic in svoboščin,« je zapisano v predlogu Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o medijih (Ministrstvo za kulturo 2015). Zakon med drugim temelji na načelu prepovedi spodbujanja k neenakopravnosti in nestrpnosti ter k regulaciji sovražnega govora. Zato se

z globo kaznuje za prekršek izdajatelj, ki je pravna oseba, ali izdajatelj, ki je samostojni podjetnik posameznik, če se po njegovem mediju z oglaševanjem prizadene spoštovanje človekovega dostojanstva; spodbujajo rasna, spolna ali narodnostna diskriminacija in verske ali politične nestrpnost; spodbujajo dejanja, ki škodujejo zdravju in varnosti ljudi ali zaščitijo okolja ali kulturne dediščine; žalijo verska ali politična prepričanja; škodi interesom uporabnikov (129. člen Zakona o medijih)¹³.

Čeprav zakon eksplicitno ne opredeljuje načinov sprejemljivega poročanja o nasilju nad ženskami, je kljub temu omenjeni člen zakona mogoče interpretirati na način, da postavlja minimalne standarde za spoštovanje človekovega dostojanstva v prispevkih novinark in novinarjev o tovrstnem nasilju. Ker je eno izmed osnovnih načel zakona avtonomija novinark in novinarjev pri poročanju, se je na tem mestu pomembno vprašati, kakšna je družbena vloga novinark in novinarjev, ki pripravljajo prispevke in poročajo o vseh oblikah nasilja nad ženskami in nasilja v družini, ter kakšna je vloga medijev in kakšne so v resnici medijske predstave tovrstnega nasilja.

Analitičnim prispevkom o nasilju v družini, njegovem preprečevanju in družbenih posledicah namenjajo mediji bistveno manj prostora. Redko se znajdejo na časopisnih naslovnica. Naloga novinarjev je, da bralcem pomagajo razumeti svet, v katerem živijo. Nekateri to počnejo bolj profesionalno, drugi manj, nekateri imajo večji občutek za etiko, drugi manjšega. Eni sledijo pravilom resnega tiska, drugi

¹³ Tudi predlog Zakona o enakosti žensk in moških (ZEŽM 2013) je v 4. členu določal enako obravnavanje spolov na katerem koli področju družbenega življenja v zvezi z oglaševanjem in mediji.

senzacionalističnega. Toda v prispevkih o nasilju v družini je senzacionalizem odveč (Merljak Zdovc 2009).

Zato je zelo pomembno, da država in mediji sodelujejo pri pripravi in izvajanju politik ter določitvi smernic in standardov za preprečevanje nasilja nad ženskami za okrepitev spoštovanja dostojanstva žensk kot žrtev tovrstnega nasilja (17. člen Istanbulske konvencije). Kljub omenjeni določbi Istanbulske konvencije in vlogi Ministrstva za kulturo pri pripravi zakonodaje o medijih se omenjeno ministrstvo ni odločilo za sodelovanje v medresorski delovni skupini, torej telesu za spremljanje izvajanja Istanbulske konvencije, saj po njihovem mnenju konvencija ne posega na področje dela omenjenega ministrstva. Njihova odločitev kaže na to, kako se tudi Ministrstvo za kulturo kot pristojni resor za oblikovanje zakonodaje o vlogi medijev za prenašanje sporočila o ničelni toleranci do nasilja v naši družbi odpoveduje vlogi in odgovornosti za sprejemanje nadaljnjih ukrepov za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini.

Da bi se zaščitile in podprle žrtve nasilja nad ženskami in nasilja v družini, Istanbulska konvencija v IV. poglavju nalaga pogodbenicam, da se žrtvam zagotovijo splošne in strokovne podporne storitve, ustrezne namestitve, dostopnost do in posredovanje ustreznih informacij ter obveznost prijave nasilnih dejanj strokovnih institucij. Konvencija določa tudi posebno zaščito otrok, ki so priče nasilju. V slovenski nacionalni zakonodaji so omenjene določbe vključene v Zakonu o preprečevanju nasilja v družini (2008), ki bo leta 2016 spremenjen, predvsem tudi zaradi usklajenosti zakonodaje in ukrepov z Istanbulsko konvencijo.

Lahko rečemo, da imajo najpomembnejšo vlogo pri obveščanju (19. člen Istanbulske konvencije) o podpornih storitvah v Sloveniji nevladne organizacije, ki delujejo na področju nasilja nad ženskami in nasilja v družini. Kljub temu tudi MDDSZ v okviru svojega dela poskrbi za obveščanje javnosti. Tako je v okviru projekta Vesna potekala kampanja ozaveščanja, v okviru katere so bila v slovenskem jeziku pripravljena gradiva o nasilju (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2016a):

- avdio-vizualno gradivo o nasilju nad ženskami in nasilju v družini za šole,
- zloženska Tudi starejše ženske doživljajo nasilje,
- kratka predstavitev tematike nasilja nad ženskami in opredelitev pojmov ter
- zbornik o vlogi zakonodaje in družbena odgovornost za nasilje v družini.

Kot je bilo ugotovljeno v Analizi usklajenosti nacionalnih standardov, zakonodaje in javnih politik z Istanbulske konvencije, v Sloveniji za obveščanje in ponudbo storitev v drugih jezikih ni ustrezno poskrbljeno (Veselič in Matko 2014, 79). Prav zato bi bilo v prihodnosti treba žrtvam zagotoviti ustrezne informacije o podpornih storitvah in oblikah pomoči v jeziku, ki ga razumejo. Omenjena analiza opozarja še na nekatere druge pomanjkljivosti naše zakonodaje v zvezi z zagotavljanjem zaščite in podpore žrtvam, in sicer (Veselič in Matko 2014, 80–92):

- splošne podporne službe (CSD, zdravstvo itn.), ki delajo z žrtvijo, pogosto ne upoštevajo dovolj njenih travm in razmer, ki jim je bila izpostavljena;
- večina storitev je centralizirana v osrednji regiji, premalo je brezplačnih programov, ki niso dosegljivi vsem, premalo je programov za otroke ter koordinirane pomoči za žrtve nasilja;
- premalo je samostojnih stanovanj, za katere se ne plačuje najemnina, za ženske, žrtve nasilja, ki niso več ogrožene, so pa vključene v programe varnih hiš;
- posebnega programa za podporo žrtvam spolnega nasilja in posilstva v Sloveniji ni, prav tako pa ni vzpostavljenih posebnih kriznih centrov za žrtve spolnega nasilja in posilstva;
- med zakonodajo in prakso je glede zaščite in podpore otrokom, ki so kot priče žrtve nasilja, razkol, saj posebnega programa pomoči v Sloveniji za otroke, ki so neposredne žrtve ali priča nasilju, ni;
- malo je prijav nasilja od prič nasilja, saj še vedno vladajo predsodki o zasebnosti problema.

MDDSZ je leta 2014 sofinanciralo 28 programov, namenjenih preprečevanju nasilja, med katerimi jih 11 ponuja ležišča, 7 programom predstavlja programe materinskih domov, 14 pa programe varnih hiš, zatočišč in kriznih centrov. MDDSZ je financiralo tudi en program telefonskega svetovanja (Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja) ter 6 svetovalnic in drugih programov pomoči v primeru nasilja. Nastanitveni programi so bili žrtvam na voljo v vseh regijah razen zasavske in primorsko-notranjske, svetovalnice ter drugi programi pomoči so bili na voljo v devetih regijah, program telefonskega svetovanja je anonimen, brezplačen in glede na regijo dostopen uporabnicam in uporabnikom iz vse Slovenije, vendar pa ni na voljo vsak dan 24 ur na dan (Smolej Jež in drugi 2015, 12–15). Leta 2014 sta bila sofinancirana tudi dva terapevtska programa za pomoč pri čustvenem,

fizičnem in spolnem nasilju, ki se izvajata v osrednjeslovenski in podravski regiji ter jugovzhodni Sloveniji (Smolej Jež in drugi 2015, 138–140).

Tabela 8.1: Usklajenost materialnopравnih določb Istanbulske konvencije z nacionalno zakonodajo

V. poglavje — materialno pravo	Nacionalna zakonodaja
29. člen — civilne tožbe in pravna sredstva	19. člen Zakona o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) – Prepovedi zaradi nasilnih dejanj Obligacijski zakonik (OZ)
30. člen — odškodnine	100. člen Zakona o kazenskem postopku (ZKP) 174. člen Obligacijskega zakonika (OZ) – Povrnitev škode v primeru telesne poškodbe ali prizadetega zdravja 179. člen Obligacijskega zakonika (OZ) – Denarna odškodnina 181. člen Obligacijskega zakonika (OZ) – Kršitev dostojanstva 5. člen Zakona o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj
31. člen — varstvo in vzgoja, pravica do stikov in varnost	2. odstavek 20. člena Zakona o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) – varstvo otrok 2. odstavek 78. člena Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR)
32. člen — civilne posledice prisilnih porok	1. odstavek 39. člena Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR) <i>413. člen Zakona o pravdnem postopku določa, da sodišče o stroških postopka odloči po prostem preudarku. Žrtve bi morale biti v teh primerih oproščene vseh taks in stroškov postopka.</i>
33. člen — psihično nasilje	132. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Prisiljenje 135. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Grožnja 191. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Nasilje v družini 197. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Šikaniranje na delovnem mestu 296. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Nasilništvo
34. člen — zalezovanje	191. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Nasilje v družini 134.a člen Kazenskega zakonika (KZ-1C) – Zalezovanje 6. člen Zakona o varovanju javnega reda in miru (ZJRM) – Nasilno in drzno vedenje
35. člen — fizično nasilje	191. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Nasilje v družini 296. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Nasilništvo
36. člen — spolno nasilje, vključno s posilstvom	170. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Posilstvo 171. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Spolno nasilje 172. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Spolna zloraba slabotne osebe 173. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Spolni napad na osebo, mlajšo od petnajst let 174. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Kršitev spolne nedotakljivosti z zlorabo položaja
37. člen — prisilna poroka	113. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Trgovina z ljudmi 132. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Prisiljenje 132. a člen Kazenskega zakonika (KZ-1C) – Prisilna sklenitev zakonske zveze ali vzpostavitve podobne skupnosti
38. člen — pohabljenje	KZ-1 – zajeto v splošnem kaznivem dejanju telesne poškodbe;

<p>ženskih spolovil</p>	<p>pregon možen po 122., 123. ali 124. členu KZ-1, odvisno od nastale posledice 122. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Lahka telesna poškodba 123. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Huda telesna poškodba 124. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Posebno huda telesna poškodba 38. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Pomoč</p> <p><i>Za ta člen je v skladu z 78. členom konvencije Slovenija uveljavila pravico do pridržka, da te določbe ne uporablja ali da jo uporablja samo v posebnih primerih ali pod posebnimi pogoji.</i></p>
<p>39. člen — prisilna prekinitev nosečnosti in prisilna sterilizacija</p>	<p>121. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Nedovoljen poseg v nosečnost</p> <p><i>Prisilna sterilizacija je huda telesna poškodba; po KZ-1 – je vedno protipravna, če niso izpolnjeni zakonski pogoji iz Zakona o zdravstvenih ukrepih pri uresničevanju pravice do svobodnega odločanja o rojstvu otrok (starost 35 let, izrecna prošnja, odločitev komisije).</i></p>
<p>40. člen — spolno nadlegovanje</p>	<p>197. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Šikaniranje na delovnem mestu 191. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Nasilje v družini 7. člen Zakona o varovanju javnega reda in miru (ZVRM) – Nedostojno vedenje 7. člen Zakona o delovnih razmerjih (ZDR-1) – Prepoved spolnega in drugega nadlegovanja ter trpinčenja na delovnem mestu</p>
<p>41. člen — pomoč ali napeljevanje in poskus</p>	<p>37. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Napeljevanje 38. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Pomoč 39. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Kaznovanje napeljevalca in pomagača za poskus</p> <p><i>Če ostane kaznivo dejanje pri poskusu, se napeljevalka oziroma napeljevalec (v nadaljnjem besedilu: napeljevalec) in pomagačka oziroma pomagač (v nadaljnjem besedilu: pomagač) kaznujeta kakor za poskus.</i></p> <p><i>1. odstavek 34. člena Kazenskega zakonika (KZ-1) – Poskus</i></p>
<p>42. člen — nesprejemljivo opravičevanje zločinov, vključno s tistimi, storjenimi v imenu tako imenovane časti'</p>	<p>20. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Storilec in sotorilec 2. odstavek 31. člena kazenskega zakonika (KZ-1) – Pravna zmota 37. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Napeljevanje</p>
<p>43. člen — obravnava kaznivih dejanj</p>	<p>4. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Enaka veljavnost kazenskega zakona 6. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Izključitev osebne veljavnosti</p>

44. člen — pristojnost	<p>10. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Veljavnost kazenskega zakonika Republike Slovenije za vsakogar, ki stori kaznivo dejanje na njenem ozemlju</p> <p>12. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Veljavnost kazenskega zakona Republike Slovenije za državljana Republike Slovenije, ki stori kaznivo dejanje v tujini</p> <p>13. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Veljavnost kazenskega zakona Republike Slovenije za tujca, ki stori kaznivo dejanje v tujini</p> <p>14. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Posebni pogoji za pregon</p> <p><i>Pridržek Slovenije v skladu z 78. členom konvencije:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – točka e) prvega odstavka 44. čl., – tretji odstavek 44. čl., – četrti odstavek 44. čl. – pregon na predlog pri kaznivega dejanja posilstva in spolnega nasilja v zakonski, zunajzakonski ali istospolni skupnosti
45. člen — sankcije in ukrepi	<p>2. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Ni kaznivega dejanja in kazni brez zakona</p> <p>3. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Sistem kazenskih sankcij</p> <p>43. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Vrste kazni</p>
46. člen — obteževalne okoliščine	<p>2. odstavek 49. člena Kazenskega zakonika (KZ-1) – Splošna pravila za odmero kazni</p>
47. člen — kazni, ki jih izreče druga pogodbenica	<p>Zakon o sodelovanju v kazenskih zadevah z državami članicami EU (ZSKZDCEU)</p> <p>517. člen Zakona o kazenskem postopku (ZKP)</p> <p>517. a člen Zakona o kazenskem postopku (ZKP)</p> <p>517. č člen Zakona o kazenskem postopku (ZKP)</p>
48. člen — prepoved obveznih alternativnih postopkov reševanja sporov ali izrekanja kazni	<p>3. odstavek 47. člena Kazenskega zakonika (KZ-1) – Denarna kazen</p> <p>26. člen Zakona o prekrških (ZP-1) – Splošna pravila za odmero sankcije</p> <p>2. člen Zakona o kazenskem postopku (ZKP)</p> <p>161. a člen Zakona o kazenskem postopku (ZKP)</p>

Vir: PIC (2013) in MDDSZ (2014).

Lahko rečemo, da je večina materialnopravnih določb Istanbulske konvencije usklajenih z nacionalno zakonodajo (glej tabelo 8.1). Toda ni nujno, da sprejeta zakonodaja v praksi deluje oziroma, da njene določbe ne postavljajo žrtev v slabši položaj. Kljub dejstvu, da je Slovenija v zadnjem desetletju zvišala standarde na področju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter da je trenutna slovenska zakonodaja primerljiva z zakonodajo drugih evropskih držav, pa nevladne organizacije še vedno opozarjajo na nekatere pomanjkljivosti, ki nekatere žrtve še vedno postavljajo v slabši položaj ter pogosto pripeljejo do sekundarne viktimizacije žrtve. Zakon o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj (2005) določa, da ima pravico do odškodnine prosilec oziroma prosilka državljanica oziroma državljan Republike Slovenije ali državljan oziroma državljanica druge države članice EU (5. člen). Kot dodatni pogoj pa dodaja še, da je bilo proti prosilcu oziroma prosilki storjeno nasilno naklepno dejanje ter da je

bilo dejanje storjeno na ozemlju Republike Slovenije, na slovenski ladji ali slovenskem zračnem plovilu, ne glede na to, kje je ob storitvi dejanja (6. člen).

Zakon o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj je diskriminatoren, saj državljanke in državljani tako imenovanih tretjih držav oziroma osebe brez državljanstva do odškodnine po tem zakonu niso upravičeni, čeprav so tudi oni žrtve nasilnih dejanj. Do odškodnine niso upravičene niti tiste osebe, ki imajo v Sloveniji urejeno stalno oziroma začasno bivališče. Prav državljanke in državljani tretjih držav in osebe brez državljanstva so lahko zaradi svojega statusa zelo ranljive in tako pogosto žrtve kaznivih dejanj, kot so nasilja v družini in trgovanja z ljudmi. Gre za nedopustno diskriminacijo, zaradi katere pa trpijo večinoma ženske (Obran v Veselič in Matko 2014, 96).

Varstvo in vzgojo ter pravico do stikov in varnosti pri nas urejata Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008) in Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (2004). Kljub zakonskim določbam praksa kaže, da institucije, kot so centri za socialno delo in sodišča, ne upoštevajo dejstev, da je otrok, ki je priča nasilju, tudi sam žrtev nasilja. Tako se pri določanju stikov premalo upošteva dejstvo, da je bilo v družini prisotno nasilje in je odločitev preveč odvisna od posamezne sodnice in sodnika. Sodniki so pogosto prepričani, da je ženska moškega prijavila zaradi maščevanja. Zakonodaja je premalo natančna pri urejanju stikov otrok s starši pod nadzorom in pri odvzemu otrok, zato pogosto prihaja do nasprotujočih si mnenj vpletenih institucij (Veselič in Matko 2014, 98–99).

Pohabljanje ženskih spolovil v Kazenskem zakoniku (2012) ni opredeljeno kot samostojno kaznivo dejanje, temveč je kriminalizirano v okviru kaznivega dejanja hude telesne poškodbe. Po mnenju Ministrstva za pravosodje tovrstna opredelitev kaznivega dejanja ni potrebna, saj se v Sloveniji ta praksa ne pojavlja. Toda zaradi dejstva, da v Sloveniji ni bila narejena nobena raziskava o pojavnosti pohabljanja ženskih spolovil, da se o tej obliki nasilja ne zbirajo statistični podatki in da je z begunskim valom velika verjetnost, da se bo omenjena praksa razširila tudi na naših tleh, ne moremo zagotovo trditi, da se tovrstna praksa pri nas ne pojavlja¹⁴ oziroma se ne bo pojavljala in zato zanemariti opredelitev pohabljanja ženskih spolovil kot samostojnega kaznivega dejanja v kazenskem zakoniku. S tem država tudi jasno

¹⁴ Po podatkih Evropskega inštituta za enakost spolov naj bi za azil v Sloveniji leta 2011 zaprosilo 5 žensk, ki so bile žrtev pohabljanja ženskih spolovil (Evropski inštitut za enakost spolov 2013, 78)

pokaže, da so tovrstna dejanja nesprejemljiva in da bodo vsi tisti, ki jih izvajajo oziroma sodelujejo, pri tem kazensko preganjani.

Slovenska zakonodaja je glede spolnega nadlegovanja usklajena z Istanbulsko konvencijo. Problem, ki se pojavlja in na katerega opozarjajo nevladne organizacije, je, da se zaradi pomanjkanja raziskav o pojavnosti spolnega nadlegovanja, tovrstna dejanja vedno manj prepoznavajo kot oblika nasilja nad ženskami, tako med delodajalci kot tudi ženskami (Veselič in Matko 2014, 120). Zato je v prihodnje treba dati večji poudarek raziskovanju tovrstnega nasilja in drugih oblik nasilja nad ženskami, na kar opozarja in spodbuja pogodbenice tudi Istanbulska konvencija.

Tabela 8.2: Pregled usklajenosti VI. poglavja Istanbulske konvencije z nacionalno zakonodajo

VI. poglavje — preiskovanje, pregon, procesno pravo in zaščitni ukrepi	Nacionalna zakonodaja
49. člen — splošne obveznosti	15. in 65. člen Zakona o kazenskem postopku (ZKP)
50. člen — takojšen odziv, preprečevanje in zaščita	145., 146., 148., 201., 195. a člen Zakona o kazenskem postopku (ZKP) 60. člen Zakona o nalogah in pooblastilih policije (Zpol) – Prepoved približevanja 61. člen Zakona o nalogah in pooblastilih policije – Podaljšanje prepovedi približevanja
51. člen — ocena in obvladovanje tveganja	Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2015–2020 (ReNPEMŽM15–20) Resolucija o nacionalnem programu za preprečevanje nasilja v družini in nasilja nad ženskami (v pripravi)
52. člen — nujni omejitveni ukrepi	21. člen Zakona o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) – Prepustitev stanovanja v skupni uporabi 22. člen Zakona o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) – Stanovanjsko varstvo v primeru nasilja ob razvezi 411. člen Zakona o pravnem postopku (ZPP)
53. člen — ukrepi o prepovedi približevanja ali za zagotovitev varnosti	19. člen Zakona o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) – Prepovedi zaradi nasilnih dejanj 195. a člen Zakona o kazenskem postopku (ZKP) 60. člen Zakona o nalogah in pooblastilih policije (Zpol) – Prepoved približevanja 61. člen Zakona o nalogah in pooblastilih policije – Podaljšanje prepovedi približevanja
54. člen — preiskovanje in dokazi	233. člen Zakona o pravnem postopku (ZPP) in 238. člen Zakona o kazenskem postopku ZKP določata, da priča lahko odreče odgovor na postavljena vprašanja, če ima za to tehtne razloge.

55. člen — ex parte in ex officio postopki	<p>Po uradni dolžnosti se preganjajo fizično nasilje, opredeljeno v 35. členu konvencije, spolno nasilje (razen posilstva po 170. členu KZ-1 in spolnega nasilja po 171. členu KZ-1, storjenega proti osebi, s katero storilec živi v zakonski, zunajzakonski skupnosti ali registrirani istospolni skupnosti), pohabljenje spolovil (razen če gre za lahko telesno poškodbo, ker se potem pregon začne na predlog) in prisilna prekinitev nosečnosti.</p> <p>57. člen Zakona o kazenskem postopku (ZKP)</p> <p><i>Potreben bi bil pregon po uradni dolžnosti tudi za zakonsko, zunajzakonsko in partnersko skupnost.</i></p>
56. člen — zaščitni ukrepi	<p>Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) za točke d, e, f in g, vendar le za nasilje v družini Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR) Zakon o kazenskem postopku (ZKP) za točke c, h in i</p> <p><i>Zaščitni ukrepi (za točke d, e, f in g) so v skladu z Okvirnim sklepom SE o položaju žrtev v kazenskem postopku in bi že morali biti implementirani v nacionalno zakonodajo (ZKP). Točka b je na podoben način opredeljena v 31. členu Konvencije SE o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolnim zlorabljanjem.</i></p>
57. člen — pravna pomoč	<p>25. člen Zakona o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) – Brezplačna pravna pomoč 26. člen Zakona o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) – Pogoji za dodelitev brezplačne pravne pomoči 27. člen Zakona o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) – Obseg dodelitve brezplačne pravne pomoči 28. člen Zakona o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) – Prednostno obravnavanje</p>
58. člen — zastaranje	<p>90. člen Kazenskega zakonika (KZ-1) – Zastaranje kazenskega pregona</p>

Vir: PIC (2013) in MDDSZ (2014).

Večina členov VI. poglavja Istanbulske konvencije, ki določa preiskovanje, pregon, procesno pravo in zaščitne ukrepe, je usklajenih z nacionalno zakonodajo (glej tabelo 8.2). Kot opozarja Analiza usklajenosti nacionalnih standardov, zakonodaje in javnih politik z Istanbulske konvencije, pa se pogosto zatakne pri njeni implementaciji. 49. člen Istanbulske konvencije pokriva 15. člen Zakona o kazenskem postopku (2012), ki nalaga sodiščem, da postopek izvedejo brez nepotrebnega zavlačevanja in da se pri tem ne zlorabijo pravice udeleženk in udeležencev v postopku. Pravice žrtev bi tako morale biti v središču, pogosto pa se zgodi ravno nasprotno in smo priča sekundarni viktimizaciji žrtve (Veselič in Matko 2014, 132). 52. člen Istanbulske konvencije pokriva Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008), ki pa ima številne pomanjkljivosti, med katere uvrščamo odsotnost sankcij za kršitev

ukrepov, kar omogoča povzročiteljem, da nekaznovano kršijo ukrepe, izrečene po tem zakonu (Veselič in Matko 2014, 137). Med zaščitne ukrepe po 56. členu Istanbulske konvencije spada tudi institut spremljanja žrtve nasilja v različnih sodnih procesih. Kljub jasni zakonodaji se nevladne organizacije na sodiščih pogosto srečujejo z nesprejemanjem instituta spremstva in ne dovolijo prisotnost spremljevalk ali spremljevalcev na obravnava, prav tako pa sodišča pogosto sprašujejo povzročitelja, ali se s prisotnostjo spremljevalke ali spremljevalca strinja (Obran in Zabukovec v Veselič in Matko 2014, 147). Prav tako je v praksi pogosto kršen zaščitni ukrep varovanja identitete žrtve, povzročitelja, prijavitelja, naznanitelja ali priče, ko strokovna institucija v nekaterih primerih razkrije identiteto prijavitelja nasilja v družini. V praksi se tudi pogosto razkrije identiteta strokovnih delavk in delavcev, ki se zaradi dela v postopku znajdejo kot priče (Veselič in Matko 2014, 149–150). Ena izmed pomanjkljivosti slovenske zakonodaje je tudi nezmožnost obveščanja žrtev nasilja o izpustu ali pobegu povzročiteljev nasilja, če se sami s tem ne strinjajo. Tako so v praksi žrtve pogosto izpostavljene ustrahovanju, maščevanju ali celo ponovnemu nasilju (Obran v Veselič in Matko 2014, 150).

Na necelovito preprečevanje nasilja nad ženskami tako v javni kot zasebni sferi opozarja tudi Odbor ZN o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (CEDAW odbor). V svojih sklepnih ugotovitvah združenega petega in šestega periodičnega poročila po Konvenciji Združenih narodov za odpravo vseh oblik diskriminacije žensk za Slovenijo (Odbor za odpravo vseh oblik diskriminacije žensk 2015), ki ga je Slovenija zagovarjala konec leta 2015, ugotavlja, da:

- so kazni, ki jih sodišča nalagajo storilcem dejanj nasilja v družini, preblage;
- ni stalnega mehanizma za usklajevanje, spremljanje in vrednotenje učinkovitosti sprejetih ukrepov za obravnavo nasilja nad ženskami;
- mreža varnih hiš in kriznih centrov ne pokriva celotnega ozemlja države pogodbenice in da brezplačno svetovanje in pomoč nista dostopna vsem ženskam, ki so žrtve nasilja, na primer romskim ženskam, migrantkam, invalidkam in starejšim ženskam;
- so varovalni mehanizmi za žrtve nasilja v družini, vključno s pomanjkanjem izvajanja prepovedi približevanja, izrečeni domnevnim kršilcem, omejeno učinkoviti in da
- je dostop do podatkov o pritožbah, preiskavah, pregonih in obsodbah v primerih nasilja nad ženskami, vključno z nasiljem v družini in spolnim nasiljem, omejen.

Na podlagi svojih ugotovitev odbor ob tem priporoča in poziva Slovenijo, da:

- spremeni zakonodajo tako, da bo ta vključevala vse oblike nasilja nad ženskami v javni in zasebni sferi, ter sprejme in izvede Nacionalni program za preprečevanje nasilja v družini in nasilja nad ženskami za obdobje 2015–2020;
- sprejme vse potrebne ukrepe za zagotovitev, da se vsa nasilna dejanja nad ženskami, vključno s spolnim nasiljem in nasiljem v družini, temeljito preiskujejo in preganjajo ter da so kazni, naložene storilcem, sorazmerne teži kaznivega dejanja;
- vzpostavi stalen mehanizem za usklajevanje, spremljanje in vrednotenje učinkovitosti sprejetih ukrepov za obravnavo nasilja nad ženskami ter zagotovi dovolj človeških, tehničnih in finančnih virov zanj;
- zagotovi, da mreža varnih hiš in kriznih centrov ustreza potrebam po nastanitvi vseh žensk, žrtv nasilja, po vsem ozemlju države pogodbenice brez razlikovanja, da v centrih dela usposobljeno osebje in imajo dovolj finančnih sredstev za učinkovito delovanje;
- zagotovi učinkovito izvajanje prepovedi približevanja in ustrezen dostop žensk, ki so žrtve nasilja, do varnih hiš za takojšnjo fizično zaščito, pravno, zdravniško in psihološko pomoč, pa tudi do učinkovitih pravnih sredstev in ustrezne odškodnine;
- vzpostavi enoten mehanizem za sistematično zbiranje statističnih podatkov, ločenih po spolu, starosti in razmerju med storilcem in žrtvijo, o pritožbah, preiskavah, pregonih, obsodbah in kaznih, naloženih storilcem nasilja nad ženskami in
- izvede usposabljanje o strogem izvajanju kazenskih določb o nasilju v družini za sodnice in sodnike, odvetnice in odvetnike, policistke in policiste ter druge uradnice in uradnike organa kazenskega pregona, pa tudi kampanje za ozaveščanje o nasilju v družini kot kaznivem dejanju za splošno javnost.

Vsaka država naj bi za učinkovito implementacijo določb Istanbulske konvencije sprejela poseben Nacionalni akcijski načrt, v njegovo oblikovanje pa vključila tudi nevladne ženske organizacije ter neodvisne strokovnjake in strokovnjakinje. Omenjeni načrt naj vključuje merljive kazalnike za implementacijo specifičnih kazalnikov, ki bodo mednarodno primerljivi in prilagojeni nacionalnemu kontekstu (Brankovič 2016). Pri tem nam bodo v pomoč kazalniki za spremljanje uporabe določb Istanbulske konvencije, ki so jih razvile nevladne ženske organizacije kot pomoč pri spremljanju izvajanja konvencije ter njenih posameznih členov (Ignjatović in Pešič 2014, 6). Ob upoštevanju analize stanja bom v nadaljevanju v obliki akcijskega načrta predstavila predlog celostnega pristopa k oblikovanju,

izvajanju in spremljanju politik in ukrepov Istanbulske konvencije za zaščito in podporo žrtvam nasilja nad ženskami in nasilja v družini. Namen predloga je prispevati k učinkovitosti izvajanja sprejetih ukrepov za obravnavo nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter k večji ozaveščenosti družbe o obstoju tovrstnega nasilja za zagotavljanje in prizadevanje za ničelno toleranco do nasilja ter ustvarjanje družbe brez nasilja.

8.3 Akcijski načrt za izvajanje Istanbulske konvencije v Sloveniji

CILJ 1: Vzpostavitev stalnega mehanizma za usklajevanje, spremljanje in vrednotenje učinkovitosti sprejetih ukrepov za obravnavo vseh oblik nasilja nad ženskami

Ukrepi:

- vzpostavitev vladnega usklajevalnega telesa, odgovornega za usklajevanje, izvajanje, spremljanje in vrednotenje politik in ukrepov za preprečevanje vseh oblik nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter boj proti njim, ki jih obsega področje uporabe Istanbulske konvencije;
- zagotovitev človeških, tehničnih in finančnih virov za njegovo delovanje;
- priprava akcijskega načrta za izvajanje Istanbulske konvencije;
- priprava nacionalnih in mednarodnih poročil o izvajanju določb Istanbulske konvencije;
- redno poročanje o izvedenih aktivnostih Vladi RS, Državnemu zboru ter skupini GREVIO;
- redna posvetovanja z nevladnimi organizacijami in pripadniki oziroma pripadnicami ranljivih skupin;
- sodelovanje v okviru mednarodnih organizacij za izvajanje Istanbulske konvencije.

Nosilni organ:

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Sodelujoči akterji:

Ministrstvo za notranje zadeve – Policija, Ministrstvo za pravosodje, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Ministrstvo za javno upravo, Ministrstvo za kulturo, Urad RS za statistiko, Skupnost centrov za socialno delo, nevladne organizacije.

Finančna sredstva:

sredstva, zagotovljena v okviru razpoložljivih sredstev proračuna Republike Slovenije.

Kazalniki:

- število imenovanih nacionalnih usklajevalnih teles,
- delež strokovnjakov oziroma strokovnjakinj iz nevladnih ženskih organizacij glede na število vseh članov oziroma članic,
- število javno dostopnih nacionalnih in mednarodnih poročil,
- finančna sredstva, namenjena za delovanje usklajevalnega telesa.

CILJ 2: Sprejem enotne zakonodaje za preprečevanje vseh oblik nasilja nad ženskami

Ukrepi:

- sprejem splošnega zakona o preprečevanju vseh oblik nasilja nad ženskami,
- sprejem in izvedba nacionalnega programa za preprečevanje vseh oblik nasilja nad ženskami za večletno obdobje,
- sprejem in izvedba akcijskega načrta z opredeljenimi dejavnostmi, akterji in finančnimi sredstvi za izvajanje ukrepov nacionalnega programa.

Nosilni organ:

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Sodelujoči akterji:

Ministrstvo za notranje zadeve – Policija, Ministrstvo za pravosodje, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Ministrstvo za javno upravo, Ministrstvo za kulturo, Urad RS za statistiko, Skupnost centrov za socialno delo, nevladne organizacije.

Finančna sredstva:

sredstva, zagotovljena v okviru razpoložljivih sredstev proračuna Republike Slovenije.

Kazalniki:

- število sprejetih zakonodajnih ukrepov,
- število sprejetih programov,
- število sprejetih akcijskih načrtov,

- število načrtovanih ukrepov.

CILJ 3: Sistematično zbiranje ustreznih statističnih podatkov ter priprava analiz in raziskav za spremljanje pojavnosti vseh oblik nasilja nad ženskami

Ukrepi:

- vzpostavitev enotnega mehanizma za sistematično zbiranje mednarodno primerljivih statističnih podatkov o pojavnosti vseh oblik nasilja nad ženskami, ki jih obsega področje uporabe Istanbulske konvencije, ločenih po spolu, starosti in razmerju med povzročiteljem in žrtvijo, o pritožbah, preiskavah, pregonih, obsodbah in kaznih, naloženih povzročiteljem nasilja nad ženskami,
- redno izvajanje analiz in raziskav o pojavnosti vseh oblik nasilja nad ženskami, ki jih obsega področje uporabe Istanbulske konvencije,
- okrepitev sodelovanja Urada RS za statistiko z EUROSTAT pri zbiranju reprezentativnih, med državami primerljivih in zanesljivih podatkov in statistik.

Nosilna organa:

Urad RS za statistiko in Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Sodelujoči akterji:

Ministrstvo za notranje zadeve – Policija, Ministrstvo za pravosodje, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Ministrstvo za javno upravo, Ministrstvo za kulturo, Skupnost centrov za socialno delo, nevladne organizacije.

Finančna sredstva:

sredstva, zagotovljena v okviru razpoložljivih sredstev proračuna Republike Slovenije, EU in EEA finančnih mehanizmov.

Kazalniki:

- letni statistični podatki o vseh oblikah nasilja nad ženskami glede na spol, starost, invalidnost, odnos žrtev – povzročitelj, geografska lokacija itn.,
- število vzpostavljenih statističnih baz,
- število analiz in raziskav.

CILJ 4: Vzpostavitev celovitega in učinkovitega sistema preprečevanja vseh oblik nasilja nad ženskami

Ukrepi:

- uvedba obveznega usposabljanja o strogem izvajanju kazenskih določb o nasilju nad ženskami za sodnice in sodnike, odvetnice in odvetnike, policistke in policiste ter druge uradnice in uradnike organa kazenskega pregona,
- uvedba obveznega usposabljanja za druge strokovnjake in strokovnjakinje, ki se ukvarjajo z žrtvami ali povzročitelji vseh nasilnih dejanj s področja uporabe Istanbulske konvencije,
- vzpostavitev obveznih in sistematičnih programov za povzročitelje nasilja nad ženskami,
- obvezna vključitev tem o enakosti med spoloma, o stereotipnih vlogah, nenasilnem reševanju sporov, nasilju nad ženskami in o podobnem v učne načrte na vseh ravneh izobraževanja,
- izvajanje programov preprečevanja nasilja nad ženskami, pripadnicami ranljivih skupin, na primer Rominjami, invalidkami, begunkami, migrantkami, istospolno usmerjenimi, starejšimi ženskami in deklicami,
- izvajanje rednih kampanj za ozaveščanje o nasilju nad ženskami, o stereotipnih vlogah spolov ter o ničelni toleranci do nasilja za splošno javnost,
- spodbujanje medijev za določitev smernic in samourejevalnih standardov za preprečevanje senzacionalističnega poročanja o primerih nasilja nad ženskami,
- priprava smernic za ustrezno ravnanje z informacijsko-komunikacijskim okoljem, ki omogočajo dostop do potencialno škodljivih vsebin,
- spodbujanje verskih skupnosti in preostale civilne družbe za ozaveščanje o ničelni tolerance do nasilja nad ženskami v družbi.

Nosilni organi:

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Ministrstvo za pravosodje, Ministrstvo za kulturo.

Sodelujoči akterji:

Ministrstvo za notranje zadeve – Policija, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za javno upravo, Urad za narodnosti, Urad za verske skupnosti, Skupnost centrov za socialno delo,

nevladne organizacije, Združenje delodajalcev, sindikati, akademska sfera.

Finančna sredstva:

sredstva, zagotovljena v okviru razpoložljivih sredstev proračuna Republike Slovenije, EU in EEA finančnih mehanizmov.

Kazalniki:

- število usposobljenih strokovnjakinj in strokovnjakov na področju preprečevanja in odkrivanja nasilja; enakost med spoloma; potrebe in pravice žrtev nasilja; preprečevanje sekundarne viktimizacije; ustrezen in učinkovit odziv pristojnih institucij; ter pomen usklajenega sodelovanja med vsemi ustreznimi institucijami,
- število programov za povzročitelje nasilja,
- delež povzročiteljev, ki so se udeležili programa, glede na skupno število povzročiteljev,
- delež povzročiteljev, udeleženi v program, ki so nasilno dejanje ponovili,
- število programov za žrtve nasilja iz ranljivih skupin,
- število učnih načrtov po vključenih temah,
- število kampanj za ozaveščanje,
- število projektov za spodbujanje medijev in verskih skupnosti ter preostale civilne družbe,
- število sprejetih smernic za ustrezno ravnanje z informacijsko-komunikacijskim okoljem.

CILJ 5: Vzpostavitev multidisciplinarnega in celovitega sistema zaščite žrtev nasilja nad ženskami

Ukrepi:

- uskladitev nacionalne zakonodaje z določbami Istanbulske konvencije,
- vzpostavitev sistema celostne obravnave in pomoči vsem žrtvam nasilja nad ženskami, ki vključuje zdravstvene in socialne storitve, pravno in psihološko svetovanje, finančno pomoč, nastanitev, izobraževanje, usposabljanje in pomoč pri iskanju zaposlitve,

- zagotovitev ustrezne geografske razporeditve varnih hiš in kriznih centrov ter brezplačnega anonimnega telefonskega) svetovanja 24 ur na dan, dostopnih vsem žrtvam nasilja nad ženskami, vključno z otroki, ki so priča nasilju,
- zagotovitev človeških, tehničnih in finančnih virov za njihovo učinkovito delovanje,
- povečanje dostopnosti ustreznih informacij o razpoložljivih podpornih storitvah in pravnih ukrepih v jeziku, ki ga razumejo,
- sprejetje ukrepov in izvajanje kampanj za povečanje števila prijav nasilnih dejanj pristojnim institucijam.

Nosilni organi:

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Ministrstvo za pravosodje.

Sodelujoči akterji:

Ministrstvo za notranje zadeve – Policija, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Ministrstvo za javno upravo, Urad za narodnosti, Skupnost centrov za socialno delo, nevladne organizacije.

Finančna sredstva:

sredstva, zagotovljena v okviru razpoložljivih sredstev proračuna Republike Slovenije, EU in EEA finančnih mehanizmov.

Kazalniki:

- delež sprejetih pravno zavezujočih dokumentov v odnosu do predlaganih dokumentov,
- delež letnih proračunskih sredstev, namenjenih za programe preprečevanja nasilja nad ženskami na področju zdravja, izobraževanja, stanovanjske politike ter raziskav in razvoja, glede na celotna sredstva,
- delež sredstev iz letnega proračuna, namenjen za delovanje ženskih nevladnih organizacij, glede na skupna sredstva,
- delež ženskih nevladnih organizacij, ki se financirajo iz proračuna, glede na skupno število organizacij,
- število analiz o učinkovitem sodelovanju med pristojnimi institucijami na nacionalni in lokalni ravni,
- število programov za zagotavljanje zdravstvenih in socialnih storitev, pravnega in

- psihološkega svetovanja, finančne pomoči nastanitve, izobraževanja, usposabljanja in pomoči pri iskanju zaposlitve ter za to zagotovljena finančna sredstva,
- število in geografska razporejenost varnih hiš in kriznih centrov (število postelj/mest glede na število prebivalstva),
 - delež žensk in otrok v varnih hišah in kriznih centrih,
 - delež finančnega proračuna, namenjenega za delovanje varnih hiš in kriznih centrov,
 - število brezplačnih anonimnih telefonskih linij 24 ur na dan, dostopnih vsem žrtvam nasilja nad ženskami,
 - delež klicev glede na obliko nasilja,
 - delež finančnega proračuna, namenjenega za delovanje telefonskih linij,
 - število in vrsta informativnega gradiva o storitvah,
 - delež informativnega gradiva, prilagojen pripadnicam ranljivih skupin glede na vsa informativna gradiva o storitvah,
 - število prijav o vseh oblikah nasilja nad ženskami od prič in strokovnjakov oziroma strokovnjakinj,
 - število kampanj za povečanje števila prijav.

CILJ 6: Povečati učinkovitost sistema kaznovanja povzročiteljev nasilja nad ženskami ter zagotoviti dostop žensk do pravnega varstva

Ukrepi:

- uskladitev nacionalne kazenske in civilne zakonodaje z določbami Istanbulske konvencije,
- vzpostavitev učinkovitega sistema pregona povzročiteljev nasilja nad ženskami za zagotavljanje njihovega kaznovanja sorazmerno s težo kaznivega dejanja,
- uvedba obveznega usposabljanja za sodnice in sodnike, odvetnice in odvetnike, tožilke in tožilce ter druge uradnice in uradnike organa kazenskega pregona,
- vzpostavitev specializiranih sodišč, ki bi se ukvarjala le z obravnavo primerov nasilja nad ženskami,
- vzpostavitev sistema učinkovitega izvajanja instrumenta prepovedi približevanja in sankcioniranja njegove kršitve,
- zagotovitev dostopa do brezplačne pravne pomoči in ustrezne odškodnine za vse žrtve nasilja nad ženskami,

Nosilni organi:

Ministrstvo za pravosodje, Ministrstvo za notranje zadeve – Policija, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Sodelujoči akterji:

Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Ministrstvo za javno upravo, Urad za narodnosti, Skupnost centrov za socialno delo, nevladne organizacije.

Finančna sredstva:

sredstva, zagotovljena v okviru razpoložljivih sredstev proračuna Republike Slovenije.

Kazalniki:

- delež sprejetih pravno zavezujočih dokumentov v odnosu do predlaganih dokumentov,
- število obsojenih povzročiteljev nasilja glede na spol, kaznivo dejanje, zagroženo kazen ter dejansko kazen,
- število usposabljanj ter delež usposobljenih strokovnjakinj in strokovnjakov glede na vse, ki delujejo na področju preprečevanja nasilja nad ženskami,
- število specializiranih sodišč,
- število izdanih prepovedi približevanja, število kršitev in število sankcij,
- delež žensk, žrtev nasilja, ki so prejele brezplačno pravno pomoč, glede na skupno število vseh, ki so jo prejeli,
- delež žensk, ki so dobile odškodnino, ki jo je plačal storilec, glede na vrsto nasilja,
- delež žensk, ki so dobile odškodnino od države, glede na vrsto nasilja.

9 SKLEP

Cilj magistrske naloge je bil pripraviti predlog strategije za implementacijo Istanbulske konvencije. V ta namen sem si v uvodu zastavila šest raziskovalnih vprašanj, s pomočjo katerih bom v nadaljevanju na kratko reflektirala temo svoje magistrske naloge.

Na podlagi prvega raziskovalnega vprašanja *Zakaj je pomembno, da je bila sprejeta posebna Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (tako imenovana Istanbulska konvencija) ter kaj nam prinaša?* ugotavljam, da Istanbulska konvencija na področju regijsko zavezujočih mednarodnih standardov predstavlja napredek na evropski ravni, saj vsebuje določbe, ki zagotavljajo minimalne standarde na področju preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini. Po eni strani je njen namen varovati ženske vseh starosti pred vsemi oblikami nasilja, predvsem s preprečevanjem in odpravljanjem nasilja nad ženskami in nasilja v družini, prispevati k odpravi vseh oblik diskriminacije žensk in zagotavljati resnično enakost spolov, po drugi strani pa želi vplivati na spreminjanje družbenih norm, predsodkov in spolnih stereotipov, ki nasilje nad ženskami in nasilje v družini opravičujejo, saj temeljijo na ideji o stereotipnih vlogah žensk in moških ter manjvrednosti žensk. Istanbulska konvencija sledi pristopu spoštovanja človekovih pravic oziroma tako imenovanemu »4p-pristopu«, ki vključuje štiri elemente, in sicer preprečevanje, zaščito žrtev in tistih, ki so priča nasilju, na primer otrok, pregon storilcev ter sodelovanje vseh najpomembnejših akterjev (Svet Evrope 2011a). Istanbulska konvencija tako vsebuje določbe, ki zagotavljajo minimalne standarde na področju preprečevanja nasilja nad ženskami, vključno z nasiljem v družini, za vzpostavitev sistema pomoči žrtvam tovrstnega nasilja. To dosegajo z zagotavljanjem učinkovitih podpornih storitev ter kaznovanjem povzročiteljev z uvedbo sorazmernih kazni in izobraževalnih programov za povzročitelje, z namenom ozaveščanja, da je nasilno vedenje v družbi nedopustno. Poleg omenjenih določb konvencija vsem državam, ki jo ratificirajo, tudi določa, da morajo zbirati primerljive statistične podatke o pojavnosti vseh oblik nasilja nad ženskami in nasilja v družini, ki so opredeljene v konvenciji, izvajati analize in raziskave, kar pomembno prispeva k sprejemanju ciljno usmerjenih političnih in zakonodajnih ukrepov.

Če izhajam iz drugega raziskovalnega vprašanja *Kakšen je njen prispevek k zagotavljanju enakosti spolov?*, lahko trdim, da je v konvenciji jasno vzpostavljena povezava med

doseganjem enakosti med spoloma in preprečevanjem nasilja nad ženskami zaradi spola. Osnovni cilj Istanbulske konvencije je ustvariti Evropo brez nasilja nad ženskami in nasilja v družini. Njen namen je odprava vseh oblik diskriminacije žensk in krepitev moči žensk in deklic, spodbujanje resnične enakosti med spoloma, varstvo žensk in deklic pred vsemi oblikami nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter njegovo preprečevanje in odpravljanje. Njen prispevek k zagotavljanju enakosti spolov je po eni strani to, da sta nasilje nad ženskami in nasilje v družini razumljena kot izraz zgodovinsko neenakih razmerij moči med ženskami in moškimi in je zato pravno in v resnici umeščeno v širši okvir boja proti diskriminaciji žensk in doseganja enakosti med spoloma (Svet Evrope 2011b, 5), po drugi strani pa, da morajo države, ki so konvencijo ratificirale, vidik enakosti spolov upoštevati pri oblikovanju ukrepov za izvajanje konvencije ter pri vrednotenju njihovih učinkov, saj je za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini treba doseči resnično enakost med spoloma ter okrepiti moč žensk (Svet Evrope 2011b, 10). Nasilje nad ženskami zaradi spola je oblika diskriminacije, saj večina prizadene ženske, ki jih zakonodaja ne postavlja v enak položaj z moškimi, zato je pomembno, da države pogodbenice obsodijo vse oblike diskriminacije žensk ter vključijo načelo enakosti spolov v zakonodajo ter zagotovijo njegovo uresničevanje. V ta namen lahko države sprejmejo posebne ukrepe, namenjene samo ženskam, da bi jih zaščitili pred nasiljem zaradi spola. Posebno pozornost je pri tem je pomembno posvetiti ženskam, ki so žrtve večplastne ali multiple diskriminacije in ki zaradi svoje spolne usmerjenosti, starosti, etnične pripadnosti, narodnosti in podobnega pogosto nimajo dostopa do podpornih storitev (Svet Evrope 2011b, 8–9).

Pri odgovoru na tretje raziskovalno vprašanje *Na kakšen način Slovenija uresničuje določbe konvencije, kakšno je stanje njene implementacije ter vzroki za to?* ugotavljamo, da je Slovenija v zadnjem desetletju zvišala standarde na področju preprečevanja nasilja nad ženskami in nasilja v družini, in sicer tako s sprejetjem posebnega Zakona o preprečevanju nasilja nad ženskami leta 2008 in s sprejetjem oziroma spremembo druge relevantne nacionalne zakonodaje kot tudi z ratifikacijo Istanbulske konvencije leta 2015. Slovenija je tako dokazala, da je preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini ena izmed njenih političnih priorit. Analiza stanja je pokazala, da je večina materialnopravnih določb Istanbulske konvencije usklajenih z nacionalno zakonodajo, vendar pa je kljub temu treba sprejeti nadaljnje ukrepe za izboljšanje položaja žrtev zaradi preprečevanja sekundarne viktimizacije žrtve v uradnih postopkih, saj nevladne organizacije še vedno opozarjajo na nekatere pomanjkljivosti sprejete zakonodaje in ukrepov. Z ratifikacijo Istanbulske

konvencije se je Slovenija zavezala, da bo spoštovala njena načela in jih tudi uresničevala. Za uresničevanje 10. člena konvencije, ki predvideva vzpostavitev usklajevalnega telesa, odgovornega za usklajevanje, izvajanje, spremljanje in vrednotenje politik in ukrepov za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini, je Vlada RS aprila 2016 ustanovila medresorsko delovno skupino za spremljanje izvajanja Istanbulske konvencije. V njej sodelujejo strokovnjaki in strokovnjakinje ter predstavniki in predstavnice ustreznih ministrstev in vladnih služb ter nevladne organizacije. Koordinacijo medresorske delovne skupine je prevzelo Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (Vlada RS 2016b). Medresorska delovna skupina bo med drugim odgovorna tudi za pripravo poročila o zakonodajnih in drugih ukrepih za izvajanje določb Istanbulske konvencije, ki ga v obliki odgovorov na vprašanja predloži skupini GREVIO.

Kot odgovor na četrto raziskovalno vprašanje *Kakšna je vloga ključnih akterjev pri njenem izvajanju?* navajam, da četrti element tako imenovanega 4p-pristopa Istanbulske konvencije določa, da je treba vzpostaviti učinkovito medsebojno sodelovanje vseh najpomembnejših akterjev pri izvajanju njenih določb. V Sloveniji med najpomembnejše akterje na državni ravni uvrščamo Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Ministrstvo za notranje zadeve in Policijo, Ministrstvo za pravosodje, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Ministrstvo za javno upravo, Ministrstvo za kulturo, Ministrstvo za zunanje zadeve, Center za izobraževanje v pravosodju, Statistični urad Republike Slovenije ter Skupnost centrov za socialno delo Slovenije. Njihova naloga je, da zagotavljajo, da so različni ukrepi, sprejeti na podlagi Istanbulske konvencije, ustrezno usklajeni ter da privedejo do skupnega delovanja vseh sektorjev državne uprave in drugih institucij na področju Istanbulske konvencije. Spremljati morajo tudi način in učinkovitost izvajanja politik ter ukrepov za preprečevanje vseh oblik nasilja, ki so zajete v Istanbulski konvenciji, ter boj proti njim na nacionalni in lokalni ravni. Skrbijo tudi za znanstveno vrednotenje neke politike ali ukrepa, da se ugotovi, ali ta politika oziroma ukrep ustreza potrebam žrtev nasilja in izpolnjuje svoj namen, ter da se razkrijejo nenamerne posledice, ter za usklajeno zbiranje ustreznih podatkov, analizo in širjenje ugotovitev (Vlada RS 2016). Pri tem pa ne smemo pozabiti na nevladne organizacije, ki delujejo na področju nasilja nad ženskami, saj je pomembno, da aktivno sodelujejo pri oblikovanju politik in s tem izvajajo nevladni nadzor nad delovanjem države ter njenim izvajanjem sprejetih ukrepov in programov za preprečevanje vseh oblik nasilja nad ženskami (Leskošek 2008, 12). Ravno

zato je njihova vključenost v novonastalo medresorsko delovno skupino za spremljanje izvajanja Istanbulske konvencije zelo pomembna.

Kot odgovor na peto raziskovalno vprašanje *Ali obstajajo dobre prakse drugih držav za izvajanje konvencije ter ali je katera izmed njih primerna za Slovenijo?* lahko trdim, da v Evropi trenutno še ni veliko raznolikih načinov, ki bi jih lahko opredelili kot dobro prakso za izvajanje Istanbulske konvencije, saj večina držav, ki so jo ratificirale, sploh še nima vzpostavljenega celovitega sistema njene implementacije. V magistrski nalogi sem se zato odločila predstaviti praksi Španije ter Bosne in Hercegovine, ki sta mi bili v pomoč pri oblikovanju celotnega pristopa izvajanja Istanbulske konvencije. V Španiji je bil z namenom vzpostavitve celostnega pristopa pomoči žrtvam nasilja nad ženskami leta 2004 sprejet sistemski zakon, s katerim je bil vzpostavljen sistem preprečevanja, pomoči in zaščite žrtve. Tako Španija ob ratifikaciji Istanbulske konvencije ni sprejela posebne strategije za njeno izvajanje, saj podlago za celovit sistem, kot ga določa konvencija, že predstavlja omenjeni sistemski zakon za preprečevanje nasilja zaradi spola. Nasprotno pa je Bosna in Hercegovina za izvajanje Istanbulske konvencije sprejela posebno strategijo za njeno implementacijo, ki je skladna z drugimi nacionalnimi politikami in programi, sprejetimi za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini. Ker pa je kljub vsemu pomembno, da vsaka država pri doseganju minimalnih standardov Istanbulske konvencije poišče svoj način za njeno implementacijo, ugotavljam, da enega ali drugega modela ne bi bilo mogoče v celoti prenesti v Slovenijo. Pri oblikovanju celostnega pristopa za izvajanje Istanbulske konvencije v Sloveniji je treba spoštovati in upoštevati specifični nacionalni kontekst, lahko pa nam seveda nekatere prakse in izkušnje iz tujine pomagajo pri vzpostavitvi posameznih elementov celostnega pristopa ter posledično vplivajo na učinkovitost izvajanja določb in minimalnih standardov Istanbulske konvencije. Prav zato je za Slovenijo v tem trenutku bolj primeren način vzpostavitve celostnega pristopa Bosne in Hercegovine, saj v Sloveniji nimamo sprejetega sistemskega zakona za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini, temveč to področje urejajo številni zakoni in drugi predpisi. V Sloveniji bi bilo tako primerno sprejeti posebno strategijo, ki bi upoštevala obstoj celotne zakonodaje in vključevala dejavnosti vseh ustreznih akterjev za učinkovito implementacijo Istanbulske konvencije.

Kot odgovor na šesto raziskovalno vprašanje *Na kakšen način se lahko na nacionalni ravni zagotovi učinkovitost izvajanja njenih določb?* predstavljam predlog strategije za implementacijo Istanbulske konvencije, ki je eden izmed načinov, kako na nacionalni ravni zagotoviti učinkovito izvajanje določb Istanbulske konvencije v praksi. Kot že rečeno, se je

Slovenija z ratifikacijo Istanbulske konvencije zavezala, da bo zagotavljala minimalne standarde konvencije za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini. Tako je treba zagotoviti, da se na nacionalni ravni oblikujejo in sprejmejo ustrezni ukrepi za zagotavljanje večje učinkovitosti sistema za preprečevanje vseh oblik nasilja nad ženskami, vključno z nasiljem v družini. Hkrati je treba zagotoviti celovit sistem zaščite žrtev ter pregon in kaznovanje povzročiteljev. Pri tem je bistveno, da se v proces oblikovanja ukrepov vključijo vsi ustrezni akterji na nacionalni in lokalni ravni, od političnih odločevalcev in odločevalk do civilne družbe, predvsem pa je pomembna vključitev nevladnih organizacij, ki s svojim delom z žrtvami in povzročitelji na terenu lahko pomembno prispevajo k spreminjanju ustrezne zakonodaje in k oblikovanju ciljno usmerjenih ukrepov. S predlogom celostnega pristopa ter nadaljnjim raziskovanjem področja odpiramo prostor za večje ozaveščanje družbe o obstoju nasilja nad ženskami in nasilja v družini, predvsem, da bi se oblikovalo okolje, ki bo podpiralo vrednote za zagotavljanje in prizadevanje za ničelno toleranco do nasilja ter ustvarjanje družbe brez nasilja. Ko je v družbi pomembno visoko priznavanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin za zaščito človekovega dostojanstva, e končno tudi nasilje nad ženskami prepoznano kot družbeni in ne kot zasebni problem.

Poleg držav članic EU pa je z vidika preprečevanja nasilja nad nekaterimi skupinami žensk, ki so pogosto žrtve večplastne ali multiple diskriminacije, pomembno, da konvencijo ratificira tudi EU, in sicer v delih, ki so izključno v njeni zunanji pristojnosti in med katere spadata tudi zagotavljanje pravice do azila ter urejanje vprašanja prebivališča za državljane in državljanke iz tretjih držav. Tako bi se uredil položaj begunk in migrantk, ki so kot žrtve večplastne in multiple diskriminacije tako še pogosteje izpostavljene nasilju, poškodbam, zlorabi, zanemarjanju ali malomarnemu ravnanju, slabemu ravnanju ali izkoriščanju doma in zunaj njega (Svet Evrope 2011b, 5). Evropa se trenutno spoprijema s hudo begunsko krizo, saj zaradi vojne v Siriji ter neugodnega ekonomskega in družbenega stanja v številnih državah, kot so Afganistan, Irak, Maroko, Kosovo itn., v Evropo beži veliko ljudi. Med njimi so kot najbolj ranljiva skupina na poti izpostavljeni prav ženske in otroci. Študija, ki jo je leta 2015 izvedla organizacija Amnesty International, je pokazala, da so ženske in deklice na poti pogosto žrtve fizičnega in spolnega nasilja. Ženske so poročale, da so se ves čas počutile ogrožene, v tranzitnih državah so bile izpostavljene verbalnemu nasilju, finančnemu izkoriščanju ter prisiljene v spolne odnose s tihotapci, varnostniki in policisti ali drugimi begunci. Zaradi neurejenosti in neprilagojenosti tranzitnih centrov, v katerih so si morale

stranišča deliti z moškimi ter bile z njimi prisiljene spati v istem prostoru, so se ženske počutile še manj varno, prav tako pa so bile izpostavljene stalni nevarnosti nasilnih dejanj (Amnesty International 2016).

Direktorica kriznega odzivanja pri Amnesty International Tirana Hassan je povedala, da

morajo, potem ko so preživele grozote vojn v Siriji in Iraku, te ženske pri iskanju zavetja zase in svoje otroke tvegati prav vse. Toda takoj, ko začnejo svojo pot, se spet srečajo z nasiljem in izkoriščanjem, pri čemer lahko dobijo le malo pomoči in zaščite. Če bi taka humanitarna kriza potekala kjer koli drugod po svetu, bi pričakovali takojšnje ukrepe za zaščito skupin, ki so najbolj na udaru zaradi možnosti zlorab, kot so ženske, ki potujejo same, ali družine, v katerih »glave družine« ne predstavlja moški, temveč ženska. Najmanj, kar tako stanje zahteva, je postavitvev dobro osvetljenih, spolno ločenih stranišč in varnih, ločenih spalnih področij. Te ženske in otroci so pribežali iz nekaterih najbolj nevarnih predelov sveta in prav sramotno je, da so v nevarnosti tudi na evropskih tleh. Čeprav so vlade in tisti, ki pomagajo beguncem, naredili korak naprej, morajo še okrepiti svoja prizadevanja. Predvsem je treba storiti še veliko več, da identificiramo begunke, še posebej tiste, ki so najbolj ogrožene, in jim omogočimo dostop do storitev, ki zagotavljajo varnost in spoštovanje njihovih temeljnih pravic. Nihče se pravzaprav ne bi smel odpraviti na tako nevarno pot. Najboljši način, kako preprečiti izkoriščanje in zlorabe tihotapcev, je, da evropske vlade zagotovijo varne in zakonite poti. Povsem nesprejemljivo je, da se morajo tisti, ki jim pot skozi Evropo pomeni edino rešitev, še naprej spoprijemati s poniževanjem, napetostmi in negotovostjo (Amnesty International 2016).

Magistrsko nalogo zaključujem z izjavo generalnega sekretarja Sveta Evrope Thorbjørna Jaglanda (2015):

Nasilje nad ženskami in deklicami ostaja eno najbolj resnih in na žalost toleriranih kršitev človekovih pravic na svetu. Ni čarobne palice, ki bi rešila ta problem, zato pozivam vseh 47 članic Sveta Evrope, da ratificirajo našo zmagovito Istanbulsko konvencijo, da dokažemo, da je v Evropi sprejemljiva le ničelna toleranca do nasilja nad ženskami.

10 LITERATURA

- Agencija Evropske Unije za temeljne pravice – FRA. 2014. *Nasilje nad ženskami: vseevropska raziskava – rezultati na kratko*. Dostopno prek: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_sl.pdf (25. oktober 2015).
- Agencija za enakost spolov. 2015a. *Krovna strategija za implementacijo Konvencije za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (Istanbulske konvencije) v Bosni in Hercegovini za obdobje 2015-2018*. Dostopno prek: http://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2015/10/CAHVIO_Strategija.pdf (17. januar 2016).
- - - 2015b. Sporazum o sodelovanju Agencije za enakost spolov z Varo mrežo.
- Amnesty International. 2016. *Begunke se na poti po Evropi soočajo s fizičnim nasiljem, izkoriščanjem in spolnimi napadi*. Dostopno prek: <http://www.amnesty.si/begunke-se-na-poti-po-evropi-soocajo-s-fizicnim-naseljem-izkoriscanjem-in-spolnimi-napadi.html> (22. januar 2016).
- Babović, Marija, Olivera Pavlović, Katarina Ginić in Nina Karađinović. 2013. *Rasprostranjenost i karakteristike nasilja prema ženama u BIH*. Sarajevo: Agencija BIG za enakost spolov. Dostopno prek: <http://www2.unwomen.org/~media/field%20office%20eca/attachments/publications/country/bosnia/studijaprevalencabhs.pdf?v=1&d=20151216T173445> (17. januar 2016).
- Beauvoir de, Simone. 1999. *Drugi spol*. Ljubljana: Delta.
- Branković, Biljana. 2016. Intervju z avtorico. Ljubljana, 11. februar.
- Brownmiller, Susan. 1993. *Against Our Will: Men, Women and Rape*. New York: Ballantine Books.
- Cunningham, Alison, Peter G. Jaffe, Linda Baker, Trish Dick, Sue Malla, Nadia Mazaheri in Samantha Poisson. 1998. *Theory-derived explanations of male violence against female partners: Literature update and related implications for treatment and evaluation*. London: Family Court Clinic. Dostopno prek: <http://www.lfcc.on.ca/maleviolence.pdf> (27. februar 2016).
- Černič Istenič, Majda in Duška Knežević. 2003. *Nasilje nad ženskami ali kako doseči ničelno toleranco: analiza strokovnih, znanstvenih in sttističnih podatkov o nasilju*

- nad ženskami v družini za Slovenijo v obdobju od 1998 do 2003*. Ljubljana: ZRC SAZU. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/nasilje_nad_zenskami_nicelna_toleranca.pdf (14. februar 2016).
- DeKeseredy, S. Walter in Martin D. Schwartz. 2011. Theoretical and definitional issues in violence against women. V *Sourcebook on Violence against women*, 2. izdaja, 3–23. Thousand Oaks: SAGE Publications.
 - Delo. 2006. *SE začel kampanjo proti nasilju nad ženskami in v družini*. Dostopno prek: <http://www.delo.si/clanek/33697> (15. januar 2016).
 - Društvo za nenasilno komunikacijo. 2016a. *Trening socialnih veščin za moške, ki povzročajo nasilje nad ženskami*. Dostopno prek: <http://www.drustvo-dnk.si/dejavnosti/storilci-in-storilke-nasilja/treningi-socialnih-vein-za-moke-ki-povzroajo-nasilje-nad-enskami.html> (31. januar 2016).
 - - - - 2016b. *Svetovalno delo z osebami, ki povzročajo nasilje*. Dostopno prek: <http://www.drustvo-dnk.si/dejavnosti/storilci-in-storilke-nasilja/svetovalno-delo-z-osebami-ki-povzroajo-nasilje.html> (31. januar 2016).
 - - - - 2016c. *Zmorem drugače – vodena skupina za mlade fante, ki se vedejo nasilno*. Dostopno prek: <http://www.drustvo-dnk.si/dejavnosti/storilci-in-storilke-nasilja/skupina-za-mlade-fante.html> (31. januar 2016).
 - - - - 2016č. *Trening starševskih veščin*. Dostopno prek: <http://www.drustvo-dnk.si/dejavnosti/storilci-in-storilke-nasilja/trening-starevskih-vein.html> (31. januar 2016).
 - Društvo SOS telefon. 2015. *Razglednica Podpišem.org*. Ljubljana: Društvo SOS telefon.
 - Dutton, G. Donald. 2006. *Rethinking Domestic Violence*. Vancouver: UBC Press.
 - Garcia Jimenez, Julio Arnaldo. 2015. *Speech of the Head of the Spanish Government Office for Gender-Based Violence, konferenca Monitoring the implementation of the Istanbul Convention: new Synergies*. Sarajevo, 20. oktober.
 - Evropska komisija. 2015. *(A possible) EU Accession to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention)*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/smart-regulation/roadmaps/docs/2015_just_010_istanbul_convention_en.pdf (25. oktober 2015).
 - - - - 2016a. *Predlog sklepa Sveta o sklenitvi, v imenu Evropske unije, Konvencije Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju*

- proti njima*. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/SL/1-2016-111-SL-F1-1.PDF> (23. marec 2016).
- - - 2016b. *Predlog sklepa Sveta o podpisu, v imenu Evropske unije, Konvencije Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima* (Evropska komisija 2016b). Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/SL/1-2016-111-SL-F1-1.PDF> (23. marec 2016).
 - Evropski inštitut za enakost spolov (EIGE). 2013. *Female genital mutilation in the EU and Croatia – Report*. Dostopno prek: <http://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/eige-report-fgm-in-the-eu-and-croatia.pdf> (8. februar 2016).
 - - - 2015. *Administrative data sources on gender-based violence against women in the EU*. Dostopno prek: <http://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/MH0614061ENN.PDF> (10. januar 2016).
 - Evropski parlament. 2005. *Mnenje Odbora za pravice žensk in enakost spolov za Odbor za razvoj o razvoju in migraciji*. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/ad/613/613730/613730sl.pdf (6. marec 2010).
 - - - 2009a. *Resolucija Evropskega parlamenta o odpravi nasilja nad ženskami*. Resolucija 2009(0098), sprejeta 26. novembra 2009. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2009-0098+0+DOC+XML+V0//SL> (25. oktober 2015).
 - - - 2009b. *Poročilo Odbora za pravice žensk in enakost spolov o enakosti žensk in moških v EU za leto 2009*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2010-0004+0+DOC+XML+V0//SL> (25. oktober 2015).
 - - - 2014. *Resolucija Evropskega parlamenta z dne 25. februarja 2014 s priporočili Komisiji o boju proti nasilju nad ženskami (2013/2004(INL))*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2014-0126+0+DOC+XML+V0//SL> (2. januar 2016).
 - Evropski parlament in Evropski svet. 2002. *Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2002/73/ES o spremembi Direktive Sveta 76/207/EGS o izvrševanju načela enakega obravnavanja moških in žensk v zvezi z dostopom do zaposlitve, poklicnega usposabljanja in napredovanja ter delovnih pogojev*. Dostopno prek: [98](http://eur-

</div>
<div data-bbox=)

- lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32002L0073 (23. januar 2016).
- - - 2012. *Direktiva Evropskega Parlamenta in Sveta 2012/29/EU o določitvi minimalnih standardov na področju pravic, podpore in zaščite žrtev kaznivih dejanj ter o nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2001/220/PNZ*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029> (23. januar 2016).
 - Evropski svet. 1975. *Direktiva Sveta 75/117/EGS o približevanju zakonov držav članic glede uporabe načela enakega plačila za moške in ženske*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/ALL/?uri=CELEX:31975L0117> (23. januar 2016).
 - - - 1976. *Direktiva Sveta 76/207/EGS o izvrševanju načela enakega obravnavanja moških in žensk v zvezi z dostopom do zaposlitve, poklicnega usposabljanja in napredovanja ter delovnih pogojev*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/ALL/?uri=CELEX:31976L0207> (23. januar 2016).
 - - - 1986. *Direktiva Sveta 86/613/EGS o uporabi načela enakega obravnavanja moških in žensk, ki se ukvarjajo z dejavnostjo, vključno s kmetijstvom ali pa so samozaposleni, ter o varstvu samozaposlenih žensk med nosečnostjo in materinstvom*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31986L0613:SL:HTML> (23. januar 2016).
 - - - 1996. *Direktiva Sveta 86/378/EGS o izvajanju načela enakega obravnavanja moških in žensk v poklicnih socialne varnosti*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31986L0378:sl:HTML> (23. januar 2016).
 - - - 1997. *Direktiva Sveta 97/75/ES z dne 15. decembra 1997 o spremembah direktive 96/34/ES o okvirnem sporazumu o starševskem dopustu, sklenjenem med UNICE, CEEP in ETUC ter o njeni razširitvi na Združeno kraljestvo Velika Britanija in Severna Irska*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:31997L0075> (23. januar 2016).
 - - - 2000a. *Direktiva Sveta 2000/43/ES o izvajanju načela enakega obravnavanja oseb, ne glede na raso ali narodnost*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A32000L0043> (23. januar 2016).

- - - 2000b. *Direktiva Sveta 2000/78/ES o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/ALL/?uri=CELEX:32000L0078> (23. januar 2016).
- - - 2004. *Direktiva 2004/113/ES o izvajanju načela enakega obravnavanja moških in žensk pri dostopu do blaga in storitev ter oskrbi z njimi*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:373:0037:0043:sl:PDF> (23. januar 2016).
- - - 2008. *Smernice EU glede nasilja nad ženskami in boja proti vsem vrstam diskriminacije proti njim*. Dostopno prek: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/16173.sl08.pdf> (25. oktober 2015).
- - - 2010. *Sklepi Sveta Evropske unije o izkoreninjenju nasilja nad ženskami v Evropski uniji*. Dostopno prek: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%206585%202010%20INIT> (25. oktober 2015).
- - - 2012. *Sklepi Sveta EU o preprečevanje nasilja nad ženskami in opravljanji storitev za pomoč žrtvam nasilja v družini*. Dostopno prek: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=SL&f=ST%2017444%202012%20INIT> (23. januar 2016).
- - - 2014. *Sklepi Sveta Preprečevanje vseh oblik nasilja nad ženskami in dekleti, tudi pohabljanja ženskih spolnih organov, in boj proti njim*. Dostopno prek: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/jha/143103.pdf (23. januar 2016).
- Febrer Duran, Maria. 2005. *The framework law on integrated protection measures againsts gender violence in Spain. Legal and Feminist Analysis of the Spanish Organic Act 1/2004 of 28 December 2004*. Dostopno prek: <http://www.mujiresenred.net/spip.php?article275> (15. januar 2016).
- Ferguson, U. Carroy. 1998. Dating Violence as a Social Phenomen. V *Violence in Intimate Relationships: Examining Sociological and Psychological Issues*, ur. Nicky Ali Jackson in Gisele Casanova Oates, 83–118. Boston: Butterworth-Heinemann.
- Giddens, Anthony. 2000. *Preobrazba intimnosti: spolnost, ljubezen in erotika v sodobnih družbah*. Ljubljana: Založba / *cf.
- Giddens, Anthiny. 2006. *Sociology*. Cambridge: Polity Press.
- GREVIO. 2015. *Rules of procedures*. Dostopno prek: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168048358b> (29. december 2015).

- - - - 2016. *Questionnaire on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention)*. Dostopno prek:
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805c95b0> (3. april 2016).
- Hammer, Rhonda in Douglas Kellner. 2009. Third Wave Feminism. Sexualities, and the Adventures of the Posts. V *Women, Feminism, and Femininity in the 21st Century: American and French Perspectives*, ur. Béatrice Mousli in Eve-Alice Roustang-Stoller, 219–234. New York: Palgrave Macmillan US. Dostopno prek:
<https://pages.gseis.ucla.edu/faculty/kellner/essays/sexfem06.pdf> (13. februar 2016).
- Hearn, Jeff in Linn E. Holmgren. 2007. Locating men's diverse gender-conscious positionings on gender equality and feminism: theoretical frameworks and practical passings. *Feministische Studien*: 1–14.
- Holmes. Mary. 2007. *What is Gender? Sociological Approach*. SAGE Publications Ltd.
- Horvat, Dalida, Maja Plaz in Špela Veselič. 2008. *Bilten ob 20-letnici Društva SOS telefon. 20. let upora proti nasilju nad ženskami in otroki*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja. Dostopno prek: <http://www.drustvo-sos.si/uploads/datoteke/BiltenOb20-letnici.pdf> (13. februar 2016).
- Horvat, Dalida. 2008. Delovanje organizacij na pordočju preprečevanja nasilja v Sloveniji. V *Bilten ob 20-letnici Društva SOS telefon. 20. Let upora proti nasilju nad ženskami in otroki*, ur. Dalida Horvat, Maja Plaz in Špela Veselič, 17–18. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja. Dostopno prek: <http://www.drustvo-sos.si/uploads/datoteke/BiltenOb20-letnici.pdf> (13. februar 2016).
- Hyde-Nolan, E. Maren in Tracy Juliao. 2012. Theoretical Basis for Family Violence. V *Family Violence: What Health Care Providers Need to Know*, ur. Rose S. Fife in Sarina Schragar, 5–22. Sadbury: Jones and Bartlett Learning.
- Ignjatović, Tanja in Jasmina Kuka. 2014. *Kazalniki za spremljanje uporabe določb Konvencije Sveta Evrope o preprečevanju in odpravi nasilja nad ženskami in nasilja v družini*. Beograd: Avtonomni ženski center.
- Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša SRC SAZU. 2015. *Slovar slovenskega knjižnjega jezika*. Dostopno prek: http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=nasilje&hs=1 (25. november 2015).

- Jagland, Thorbjørn. 2015. *Statement by Thorbjørn Jagland, Secretary General of the Council of Europe: Press release*. Dostopno prek: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=2389025&Site=DC&BackColorInternet=F5CA75&BackColorIntranet=F5CA75&BackColorLogged=A9BACE&direct=true> (3. april 2016).
- Jogan, Maca. 2003. *Prispevek na strokovnem posvetu Slovenija: spolno nadlegovanje na delovnem mestu (raziskava SJM 1999/2)*. Dostopno prek: http://www.arhiv.uem.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/akcije_uem/spolno_nadlegovanje_na_delovnem_mestu_med_zakonodajo_in_prakso/index.html (14. februar 2016).
- Kanjuo Mrčela, Aleksandra, Maša Filipovič Hrasta in Živa Humer. 2014. *Vrednotenje izvajanja Resolucije o Nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških, 2005-2013: končno poročilo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/enake_moznosti/RENPZEZMEvalvacija.pdf (29. december 2015).
- *Kazenski zakonik (KZ-1-UPB-2)*. Ur. l. RS 50/2012. Dostopno prek: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=109161> (25. oktober 2015).
- Kralj, Julijana. 2008. *Raziskava nasilja nad gibalno oviranimi ženskami – Obdobje 1998-2008*. Slovenske Konjice: Društvo gibalno oviranih invalidov Slovenije VIZIJA.
- Leskošek, Vesna. 2008. Kako je nasilje nad ženskami postalo nacionalna tema. V *Bilten ob 20-letnici Društva SOS telefon. 20. Let upora proti nasilju nad ženskami in otroki*, ur. Dalida Horvat, Maja Plaz in Špela Veselič, 10–12. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja. Dostopno prek: <http://www.drustvo-sos.si/uploads/datoteke/BiltenOb20-letnici.pdf> (13. februar 2016).
- Leskošek, Vesna, Mojca Urek in Darja Zaviršek. 2010. *Nacionalna raziskava o nasilju v zasebni sferi in v partnerskih odnosih*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo. Dostopno prek: <http://www.arhiv.uem.gov.si/fileadmin/uem.gov.si/pageuploads/NasiljeRaziskava2010.pdf> (29. december 2015).
- Merljak Zdovc, Sonja. 2009. *Preiskovalci ali razpihivalci: družbena odgovornost novinarjev, ki poročajo o družinskem nasilju*. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/35/nasilje/> (7. februar 2016).
- Messner, A. Michael, Max A. Greenberg in Tal Peretz. 2015. *Somen Men: Feminist Allies and the Movement to End Violence against Women*. Oxford: University Press.

- Ministrstvo za človekove pravice in begunce. 2015. Strategija Bosne in Hercegovine za implementacijo Konvencije Sveta Evrope za preprečevanje nasilja nad ženskami in o boju proti njima, za obdobje 2015 – 2018. Dostopno prek: http://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2015/10/CAHVIO_Strategy.pdf (25. oktober 2015).
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ). 2013. *Predlog Zakona o enakosti žensk in moških*. Dostopno prek: https://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0ahUKEwiT1KaJ-NPKAhUEvhQKHeSkBpgQFgghMAE&url=http%3A%2F%2Fwww.mddsz.gov.si%2Ffileadmin%2Fmddsz.gov.si%2Fpageuploads%2Fdokumenti__pdf%2Fword%2Fzakonodaja%2Fpredpisi_v_pripravi%2Fzezm_vlada_190913.doc&usg=AFQjCNE8jzG0KvaRmMVPE1gUBW2jqGCjdg (31. januar 2016).
- - - - 2014. *Korelacijska tabela - skladnost Istanbulske konvencije z notranjo zakonodajo*. Gradivo, 4. november.
- - - - 2016a. *Vesna – živeti življenje brez nasilja*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/druzina/vesna_ziveti_zivljenje_brez_nasilja/ (31. januar 2016).
- - - - 2016b. *Predlog Zakona o spremembah Zakona o preprečevanju nasilja v družini*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/predpisi_v_pripravi/ (7. februar 2016).
- - - - 2016c. *Periodični načrt za izvajanje Resolucije o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških za leti 2016 in 2017*.
- - - - 2016č. *Predlog Zakona o varstvu pred diskriminacijo*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/article/1939/7862/84609e7eec06f84b376a853932a7fead/ (27. februar 2016).
- Ministrstvo za kulturo. 2015. *Predlog o spremembah in dopolnitvah Zakona o medijih*. Dostopno prek: http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Zakonodaja/Predpisi_v_pripravi/2015/ZMed-osn.pdf (7. februar 2016).
- Narat, Tamara, Lea Lebar, Nadja Kovač in Barbara Kobal Tomc. 2014. *Prisilne poroke Romskih deklic*. Ljubljana: Inštitut RS za socialno varnost. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/druzina/Prisilne_poroke_romskih_deklic.pdf (31. januar 2016).
- Odbor za odpravi vseh oblik diskriminacije žensk. 2015. *Sklepne ugotovitve združenega petega in šestega periodičnega poročila za Slovenijo*. Dostopno prek: <http://84.39.218.201/MANDAT14/VLADNAGRADIVA.NSF/18a6b9887c33a0bdc12>

570e50034eb54/d3adcb550fbe1897c1257f29002ee6e1/\$FILE/Priporocila_slo_P.pdf
(8. februar 2016).

- Podreka, Jasna. 2014. Intimnopartnerski umori v Sloveniji in njihova zaznamovanost s spolom. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*. 65 (1): 60–73.
- *Pogodba o Evropski uniji – prečiščena različica*. Ur. l. EU C115/15. Dostopno prek: http://www.insolvinfo.si/Priloge/EUII/12008M_TXT-SI.pdf (25. januar 2016).
- Pravno informacijski center nevladnih organizacij (PIC). 2013. *Analiza vpliva Konvencije SE o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (Istanbulska konvencija) glede na pravni red Republike Slovenije*. Ljubljana: Društvo SOS telefon. Dostopno prek: https://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0ahUKEwj6qqyL3-fKAhXGICwKHX_gBf4QFggcMAE&url=http%3A%2F%2Fwww.womenlobby.org%2FIMG%2Fpdf%2Fanalizaucinkovkonvencije_koncna.pdf%3F3433%2F22e94af725d0cfd5b24e69fb33764ca353f886eb&usg=AFQjCNGFCxukqCSKFSM7JCjgCpo9ArMLg&bvm=bv.113370389,d.bGg (8. februar 2016).
- *Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških, 2005-2013 (ReNPEMZM)*. Ur. l. RS 100/2005 Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO29> (29. december 2015).
- *Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških, 2015 – 2020 (ReNPEMZM15-2)*. Ur. l. RS 84/2015 Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO108> (25. oktober 2015).
- Sedmak, Mateja, Ana Kralj, Zorana Medarič in Blaž Simčič. 2006. *Nasilje v družinah v Sloveniji*. Koper: UP ZRS. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/r_nasilje_v_druzinah_rezultati.pdf (6. november 2015).
- Smolej Jež, Simona, Nadja Kovač in Vid Žiberna. 2015. *Spremljanje izvajanja programov socialnega varstva Poročilo o izvajanju programov v letu 2014, končno poročilo*. Ljubljana: IRSSV Dostopno prek: http://www.irssv.si/upload2/2015_SVP_koncno%20porocilo_IRSSV.pdf (7. februar 2016).
- Straus, Murray Arnold. 2008. Dominance and symmetry in partner violence by male and female university students in 32 nations. V *Children and Youth Services Review*, ur. Lindsey Duncan, 30, 252–275. Oxford: Elsevier Ltd.

- Svet Evrope. 1950. *Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin*. Dostopno prek: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SLV.pdf (25. oktober 2015).
- - - 2000. *Protokol številka 12 h Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin*. Dostopno prek: http://www.svetevroe.si/sl/dokumenti_in_publikacije/konvencije/177/ (25. oktober 2015).
- - - 2002. *Recommendation Rec(2002)5 of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence*. Dostopno prek: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=280915&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75> (25. oktober 2015).
- - - 2005. *Akcijski načrt tretjega vrha voditeljev držav in vlad članic Sveta Evrope, 15. in 16. maj*. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/dcr/summit/20050517_plan_action_en.asp (25. oktober 2015).
- - - 2006-2008. *Kampanja Sveta Evrope Ustavimo nasilje nad ženskami*. Dostopno prek: http://www.coe.si/sl/dejavnosti/kampanje_s_veta_evrope/ustavimo_nasilje_nad_zenskami/ (25. oktober 2015).
- - - 2011a. *Konvencija Sveta Evrope za preprečevanje nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter boj proti njima*. Dostopno prek: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680462542> (25. oktober 2015).
- - - 2011b. *Konvencija Sveta Evrope za preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima – razlagalni memorandum*. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/violence-against-women/Exp_memo_Conv_VAW_en.pdf (25. oktober 2015).
- Švab, Alenka. 1997. Ženske kot manjšina skozi spremembe v feminizmu drugega vala. *Družboslovne razprave* 13 (24-25): 59–76. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr24-25Svab.PDF> (8. februar 2016).
- - - 2002. “Divided We Stand” – teme in dileme študij spolov. V *COOLTURA – uvod v kulturne študije*, ur. Aleš Debeljak, Peter Stankovič, Gregor Tomc in Motja Velikonja, 195–210. Ljubljana: Študentka založba
- Toffanin, Angela Maria. 2012. Research on Violence Against Women. A Sociological Perspective. *Interdisciplinary Journal of Family Studies*, XVII(1), 15–30. Dostopno prek:

http://journals.padovauniversitypress.it/ijfs/sites/all/attachments/papers/XVII_1_03-Toffanin.pdf (17. februar 2016).

- Urad za enake možnosti. 2004. *Zaključki posveta Spregovorimo o nasilju nad starejšimi ženskami*. Ljubljana: Urad za enake možnosti.
- - - 2007. *Spolno in drugo nadlegovanje na delovnem mestu*. Ljubljana: Urad za enake možnosti.
- - - 2008. *Raziskavo o nasilju nad invalidnimi osebami, v zasebni sferi in ali partnerskih odnosih*. Ljubljana: Urad za enake možnosti.
- - - 2009. *Glavne ugotovitve ankete Urada za enake možnosti med študentsko populacijo treh fakultet UL*. Ljubljana: Urad za enake možnosti.
- - - 2011. *Analiza institucionalne ureditve spodbujanja enakosti in varstva pred diskriminacijo v Republiki Sloveniji*. Dostopno prek: http://www.cnvos.si/UserFiles/File/Zagovornistvo/Postopek%20izbora/aktualni_postopki/ZUNEO/Spodbujanje%20enakosti%20in%20varstvo%20pred%20diskriminacijo%20-%20analiza%20ureditve.pdf (25. oktober 2015).
- *Ustava Republike Slovenije (URS-NPB-9)*. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1> (25. oktober 2016).
- Veselič, Špela in Katja Matko. 2014. *Analiza usklajenosti nacionalnih standardov, zakonodaje in javnih politik s Konvencijo Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- Vlada RS. 2015. *Akcijski načrt Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi za obdobje 2015-2016*. Dostopno prek: http://www.vlada.si/teme_in_projekti/boj_proti_trgovini_z_ljudmi/medresorska_delovna_skupina_za_boj_proti_trgovini_z_ljudmi/akcijski_nacrti_mds/ (31. januar 2016).
- - - 2016a. *Normativni delovni program Vlade Republike Slovenije za leto 2017*. Dostopno prek: http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/program_vlade/2017/PDV2017_06012016.pdf (23. januar 2016).
- - - 2016b. *Sklep o ustanovitvi medresorske delovne skupine za spremljanje izvajanja Konvencije Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima*.
- Vučenović, Lili. 2007. Dobre prakse nevladnih organizacij na področju nasilja nad ženskami, V *Na poti iz nasilja – Prakse dela proti nasilju nad ženskami*, ur. Špela Veselič, 84–89. Ljubljana: Društvo SOS telefon.

- Walby, Sylvia. 1997. *Gender Transformation*. London: Routledge.
- *Zakon o enakih možnostih žensk in moških (ZEMŽM)*. Ur. l. RS 59/2002. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=37329&part=&highlight=zemžm> (25. oktober 2015).
- *Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1)*. Ur. l. RS 21/2013. Dostopno prek: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=112301> (10. januar 2016).
- *Zakon o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj (ZOZKD)*. Ur. l. RS 11/2005. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=58702&part=u&highlight=Zakon+o+od%25C5%25A1kodnini+%25C5%25BErtvam+kaznivih+dejanj+#!/Zakon-o-odskodnini-zrtvam-kaznivih-dejanj-%28ZOZKD%29> (23. januar 2016).
- *Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND)*. Ur. l. RS 16/2008. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=84974> (25. oktober 2015).
- *Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (MKPNZND)*. Ur. l. RS 1/2015. Dostopno prek: [https://www.uradni-list.si/1/content?id=120260&part=u&highlight=zakon+o+ratifikaciji+konvencije+sveta+evrope+o+prepre%25C4%258Devanju+nasilja+nad+%25C5%25BEenskami#!/Zakon-o-ratifikaciji-Konvencije-Sveta-Evrope-o-preprecevanju-nasilja-nad-zenskami-in-nasilja-v-druzini-ter-o-boju-proti-njima-\(MKPNZND\)](https://www.uradni-list.si/1/content?id=120260&part=u&highlight=zakon+o+ratifikaciji+konvencije+sveta+evrope+o+prepre%25C4%258Devanju+nasilja+nad+%25C5%25BEenskami#!/Zakon-o-ratifikaciji-Konvencije-Sveta-Evrope-o-preprecevanju-nasilja-nad-zenskami-in-nasilja-v-druzini-ter-o-boju-proti-njima-(MKPNZND)) (5. november 2015).
- *Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (KZ-1C)*. Ur. l. RS 54/2015. Dostopno prek: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=122585> (10. januar 2016).
- *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj (ZOZKD-A)*. Ur. l. RS 86/2010. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=100586&part=u&highlight=Zakon+o+od%25C5%25A1kodnini+%25C5%25BErtvam+kaznivih+dejanj+#!/Zakon-o-spremembah-in-dopolnitvah-Zakona-o-odskodnini-zrtvam-kaznivih-dejanj-%28ZOZKD-A%29> (23. januar 2016).
- *Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja (ZUNEO)*. Ur. l. RS 93/2007. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=82578&part=&highlight=zuneo> (25. oktober 2015).
- *Zakon o tujcih (ZTuj-2)*. Ur. l. RS 45/2014. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=117877> (23. januar 2016).

- Združeni narodi. Generalna skupščina. 1948. *Splošna deklaracija OZN o človekovih pravicah*. Dostopno prek: <http://www.unaslovenia.org/dokumenti/sdcp> (25. oktober 2015).
- - - 1976a. *Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah*. Pakt, sprejet 16. decembra 1966. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/Mednarodnipakt_drzavljanskih_politicnih_pravicah.pdf (25. oktober 2015).
- - - 1976b. *Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah*. Pakt, sprejet 16. decembra 1966. Dostopno prek: <http://www.unhcr-centraleurope.org/si/pdf/viri/pravni-dokumenti/mednarodno-begunsko-pravo/mednarodni-pakt-o-ekonomskih-socialnih-in-kulturnih-pravicah-1966.html> (25. oktober 2016).
- - - 1979. *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*. Konvencija, sprejeta 18. decembra 1979. Dostopno prek: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm> (25. oktober 2015).
- - - 1993. *Declaration on the Elimination of Violence against Women*. Deklaracija, sprejeta 20. decembra 1993. Dostopno prek: <http://www1.umn.edu/humanrts/instree/women/engl-wmn.html#devaw> (25. oktober 2015).
- Združeni narodi. 1995. *Beijing Declaration and Platform for Action*. Deklaracija, sprejeta 15. septembra 1995. Dostopno prek: <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/> (25. oktober 2015).

1. Kaj je po vašem mnenju glavna dodana vrednost Istanbulske konvencije?

Zavajajoče je dojemati Istanbulsko konvencijo kot dodano vrednost. Če jo omenjamo v povezavi z dodano vrednostjo, bi to lahko pomenilo, da imamo številne mednarodne instrumente o nasilju nad ženskami in da imamo zdaj novega, ki pomeni le izboljšanje sedanjih mednarodnih standardov. V resnici smo imeli na globalni ravni pred uveljavitvijo Istanbulske konvencije številne instrumente mehkega prava in samo dva pravno zavezujoča regionalna instrumenta (Belem do Para konvencija in Maputo Protokol). Posledično Istanbulska konvencija predstavlja »preboj« na regionalni, torej evropski, ravni.

2. Kakšna je povezava Istanbulske konvencije z enakostjo med spoloma?

Bistveno je, da je v Istanbulski konvenciji skozi celotno besedilo upoštevan vidik spola. Konvencija ponovno potrjuje razumevanje nasilja nad ženskami z vidika spola, na podlagi katerega temeljijo tudi nekateri drugi, nezavezujoči, mednarodni dokumenti (Priporočilo CEDAW odbora št. 19, DEVAW, Priporočilo odbora ministrov REC(2002)5 o zaščiti žensk pred nasiljem itn.). V konvenciji dimenzija spola prekriva njihove številne določbe.

3. Kaj je po vašem mnenju največji izziv za novoimenovane članice GREVIO v smislu vzpostavitve sistema za spremljanje izvajanja Istanbulske konvencije?

Moje osebno mnenje je, da bo vzpostavitev sistema spremljanja izvajanja Istanbulske konvencije zaradi različnih pravnih sistemov držav kot tudi institucionalnih politik oziroma praks v Evropi zelo velik izziv in težka naloga. Drugič, nekatere določbe Istanbulske konvencije so oblikovane tako, da so mogoče različne interpretacije, zato me skrbi, da bodo države poskušale uporabiti svoje interpretacije teh določb. Nekatere države, na primer, bodo verjetno poskušale dokazati, da se pravica do stika nasilnega očeta z otrokom opravičuje z načelom »najboljši otrokov interes« (kot veste, v številnih državah sodišče sledi zelo ozkemu razumevanju, da ima otrok pravico do stika z obema staršema). Eden od izzivov bo v resnici to, da EU nima skupne politike o nasilju nad ženskami, ker so nekatere države, ki so ratificirale Istanbulsko konvencijo, to storile zaradi politične volje, niso pa pripravile celovitega nacionalnega akcijskega načrta oziroma podobnega dokumenta, ki bi se ukvarjal z vprašanjem harmonizacije zakonodaje, politik in praks s konvencijo. Še en izziv so tudi velika pričakovanja ženskih organizacij, ki so v preteklosti lobirale za sprejetje tako

pomembnega dokumenta, kot je Istanbulska konvencija, do dela GREVIO. Kamor koli grem, to vidim in čutim, in tega me je strah, saj so ta pričakovanja tako visoka, da nisem prepričana, ali jih je mogoče izpolniti.

4. Kaj bo glavni fokus sistema nadzora implementacije Istanbulske konvencije v posamezni državi?

Na to vprašanje preprosto ne morem odgovoriti. GREVIO je imel do zdaj le nekaj sestankov in o tem še nismo razpravljali.

5. Ali verjamete, da bodo nekatere določbe konvencije bolj pomembne kot druge?

Konvencija je pravno zavezujoč instrument in nekatere določbe ne morejo biti »manj pomembne«. Toda če bi želeli doseči celoten potencial konvencije, bi bilo na nekaterih področjih (na primer pregon, zaščita itn.) nekatere določbe treba interpretirati v povezavi z določbami, povezanimi z »bolj splošnimi« obveznostmi države.

6. Ali boste pri priporočilih posameznim državam dali večjo pomembnost nekaterim določbam?

Ponovno, prezgodaj je še, da bi se pogovarjali o tem. Smo v procesu razvijanja osnovnega vprašalnika, tako da bo nekaj časa trajalo, preden se bomo sploh začeli pogovarjati o priporočilih posameznim državam.

7. Kako boste spodbudili države, da bodo uresničile določbe Istanbulske konvencije, če tega še niso storile?

O tem se bomo morali še pogovoriti. Moje osebno mnenje je, da konvencija vzpostavlja zelo visoke standard na vseh ustreznih področjih in nobena država v Evropi ne more trditi, da v celoti uresničuje vse njene določbe. Države lahko pokažejo napredek pri izvajanju določenih določb.

8. Ali lahko GREVIO izreče sankcije?

Ne. To tudi ne bi smela biti naloga neodvisnega telesa za nadzor. Vem, da si ženske organizacije želijo, da bi se lahko državam izrekle sankcije, toda to ni mogoče.

9. Kaj so po vašem mnenju minimalni standardi v povezavi z 10. členom konvencije?

Moje osebno mnenje je, da mora imeti nacionalno usklajevalno telo izvršilno moč in mora imeti nalogo koordinacije nacionalnih politik. Da bi to dosegli, bi moral biti vzpostavljen poseben mehanizem nadzora, v katerem bi bili predstavniki ženskih nevladnih organizacij in neodvisni strokovnjaki. Pri svojem delu bi moral sodelovati z drugimi telesi, kot so nacionalni observatorij za nasilje nad ženskami, varuh človekovih pravic itn.

10. Kakšen je po vašem mnenju najboljši način, da država implementira Istanbulsko konvencijo?

Vsaka država naj kot prvi korak za učinkovito implementacijo določb Istanbulske konvencije sprejme poseben nacionalni akcijski načrt, v oblikovanje katerega morajo biti vključene nevladne ženske organizacije in neodvisni strokovnjaki/-nje. Glavni izziv takega načrta bo, kako vključiti merljive kazalnike za implementacijo specifičnih členov, ki bodo tako mednarodno primerljivi kot tudi prilagojeni nacionalnemu kontekstu.

11. Za konec pa me zanima še to, ali verjamete da je nekatere modele oziroma dobre prakse glede implementacije mogoče prenesti iz drugih držav, ali menite, da mora vsaka država najti svoj način?

Sem zelo previdna, ko pride do vprašanja »dobrih praks«. Rekla bi, da morajo države slediti standardom konvencije, saj se o teh standardih ni mogoče pogajati, vendar pa morajo upoštevati tudi svoj specifični kontekst in poiskati svoj način za njeno implementacijo.